

**OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ AİLELERLE
YÜRÜTTÜKLERİ KONSÜLTASYON ÇALIŞMALARI**

ABDULLAH MÜCAHİT ASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK ANA BİLİM DALI

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT, 2017

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren on iki (12) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı: Abdullah Mücahit

Soyadı: ASLAN

Bölümü: Eğitim Bilimleri

İmza:

Teslim Tarihi:

TEZİN

Türkçe Adı: Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmaları

İngilizce Adı: Consultation Studies Conducted by School Counselors with Families

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Abdullah Mücahit ASLAN

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Abdullah Mücahit ASLAN tarafından hazırlanan “Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmaları” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oybirliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Prof. Dr. Mehmet GÜVEN)

.....

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan: (Prof. Dr. Galip YÜKSEL)

.....

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye: (Prof. Dr. Metin PİŞKİN)

.....

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Ankara Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 15/02/2017

Bu tezin Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Ülkü Eser ÜNALDI

.....

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın tüm sürecinde ilgi ve dikkati, bilimsel rehberliği ve psikolojik desteği ile yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mehmet GÜVEN'e teşekkürü bir borç bilmekteyim.

Tez sürecinde görüşleriyle çalışmama katkıda bulunan Sayın Prof. Dr. Galip YÜKSEL'e, Sayın Doç. Dr. Kemal ÖZTEMEL'e, Sayın Doç. Dr. Şerife Terzi'ye ve öğrenim süreci boyunca ders almış olduğum diğer tüm hocalarıma teşekkür ederim. Ayrıca savunma sürecinde jüri üyesi olarak önerileri ile tezime katkıda bulunan Sayın Prof. Dr. Metin PİŞKİN'e teşekkür ederim.

Uygulama sürecinde bana destek olan değerli arkadaşım Özgür BULUT'a aynı zamanda tüm kurum yöneticilerine, içten ve gerçekçi bir tutumla uygulamalara katılan psikolojik danışman ve öğrenci velilerine de teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma süreci boyunca maddi ve manevi yardımıyla hep yanımda olan değerli eşim Psikolojik Danışman Hayrunnisa ASLAN'a teşekkür ederim. Ayrıca manevi desteklerini benden esirgemeyen anneme, babama ve kardeşime de teşekkürlerimi sunuyorum.

Abdullah Mücahit ASLAN

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ AİLELERLE YÜRÜTTÜKLERİ KONSÜLTASYON ÇALIŞMALARI

(Yüksek Lisans)

Abdullah Mücahit ASLAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Şubat 2017

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, ailelere sunulan konsültasyon çalışmalarının okul psikolojik danışmanları tarafından nasıl yürütüldüğünü belirlemek ve ailelerin bu çalışmalara ilişkin yeterlik algılarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir.

Araştırmaya Ankara'nın (Çankaya, Yenimahalle, Keçiören, Altındağ, Sincan ve Etimesgut olmak üzere) 6 farklı merkez ilçesindeki resmi ilköğretim ve ortaokulların 15'inde görev yapan 20 okul psikolojik danışmanı ile bu okulların 10'unda eğitim-öğretime devam eden öğrencilere sahip 392 ebeveyn katılmıştır. Araştırma karma araştırma yöntemlerinden yakınsayıcı paralel desende yürütülmüştür. Araştırmanın nitel kısmında araştırmacı tarafından geliştirilen “Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Görüşme Formu” kullanılarak ailelerle konsültasyon çalışmalarını nasıl yürüttüklerine ilişkin okul psikolojik danışmanları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nicel kısmında ise araştırmacı tarafından geliştirilen “Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi” kullanılarak ailelerin sunulan konsültasyon çalışmalarına ilişkin yeterlik algılarının konulara, ebeveynlere, ebeveynlerin yaşlarına, eğitim düzeylerine, velisi olduğu öğrencilerin gittikleri okul kademesine göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Araştırmanın nitel kısmına ilişkin görüşme kayıtlarının analizinde içerik analizi kullanılırken nicel kısmında ise normal olmayan bir veri dağılımına sahip olduğundan non-parametrik testlerden ki kare bağımsızlık testi kullanılmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmetlerini önemli ve gerekli buldukları; konsültasyona ilişkin verilen eğitimleri yetersiz gördükleri, hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında çoğunlukla ebeveyn tutumları, ergenlik dönemi ve özellikleri, verimli ders çalışma yöntemleri, aile içi iletişim, davranış problemleri, merkezi sistem sınavları ile ilgili konu ve sorunlar üzerinde çalıştıkları; çalışılan bu konuların okul kademesine göre

farklılıklar gösterdiği ve konsültasyon çalışmalarının ailelere önemli faydalar sağladığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Okul psikolojik danışmanlarının ailelerle konsültasyon çalışmalarını yürütürken çoğunlukla bireysel görüşmeler, seminer çalışmaları, ev ziyaretleri ve grup çalışmaları gibi yöntemleri kullandıkları; okul psikolojik danışmanlarının çoğunluğunun ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin öğretmen ve okul yönetiminden yeterli desteği gördükleri de araştırma sonunda ulaşılan diğer sonuçlar arasındadır. Araştırmanın nicel kısmından elde edilen sonuçlar ise ailelerin en yüksek yeterlik algılarının oryantasyona, öğrencilerin kişisel sorunlarına ilişkin yapılan bireysel görüşmelere ve okul başarısına ilişkin ailenin rolüne yönelik sunulan konsültasyon çalışmalarında olduğunu; ailelerin en düşük yeterlik algılarının ise öğrencilerin gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına, öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olmaya, merkezi sınavlar ve hazırlık süreçlerine yönelik ailelere sunulan konsültasyon çalışmalarında olduğunu göstermiştir. Ayrıca araştırmada, konsültasyon çalışmalarına ilişkin ailelerin yeterlik algılarının ebeveynlere göre bazı maddelerde farklılık gösterdiği, farklılık gösteren maddelerin tamamında annelerin babalara kıyasla daha yüksek yeterlik algısına sahip oldukları; ebeveynlerin yaşlarına göre ise herhangi bir maddede farklılaşmanın olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar arasında ebeveynlerin eğitim düzeyine göre kendilerine sunulan konsültasyon çalışmalarına ilişkin yeterlik algılarının bazı maddelerde farklılık gösterdiği, buna göre ebeveynlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe, sunulan konsültasyon hizmetlerini yetersiz olarak algılama eğilimlerinin arttığı sonucu da yer almaktadır. Diğer bir sonuç ise ebeveynlerin ilkokul ya da ortaokul velisi olmalarına göre ailelere sunulan konsültasyon hizmetlerini bazı maddelerde daha yeterli ya da yetersiz olarak algıladıklarıdır. Buna göre farklılaşmanın olduğu maddelerde ilkokul velilerinin ortaokul velilerine göre sunulan konsültasyon çalışmalarını daha yeterli olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimler: Konsültasyon, Aile Konsültasyonu, Okul Psikolojik Danışmanı, Aile

Sayfa Adedi: 131

Danışman: Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

CONSULTATION STUDIES CONDUCTED BY SCHOOL COUNSELORS WITH FAMILIES

(M.S Thesis)

Abdullah MÜCAHİT ASLAN

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

February 2017

ABSTRACT

The purpose of this research was to determine how school counselor conducted consultation studies presented to families and to examine whether families' efficiency perceptions about this studies differ according to various variables or not.

20 school counselor working at 15 official primary and middle school in 6 different central districts of Ankara (including Çankaya, Yenimahalle, Keçiören, Altındağ, Sincan and Etimesgut) and 392 of parents of students studying in 10 of these schools participated to the research. The research was conducted in cocurrent triangulation design of mixed research methods. In the qualitative part of the study, semi-structured interviews with school counselors were conducted on how they conducted the consultation studies with the families using the interview form developed by the researcher. In the quantitative part of the study, using the questionnaire developed by the researcher, it was investigated whether the perceptions of the competencies regarding the consultation studies of the families were different according to the consultation subjects, parents, ages of parents, education levels of parents and school stage of parents or not. While content analysis was used in the analysis of interview records of the qualitative part of the study, the chi-square independence test of non-parametric tests was used in the quantitative part of the study because it had an unusual distribution of data.

According to the results of the study, it was reached that the school counselors found that the consultation services to be important and necessary, that the given educations and in-services trainings for the consultation were inadequate, and that the in-service training needed in the

qualitative part of the research. In addition, they frequently work on issues and problems related to parental attitudes, adolescence period and characteristics, efficient study methods, family communication, behavioral problems, central system exams in the consultation studies carried out with families. The results showed that these subjects differed according to the level of the school and the consultation activities provided important benefits to the families. Other results show that school counselors often use methods such as individual interviews, seminar works, home visits and group works when they conduct family consultations, and that the majority of school counselors have seen sufficient support from the teachers and school management on consultation studies conducted with family members. The results from the quantitative part of the study showed that the highest perceptions of efficiency pertaining to the consultation work of the families were related to the orientation studies, individual interviews on the personal problems of the students and the role of the family on the school success; the lowest perceptions of efficiency pertaining to the consultation work of the families are related to the upper education institutions and entry conditions that students can go to, the professional development of the students, the consultation studies for the central examinations and preparation processes. In addition, it was found that the perceptions of efficiency of the families related to the consultation studies differ in some items according to the parents, in the all of the items differing, the mothers had higher perception of efficiency than the fathers. According to the age of the parents, there is no differentiation in any item. Among the obtained results, the perceptions of efficiency regarding the consultation studies presented to parents according to their educational level differ in some items. According to this, as the education levels of parents increase, tendencies to perceive the presented consultation services as inadequate also increase. Another result is that parents perceive the consultation services presented to families as more or less efficiency in certain items, depending on whether they are primary school or secondary school parents. According to this, primary school parents perceive consultation studies more efficiency than secondary school parents in items differing.

Key Words: Consultation, Parent Consultation, School Counselor, Family

Page Number: 131

Supervisor: Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI ve TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xv
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xvii
BÖLÜM 1.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Sayıtlar	6
1.5. Sınırlılıklar	7
BÖLÜM 2.....	8
KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Konsültasyonun Tanımlanması.....	8
2.2. Konsültasyonun Tarihçesi	11
2.3. Konsültasyonun Önemi.....	12
2.4. Konsültasyonun Bireye Sunulan Diğer Hizmetlerle Karşılaştırılması.....	13
2.5. Konsültasyon ve İşbirliği	14
2.6. Konsültan Becerileri.....	15
2.6.1. Kişilerarası Beceriler.....	15
2.6.2. İletişim Becerileri.....	16

2.6.3. Problem Çözme Becerileri	17
2.6.4. Organizasyonlarla Çalışma Becerileri.....	18
2.6.5. Grup Becerileri	19
2.7. Konsültasyon Sürecinde Üstlenilen Konsültan Roller	19
2.8. Konsültasyon Türleri	21
2.9. Konsültasyon Süreci.....	22
2.10. Konsültasyon Modelleri.....	23
2.10.1. Ruh Sağlığı Konsültasyon Modeli	23
2.10.2. Davranışsal Konsültasyon Modeli.....	25
2.10.3. Adleryen Konsültasyon Modeli	26
2.10.4. Birleştirilmiş Davranışsal Konsültasyon Modeli	27
2.11. Okul Temelli Konsültasyon	28
2.11.1. Okul Yöneticileriyle Konsültasyon	29
2.11.2. Öğretmenlerle Konsültasyon	30
2.11.3. Ailelerle Konsültasyon.....	32
2.11.3.1. Ebeveyn Eğitimi	34
2.11.3.2. Ebeveyn “C” Grupları	35
2.11.3.3. Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullanılabilecek Eğitim Programları	36
2.11.3.3.1. Etkili Ebeveynlik İçin Sistematiik Eğitim (STEP).....	36
2.11.3.3.2. Üvey Ailelerin Güçlendirilmesi Programı (Strengthening Step Families).....	37
2.11.3.3.3. Aktif Ebeveynlik Programı (Active Parenting Now).....	37
2.11.3.4. Ailelerle Konsültasyonun Yararları	38
2.12. Konsültasyonda Etik Konular	38
2.12.1. Üçlü İlişki.....	38
2.12.1.1. Öğrenciye İlişkin Bilgi.....	39
2.12.1.2. Konsültasyon Alan Kişiyeye İlişkin Bilgi	39
2.12.2. İlişkinin Doğası.....	39
2.12.3. Gönüllülük ve Geçicilik	40
2.12.4. Görevle İlgili Çalışma	40

2.13. Konu İle İlgili Araştırmalar	41
2.13.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar.....	41
2.13.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	48
BÖLÜM 3.....	53
YÖNTEM.....	53
3.1. Araştırmanın Modeli.....	53
3.2. Çalışma Grubu.....	54
3.2.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Demografik Özellikleri	55
3.2.2. Ailelerin Demografik Özellikleri	56
3.3. Veri Toplama Araçları.....	57
3.3.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Görüşme Formu	57
3.3.2. Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi.....	58
3.4. Verilerin Toplanması	59
3.5. Verilerin Analizi	59
BÖLÜM 4.....	61
BULGULAR	61
4.1. Okul Psikolojik Danışmanlarıyla Yapılan Görüşmelere İlişkin Bulgular	61
4.1.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyonun Önemine İlişkin Görüşleri	61
4.1.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Ders Alınıp Alınmadığına İlişkin Görüşleri.....	63
4.1.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Hizmet İçi Eğitim Alıp Almadıklarına İlişkin Görüşleri	64
4.1.4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Modellere İlişkin Görüşleri	64
4.1.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Görüşleri	66
4.1.6. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kapsamında Ailelerle Çalıştıkları Konulara İlişkin Görüşleri.....	67

4.1.7. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Okul Yönetiminin Desteğine İlişkin Görüşleri	70
4.1.8. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Öğretmenlerin Desteğine İlişkin Görüşleri.....	71
4.1.9. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarının Aileler Üzerindeki Yararlarına İlişkin Görüşleri.....	72
4.1.10. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Düzenlenecek Hizmet İçi Eğitime İlişkin Görüşleri.....	73
4.2. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarının Yeterliğine İlişkin Algılarına Ait Bulgular	75
4.2.1. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Konsültasyon Konularına Göre İncelenmesi.....	75
4.2.2. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Ebeveynlere Göre İncelenmesi.....	78
4.2.3. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi	81
4.2.4. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Okul Kademesine Göre İncelenmesi	85
BÖLÜM 5.....	89
TARTIŞMA ve YORUM.....	89
5.1. Araştırmanın Nitel Bulgularının Yorumlanması ve Tartışılması.....	89
5.1.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyonun Önemine İlişkin Görüşleri.....	89
5.1.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Ders Alıp Almadığına İlişkin Görüşleri.....	91
5.1.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Hizmet İçi Eğitim Alıp Almadığına İlişkin Görüşleri	91
5.1.4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Modellere İlişkin Görüşleri	92
5.1.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Görüşleri.....	93

5.1.6. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kapsamında Ailelerle Çalıştıkları Konulara İlişkin Görüşleri.....	94
5.1.7. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Okul Yönetiminin Desteğine İlişkin Görüşleri.....	96
5.1.8. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Öğretmenlerin Desteğine İlişkin Görüşleri.....	97
5.1.9. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarının Aileler Üzerindeki Yararlarına İlişkin Görüşleri.....	98
5.1.10. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Düzenlenecek Hizmet İçi Eğitime İlişkin Görüşleri.....	99
5.2. Araştırmanın Nicel Bulgularının Yorumlanması ve Tartışılması	100
5.2.1. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Konsültasyon Konularına Göre İncelenmesi.....	100
5.2.2. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Ebeveynlere Göre İncelenmesi.....	103
5.2.3. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi	104
5.2.4. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Okul Kademesine Göre İncelenmesi	104
5.3. Araştırmadan Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulguların Karşılaştırılması	105
BÖLÜM 6.....	110
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	110
6.1. Sonuçlar.....	110
6.2. Öneriler	113
6.2.1. Politika Yapıcılara ve Yöneticilere Yönelik Öneriler.....	113
6.2.2. Okul Psikolojik Danışmanlarına Yönelik Öneriler	114
6.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler.....	115
KAYNAKLAR.....	116
EKLER.....	125
Ek-1. Uygulama İçin Valilikten Alınan İzin Belgesi	126
Ek-2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Görüşme Formu	127

Ek-3. Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi	129
Ek-4. Ön Bilgi Toplama Formu	131

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Görüşme Yapılan Psikolojik Danışmanların Demografik Özelliklere Göre Dağılımları.....	55
Tablo 2. Ailelerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımları.....	56
Tablo 3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyonun Önemine İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri	61
Tablo 4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Ders Alınıp Alınmadığına İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri	63
Tablo 5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Modellerle İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri.....	65
Tablo 6. Okul Psikolojik Danışmanlarının Kullandıkları Konsültasyon Yöntemlerine İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri	66
Tablo 7. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kapsamında Ailelerle Çalıştıkları Konulara İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri.....	68
Tablo 8. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Okul Yönetiminin Desteğine İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri	70
Tablo 9. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Öğretmenlerin Desteğine İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri	71
Tablo 10. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarının Aileler Üzerindeki Faydalarına İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri.....	72
Tablo 11. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Düzenlenecek Hizmet İçi Eğitime İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri	74
Tablo 12. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Konsültasyon Konularına Göre İncelenmesine Ait Frekans ve Yüzde Analizi Sonuçları.....	76
Tablo 13. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Ebeveynlerin Yakınlık Derecesine Göre İncelenmesine Ait Ki Kare Analizi Sonuçları.....	78

Tablo 14. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine Ait Ki Kare Analizi	
Sonuçları	81
Tablo 15. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Okul Kademesine Göre İncelenmesine Ait Ki Kare Analizi	
Sonuçları	85

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Danışma sürecinde taraflar arasındaki ilişki	9
Şekil 2. Konsültasyon sürecinde taraflar arasındaki ilişki.....	10

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, varsayımları ve sınırlılıklarına ilişkin bilgiler yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Eğitimin insanlık tarihi ile birlikte ortaya çıktığı, günümüzde de uygarlık düzeyi ne olursa olsun her toplumda sürdürüldüğü bilinmektedir. Toplumlar sosyal yaşamı sürdürebilmek amacıyla çeşitli kurumlar geliştirmişler ve eğitimin kurumsallaşması sonucu da okullar ortaya çıkmıştır. Bu anlamda okul, bireyin eğitiminden sorumlu sosyal bir kurum olarak nitelendirilmektedir. Sosyal bir kurum olan okul da görevini, kendisini oluşturan öğelerin koordinasyonla çalıştığı bir düzende tam olarak yerine getirebilmektedir. Bu nedenle okul ve öğrenci ile ilgili tüm öğelerin eğitim sürecine katılması gerekir (Genç, 2005).

Aile ve okul insan için oldukça önemli olan iki temel kurumdur. Birbirlerini karşılıklı olarak etkileyen bu kurumları eğitim söz konusu olduğunda göz ardı etmek mümkün değildir. Çocuğun eğitim ve öğretiminde istenilen başarılı sonuca ulaşabilmek için ise her şeyden önce okul ile ailenin dayanışma içerisinde olması gerekmektedir. Çünkü çocuklar belli bir yaşa gelene kadar, yaşamlarının önemli bir bölümünü sadece okul ve aile arasında sürdürürler (Can, 2002, s. 20-21).

Kalıtım ile çevrenin bir ürünü olan kişiliği ise çevre anlamında en fazla etkileyen kurum ailedir. Öyle ki aile, çocuğun yaşamının ilk yıllarında en yakın şekilde ve en uzun sürede etkileşimde bulunduğu bireylerden oluşmaktadır. Çocuk, temel alışkanlıklarını, tutumlarını, kültürel değerlerini ve gelişim görevlerine karşı yaklaşımlarını ailede kazanmaktadır. Ana

babalar çocukları için en etkili özdeşim modelleridir. Çocuğun olumlu bir öz kavramı geliştirmesinde, öz yeterlik duygusu kazanmasında ana babası ile etkileşimi sırasında aldığı geribildirimler önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle kişiliğin oluştuğu erken çocukluk yıllarında ana babaların çocuklarına karşı tutumları çocuklarda temel karakteristiklerinin oluşmasında başrolü oynamaktadır (Kuzgun, 2008, s.226).

Ailenin çocuk üzerindeki etkileri göz önüne alındığında okul-aile etkileşiminin gerekli ve önemli olduğu görülmektedir. Bu etkileşimin sağlanmasıyla birlikte çocukların okulda kazandıkları becerilerin ev ortamında pekiştirilmesi ve desteklenmesi, okul-ev arasında tutarlılığın sağlanması ve anne babaların okulun etkili bir ögesi haline gelebilmesinin önü açılacaktır (Akkök, 1999, s.257). Ayrıca okul-aile etkileşimi sayesinde öğretmen de aileyi yakından tanıma fırsatı bulur. Öğretmenin aileyi tanınması, çocuğu tanınmasını kolaylaştırır. Aile bireyleri arasındaki ilişkiler, ailenin çocuğa karşı tutumları, çocuğa uyguladıkları disiplin anlayışı, çocuğun içinde yaşadığı fiziksel çevre koşulları gibi özelliklerin öğretmen tarafından bilinmesi, onun çocukta gözlediği çeşitli davranışları anlamasına ve değerlendirmesine, böylelikle çocukla ilgili doğru bilgi edinmesine yardımcı olur (Kandır, 2001).

Okul-aile arasındaki dayanışma okul rehberlik servisleri bağlamında düşünüldüğünde ise bu dayanışmayı dolaylı bir rehberlik hizmeti olan konsültasyon (müşavirlik) ile gerçekleştirmek mümkün olabilir. Çünkü konsültasyon, okul psikolojik danışmanın öğrencinin eğitimi ve yetişmesinden sorumlu kimselerle öğrencinin yararı için ortak bir şekilde çalışması olarak tanımlanmaktadır (Akman, 1994). Bu tanım incelendiğinde ise konsültasyonun birer eğitici ve yetiştirici olarak öğretmenleri, okul yöneticilerini içine almasının yanı sıra aileyi de içerdiği anlaşılmaktadır. Buradan hareketle konsültasyon hizmetinin aileyi sürece dahil ederek rehberlik servisleri aracılığıyla okul ile aile birlikteliğini sağlamada büyük katkısı olacaktır.

Aile konsültasyonu, taraflar arasında bilgi paylaşımını sağlamak, ebeveyn desteğini almak, çocuğun sorunları ile mücadele etmek, çocuğun gelişimini incelemek ve geleceğini planlamak için okul psikolojik danışmanlarının ve ailelerin bir araya geldikleri bir süreçtir (Ritchie, 1982). Bu süreç, tanımdan da anlaşıldığı gibi, aile ve okul psikolojik danışmanın takım halinde çalışmasını gerektirmekte ve böylece aileye sunulan doğrudan yardımla çocuğa dolaylı bir hizmet verilmektedir. Öyle ki, konsültasyon hizmeti vasıtasıyla aile, çocuğunun eğitimi hususunda ne kadar önemli bir role sahip olduğunu anlayacak ve okul

personeli tarafından önemsendiği algısına sahip olacaktır. Ayrıca yapılan konsültasyon çalışmaları ile ebeveynler sahip oldukları tutumların çocuk üzerindeki etkisi, çocukla olan iletişimleri, çocuk yetiştirme tarzları ve ebeveynlik yetilerine ilişkin bir farkındalığa sahip olacaklardır. Bu şekilde kurulacak dayanışma da verilen hizmetlerin başarıya ulaşmasını sağlayacaktır (White ve Mullis, 1998). Bundan dolayı çocuğun eğitiminden sorumlu olan bu iki kurumu (okul ve aile) bir araya getirmek her zaman daha da önem kazanmaktadır.

Ailelerle yürütülen konsültasyon sürecinin başarılı olması ve amacına ulaşmasında ise bazı faktörlerin etkili olduğu düşünülmektedir. Bunlardan konsültasyon hizmetini veren konsültana ilişkin olanlara bakıldığında, konsültanın konsültasyon hizmetinin etkililiği ve gerekliliğine yönelik tutumu, konsültasyon hizmetini vermeye yönelik sahip olduğu eğitimin düzeyi, ailelerle yürüttüğü konsültasyon çalışmalarında uygun yöntem ve modellerden ne derece yararlandığı, bu çalışmaları yürütürken öğretmen ve okul yönetimi gibi çevresel kaynaklardan nasıl yararlandığı ya da ne kadar destek gördüğü, konsültasyona yönelik mesleki gelişimine verdiği önem gibi faktörlerin ailelere ve çocuğun yetişmesiyle ilgili olan diğer taraflara sunulan konsültasyon hizmeti için oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Diğer bir boyut ise çocukla ilgili sorunları olan ve bunun çözümü için konsültasyon hizmetine başvuran ailelere ilişkindir. Öyle ki kendisine sunulan hizmetin etkililiğine ve yeterliğine inanan taraflar konsültasyon sürecinden daha fazla fayda sağlayacaklardır. Bu nedenle okul psikolojik danışmanları tarafından ailelere sunulan konsültasyon hizmetlerinin etkililiğinin ve aileler tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi de ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmaları değerlendirilirken üzerinde durulması gereken diğer bir boyut olarak düşünülmektedir. Buradan hareketle yapılan çalışmanın ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına yönelik olarak hizmeti veren ve alan her iki tarafı da kapsaması nedeniyle bu yöndeki ihtiyaca cevap verici nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Yapılan literatür taramaları sonucunda ailelerle konsültasyona yönelik olarak yurtiçi literatürde herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Yapılan çalışmalara bakıldığında çoğunluğunun işbirliğine yönelik çalışmalar (Akbaş, 2001; Atıcı, 2004; Atıcı, 2006; Ünal, 2006) olduğu ya da konsültasyonu yalnızca alt amaçlarından veya araştırma sorularından birisi olarak inceleyen çalışmalar (Engin, 1996; Korkut-Owen & Owen, 2008; Nazlı, 2003; Nazlı, 2007; Yüksel-Şahin, 2008) olduğu görülmüştür. Konsültasyonu doğrudan ele alan araştırmaların (Gültekin & Arıcıoğlu, 2007; Güven & Küçükbasmacı, 2015; Karakuş, 2008) ise oldukça sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Doğrudan konsültasyona yönelik olan bu

araştırmalarda ise konsültasyonun aile boyutuna yönelik yapılacak çalışmalara ilişkin ihtiyaın vurgulanması ve araştırmacılar bu yönde çalışmaların yapılmasının önerilmesi de ailelerle yürütölen konsültasyon çalışmalarına olan ihtiyaı ortaya koyması açısından önemli görölmektedir.

Yurtdışı literatöre ilişkin yapılan taramalar sonucunda ise aile konsültasyonuna yönelik çok sayıda çalışmaya ulaşılmıştır. Bu araştırmalara bakıldığında konsültasyonu doğrudan ele alan ve uyguladıkları yöntemlerin ya da konsültasyona yönelik kuramların etkililiğini ölçen deneysel alışmalar (Doll & Kratochwill, 2010; Edward, Sullivan, Walen & Kantor, 2010; Garbacz & McIntyre, 2015; Osborne & Alfano, 2011; Webster-Stratton, 1990) olduğu görölmektedir. Sonuç olarak yurtiçi literatürde yurtdışına kıyasla ailelerle yürütölen konsültasyon çalışmalarına ilişkin önemli bir boşluğun olduğu görölmektedir.

Yapılan alışmanın Türkiye’de okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarıyla ilgili ilk araştırma olması ve okullarda ailelere yönelik yürütölen konsültasyon çalışmalarına ilişkin kapsamlı bilgiler sunması dolayısıyla mevcut ihtiyaa yönelik olarak konsültasyonla ilgili çalışmalara ve okul danışmanlığı literatürüne önemli katkılar getireceği düşünölmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ailelere sunulan konsültasyon çalışmalarının okul psikolojik danışmanları tarafından nasıl yürütöldöğünü belirlemek ve ailelerin bu çalışmalara ilişkin yeterlik algılarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Okul psikolojik danışmanlarının rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan konsültasyon hizmetlerinin yeri ve önemine ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Okul psikolojik danışmanları, lisans ya da lisansüstü eğitim sürecinde okullarda konsültasyon hizmetine ilişkin bir ders ya da eğitim almışlar mıdır? Almışlarsa hangi hususlarda yararlı olduğunu düşünmektedirler?
3. Okul psikolojik danışmanları, meslek sürecinde okullarda konsültasyon hizmetine ilişkin herhangi bir hizmet içi eğitim almışlar mıdır? Almışlarsa hangi hususlarda yararlı olduğunu düşünmektedirler?

4. Okul psikolojik danışmanları, ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarında konsültasyona ilişkin modellerden yararlanmakta mıdır? Yararlanıyorsa hangi modelden yararlanmaktadır? Eğer herhangi bir modelden yararlanmıyorsa konsültasyon çalışmaları yaparken nasıl bir yol izlemektedirler?
5. Okul psikolojik danışmanlarının, ailelerle konsültasyon çalışmaları yürütürken kullandıkları yöntemler nelerdir?
6. Okul psikolojik danışmanları, ailelere yönelik hangi konularda konsültasyon çalışmaları yürütmektedirler?
7. Okul psikolojik danışmanları, ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin okul yönetiminin ve öğretmenlerin desteğini almakta mıdır? Alıyorsa ne tür destekler almaktadırlar?
8. Okul psikolojik danışmanlarının, ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarının ailelere ne tür faydalarının olduğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
9. Okul psikolojik danışmanları, konsültasyon hizmetlerinin daha etkili ve verimli olabilmesi amacıyla konsültasyona yönelik hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini düşünmekte midirler? Düşünüyorsa böyle bir eğitimin içeriğiyle ilgili görüşleri nelerdir?
10. Okul psikolojik danışmanlarının kendileriyle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin ailelerin, hangi konulardaki çalışmaları ne düzeyde yeterli buldukları ve yeterlik algılarında ebeveynlerin yakınlık derecesine, eğitim düzeyine ve velisi olduğu öğrencilerin gittikleri okul kademesine göre farklılık var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ailelerle yürütülen konsültasyon süreci çocuğun hayatındaki iki önemli çevre olan okul ve ailenin bir araya gelerek, kaynakların çocuğun bir bütün olarak gelişebilmesi için yönlendirilmesini sağlamaktadır. Bu süreçte ailelere sunulan konsültasyon, ailelerin çocuklarının davranışları üzerinde ne derece etkili olduklarını anlamalarını, ebeveyn-çocuk ilişkilerini geliştirmek üzere gerekli becerileri öğrenmelerini, mevcut çocuk yetiştirme fikir ve metotlarına yönelik dönüt almalarını sağlaması açısından önemlidir (Muro & Kottman, 1995, s. 296).

Araştırma, yurt içi literatürde yeterince çalışılmamış ve kısıtlı sayıda araştırmanın bulunduğu rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan konsültasyon konusuna yönelik olması ve araştırmada ilk defa konsültasyonun aile boyutunun ele alınması dolayısıyla alan yazında önemli bir boşluğu dolduracağı düşünülmektedir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlar açısından değerlendirildiğinde ise okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmetlerine ilişkin görüşlerini, konsültasyon kapsamında ailelerle hangi konularda çalıştıklarını, ailelerle konsültasyon sürecinde hangi yöntemleri ve modelleri tercih ettiklerini, ailelerle yürüttükleri konsültasyon sürecinde okul yönetiminin ve öğretmenlerin desteklerine ilişkin düşüncelerini, konsültasyon hizmetlerinin ailelere ne tür faydalarının olduğuna ve konsültasyon konusundaki hizmet içi eğitime yönelik ihtiyaçlarına ilişkin görüşlerini ortaya koyması bakımından önemli olarak görülmektedir. Ayrıca yapılan araştırma, okul psikolojik danışmanları tarafından ailelere sunulan konsültasyon çalışmalarında ailelerin hangi konulara yönelik yürütülen konsültasyon çalışmalarını daha yeterli bulduklarını, ailelerin konsültasyon çalışmalarına ilişkin yeterlik algılarının ebeveynlerin yakınlık derecesine, eğitim düzeyine, velisi oldukları öğrencinin gittiği okul kademesine göre farklılık gösterip göstermediğini ortaya koyması bakımından da değerli olduğu düşünülmektedir. Son olarak araştırma kapsamındaki okul psikolojik danışmanlarından ve ailelerden elde edilen bulguların karşılaştırılmasının ve karşılaştırma sonucunda elde edilen sonuçların araştırmayı önemli yapan unsurlardan bir diğeri olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın okullarda ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ilişkin kapsamlı ve detaylı bilgiler sunduğu ve bu konuda yürütülecek araştırmalara ve uygulamalara katkı sağlayıcı nitelikte olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırma, aşağıdaki varsayımlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir:

1. Araştırmada kullanılan, araştırmacı tarafından geliştirilmiş veri toplama araçlarının amaçlanan verileri toplamada yeterli olduğu,
2. Okul psikolojik danışmanlarının, görüşme formunda yer alan soruları objektif ve içten yanıtladıkları,
3. Ailelerin, uygulanan anketi objektif ve içten olarak yanıtladıkları kabul edilmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma aşağıdaki sınırlılıklara sahiptir:

1. Araştırma, Ankara ili Çankaya, Yenimahalle, Keçiören, Altındağ, Sincan ve Etimesgut olmak üzere 6 farklı merkez ilçesindeki psikolojik danışmanı bulunan ilkokul ve ortaokullarda yürütülen konsültasyon çalışmaları ile sınırlıdır.
2. Araştırma sonuçları sadece Ankara’da ilkokul ve ortaokullarda görev yapan okul psikolojik danışmanları ile bu okullara devam eden öğrencilerin ailelerine genellenebilir.
3. Araştırmanın nitel sonuçları, araştırma kapsamına alınan 20 okul psikolojik danışmanının görüşleri ile sınırlıdır. Nicel sonuçlar ise araştırmaya katılan 392 öğrenci velisinden elde edilen verilerle sınırlıdır.
4. Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin görüşleri Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Görüşme Formu’nun; ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ilişkin ailelerin yeterlik algıları ise araştırmacı tarafından geliştirilen Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi’nin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma kapsamında ele alınan konsültasyon kavramıyla ilgili kuramsal bilgilere yer verilerek konsültasyona ilişkin yurtiçi ve yurtdışı literatürde bulunan araştırmalar özetlenmiştir.

2.1. Konsültasyonun Tanımlanması

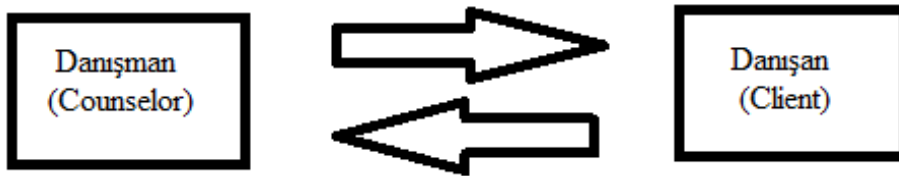
Konsültasyon terimini tanımlamak danışmanlık, psikoterapi gibi kavramları tanımlamak kadar zordur. Çünkü bu kavrama yönelik çalışan uygulayıcı ve teorisyenler, yaklaşım ve tanımlamalarında konsültasyonun farklı yönlerine vurgu yaptıklarından literatürde genel olarak üzerinde fikir birliğine varılmış bir tanım bulunmamaktadır. Bu nedenle konsültasyona ilişkin bir tanım yapmak yerine konsültasyon sürecinde var olan, genel olarak kabul görmüş temel bileşenler üzerinde durularak konsültasyon kavramı bütüncül olarak ele alınabilir.

Konsültasyon sürecinde yer alan temel bileşenlere bakıldığında bunların başında konsültasyon hizmetine başvurulmasını gerektiren bir problem durumunun ve bunu izleyen bir problem çözme sürecinin olması gelmektedir. Konsültasyonun temel bileşenlerinden bir diğeri ise ilişki süreci olarak doğasında barındırdığı ve diğer yardım hizmetlerinden ayrılan üç taraflı etkileşim sürecidir. Ele alınması gereken sonuncu temel bileşen ise konsültasyon sürecinin hem yardım arayan tarafın hem de yardımın dolaylı olarak ulaştırıldığı tarafın geliştirilmesini amaçlamasıdır. Konsültasyonu oluşturan bu temel bileşenlere aşağıda detaylı olarak değinilmiştir.

Problem Çözme. Konsültasyon sık sık problem çözme süreci olarak karakterize edilir. Ancak problem her zaman yanlış ya da hatalı bir şeyi ifade etmez. Bazen dikkat edilmesi gereken bir durumu da ifade edebilmektedir. Konsültasyon sürecinde yardımı sunan kişi, sadece dolaylı olarak hizmet alan kişilerin ya da grupların problemlerine ilişkin olarak yardım arayan kişiye hizmet sunmaz. Aynı zamanda yardım arayan kişinin problemin nasıl ortaya çıktığını anlamasına, ihtiyaçları tanımlamasına, bu ihtiyaçları karşılayacak kaynakları keşfetmesine ilişkin yeteneklerini güçlendirmesine de katkıda bulunmaktadır. Bu yönüyle konsültasyon çok geniş bir problem çözme koşullarında gerçekleşmektedir (Parsons & Kahn, 2005, s. 14).

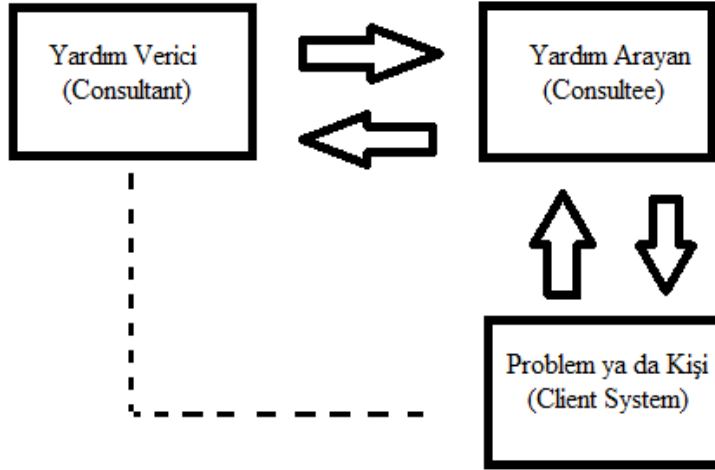
Üçlü İlişki. Konsültasyonun yaygın olarak kabul edilen ikinci özelliği ise üçlü doğasıdır. Her konsültasyon süreci bir yardım verici (consultant), bir yardım arayan (consultee) ve yardım arayan kişinin doğrudan sorumlu olduğu kişi (client) olmak üzere üç taraftan oluşur. Konsültasyon süreci genellikle yardım arayan kişi tarafından başlatılmaktadır. Yardım veren kişi ise genellikle mevcut probleme ilişkin olarak yardım arayan kişi tarafından özel bilgi ve yeteneğe sahip kişiler olarak algılanmaktadır. Yardım verici olan konsültant, konsültasyon alan kişiye doğrudan hizmet verirken, yardıma ihtiyaç duyan kişi ya da gruplara ise konsültasyon alan aracılığıyla dolaylı bir hizmet sunmaktadır (Schmidt, 1999, s. 191). Konsültasyon bu üçlü doğası ile danışman tarafından doğrudan hizmetin sunulduğu danışan arasındaki ikili yardım ilişkisinden kesin olarak ayrılmaktadır (Parsons & Kdahn, 2005, s. 12).

Danışma sürecinde taraflar arasındaki kurulan doğrudan ilişki Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Danışma sürecinde taraflar arasındaki ilişki

Konsültasyon sürecinde taraflar arasında geçen ilişki ise Şekil 2’de gösterilmiştir. Şekildeki oklar doğrudan sunulan yardımı ifade ederken kesikli çizgiler ise dolaylı olarak sunulan yardımı ifade etmektedir.

Şekil 2. Konsültasyon sürecinde taraflar arasındaki ilişki

Konsültasyon sürecinde yardım verici rolünde genellikle danışman, psikolog, sosyal çalışmacı ya da insan kaynakları gelişim uzmanları olmaktadır yardım arayan kişi rolünde ise yönetici, öğretmen ya da ebeveynler olmaktadır. Yardımın dolaylı olarak ulaştırıldığı taraf ise bazen bir ya da daha fazla kişi (grup, organizasyon, toplum v.b.) olabileceği gibi bir problem de olabilmektedir (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 2; Dougherty, 2000, s. 10).

Geliştirme. Konsültasyonun üçüncü temel özelliği ise hem yardım arayanı hem de yardımın dolaylı olarak ulaştırıldığı kişiyi geliştirme amacıdır. Yardımı veren kişi, dolaylı olarak yardımı alan kişinin problemlerinin üstesinden gelmesine hizmet etmekte, gerekli becerileri yardım arayan kişi kanalıyla aktararak gelişmesini sağlamaktadır. Ayrıca bu süreçte yardımı arayan kişinin de gelecekte benzer kişi ya da problemlerle karşılaştığında başa çıkmasını sağlayacak yeteneklerinin gelişmesine katkı sunmaktadır (Zins, 1993).

Konsültasyonun yukarıda sunulan genel özelliklerini de içerisinde barındıran, danışmanlık literatüründe öne çıkmış araştırmacı ve kurumların ortaya koyduğu kapsayıcı tanımların bazılarına da aşağıda yer verilmiştir.

Dinkmeyer (1968) konsültasyonu şu şekilde tanımlamaktadır:

Konsültasyon, bilgiyi, fikirleri, gözlemleri paylaşmayı ve denenebilir hipotezler geliştirmeyi sağlayan ast-üst ilişkisi yerine işbirliğini ve ortak bir planlamayı vurgulayan aynı zamanda öğrenci ve öğretmenin eşsizliğini koruyacak öneriler geliştirmeyi amaçlayan hizmet türüdür.

Ruh sağılığı konsültasyon modelinin öncüsü Caplan'ın (1970, s. 28-29) çalışması ise konsültasyonun tanımına ilişkin ana referans kaynaklarından biri olarak kabul edilmektedir:

Konsültasyon, konsültan ile mevcut probleminin konsültanın uzmanlık alanına girdiğini düşünen yardım arayan kişi arasında geçen, her iki tarafın da uzman olarak kabul edildiğı bir etkileşim sürecidir.

Doughtery'nin (2000, s. 10) konsültasyona yönelik tanımı şu şekildedir:

İnsan kaynakları uzmanının yardım arayan kişiye işiyle ve sorumlu olduğu kişi ya da kişilerle ilgili ayrıca hem kendi hem de soruna sahip olan kişilerin amaçları ile ilgili yardımda bulunduğu süreçtir.

American School Counselor Association (ASCA, 2004) ise konsültasyonu şöyle ifade etmektedir:

Eğitim sistemindeki öğrencilerin başarılı olması için danışmanların ebeveynler, öğretmenler, yöneticiler, okul psikologları, sosyal çalışmacılar ve sağılık personelleri ile stratejiler geliştirmeye ve planlamaya dönük çalışmalar yaptıkları işbirliğine dayalı bir ilişkidir.

Kepçeoğlu (1994, s. 123) konsültasyonu şöyle tarif etmektedir:

Doğrudan doğruya öğrencilere dönük olmayan, ancak öğrencilere verilen psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğini artırmaya yardım eden hizmetlerdir.

Akman'a (1994) göre konsültasyonun tanımı şu şekildedir:

Psikolojik danışmanın, öğrencinin eğitimi ile ilgili ya da yetiştirilmesinden sorumlu bir ya da daha fazla sayıda kimse ile işbirliği yaparak, öğrencinin gelişmesi için kurduğu yardım ilişkisidir.

Yukarıdaki tanımlar incelendiğinde genel olarak belirli ortak noktalar üzerinde durulduğu görülmektedir. Buna göre konsültasyon, yardıma ihtiyaç duyan kişiye ulaştırılan dolaylı bir hizmet olarak ifade edilmektedir. Ayrıca konsültasyonun konsültan, konsültasyon alan ve yardıma ihtiyaç duyan taraflar arasında gerçekleşen üçlü bir ilişki süreci olduğu da tanımlarda üzerinde durulan noktalardan birisidir. Tanımlarda vurgulanan diğer bir nokta ise konsültasyon sürecinde ast üst ya da hiyerarşik bir ilişkinin değil eşitlikçi bir ilişkinin olduğu ve tüm tarafların çözüm için birlikte çalıştığı noktasıdır. Tanımlardaki bu ortak hususların genel olarak konsültasyonun karakteristiğini ortaya koyduğu söylenebilir.

2.2. Konsültasyonun Tarihçesi

Çoğu yardım hizmeti gibi konsültasyonun da kökleri antik zamanlara kadar uzanmaktadır. Antik dönemde konsültasyonun iki önemli işlevini yerine getiren kişiler vardı. Bunlar şifacılar ve teknolojik danışmanlardı. Şifacılar, insanların iyilik halini güçlendirme gibi bir yeteneğe sahip iken teknolojik danışmanlar ise insanlara bozulan şeyleri nasıl tamir

edeceğini, problemi çözmek için sonraki adımda neler yapılması gerektiğini anlatırlardı (Gallessich, 1982, s. 313). Buna göre ilk çağlardan günümüze kadar kavramların ismi değişse de içerdiği anlamlar arasındaki paralelliğin halen devam ettiği görülmektedir.

Günümüzdeki konsültasyon anlayışının temellerinin atılmasındaki en somut etki ruh sağlığı konsültasyon modelinin öncüsü Gerald Caplan'a aittir. Caplan 1949'da İsrail'de bir psikiyatrist olarak çalışırken kendisine 16.000 göçmen gence ruh sağlığı hizmeti sunma sorumluluğu verilmiştir (Caplan, Caplan & Erchul, 1994). Bu durumda bireysel psikoterapinin sunduğu olanaklar bu kadar fazla sayıda kişi ile çalışmaya uygun değildi. Bundan dolayı Caplan ve çalışma grubu, bu hizmeti göçmenlerin okullarındaki danışmanlara yönelterek doğrudan verilecek hizmet yükünü azaltmanın yolunu bulmuşlardır. Takım üyeleri, danışmanlara tek tek yardım sunmak yerine okullarındaki danışmanlarla konsültasyon çalışması yürütmüşlerdir. Konsültasyon süreci boyunca danışmanlar, göçmenlerin problemlerinin çözümünü engelleyen yanlış algılarının ve kalıplaşmış düşüncelerinin farkına vararak yeni bakış açıları ve geniş perspektifler kazanmışlardır. Daha sonra danışmanlar gençlerle çalışmak için bir araya gelmişlerdir. Bu çalışmada Caplan ve arkadaşlarının çabalarının amacı, doğrudan hizmet modeli ile ulaşabileceklerinden daha fazla çocuğa konsültasyon vasıtasıyla ulaşarak onların ruh sağlığını olumlu şekilde etkilemektir (Erchul & Martens, 2010, s. 3-4).

Konsültasyonun gelişim süreci 1950'lerden itibaren devam etmiş ve konsültasyon o yıllardan itibaren ruh sağlığı hizmetlerinin sunulmasında önemli hizmetlerden biri olmuştur. Bu gelişim okul psikolojisi, toplum psikolojisi gibi psikoloji alanlarında da kendini göstermiştir (Kong, 2011). Öyle ki okul danışmanlığı programlarının akreditasyonunu sağlayan öncü kuruluş Council for the Accreditation of Counseling and Related Educational Programs (CACREP, 1997), okul danışmanları öğretmenler, yöneticiler, ebeveynler, öğrenciler, toplumsal gruplarla konsültasyon yaparken konsültasyona ilişkin bilgi ve becerileri göstermeleri gerektiğini ifade etmektedir. Ayrıca ASCA (2004) ise konsültasyonu okul danışmanlarının sunmaları gereken öncelikli müdahaleler arasında göstermektedir.

2.3. Konsültasyonun Önemi

Okul danışmanlarının öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için etkili bir konsültan olmalarını gerektirecek nedenler şunlardır:

- Konsültasyon, öğrencinin akademik, kişisel-sosyal ve kariyerle ilgili sorun ve kararlarını değerlendirmek ve anlamak için bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır (Brigman, Mullis, Webb & White, 2005, s. 5).
- Konsültasyon, danışmanın zamanını etkili bir şekilde kullanarak çoğu öğrenciye ulaşmasını sağlar (Davis, 2005, s. 298).
- Öğretmen, ebeveyn ve yöneticilerle yürütülen konsültasyon çalışmaları, pozitif okul iklimini geliştirmeye yardımcı olur (Muro & Kottman, 1995, s. 285).
- Öğretmen, ebeveyn ve yöneticilerle gerçekleştirilen konsültasyon çalışmaları, öğrencinin yaşamında anlamlı rollere sahip yetişkinlerin ebeveynlik ve öğretimle ilgili etkili stratejiler geliştirmelerine olanak tanır (Brigman vd., 2005, s. 5).
- Konsültasyon faaliyetleri, okul danışmanlarına öğretmen, ebeveyn ve yöneticilerle güvenilir ilişkiler geliştirmek için imkân sağlar (Myrick, 1997, s. 269).
- Konsültasyon, okul danışmanlarının ebeveyn ve okul personeline rollerini daha açık bir şekilde tanıtabilmeleri için önemli bir yaklaşımdır (Baker, 2000, s. 177).
- Konsültasyon, çocuk ve ergenlerin haklarını savunmak için okul danışmanına bir imkan sunar (Muro & Kottman, 1995, s. 285).
- Konsültasyon, çocuk ve ergenlerin eğitimiyle ilgili toplum kuruluşları ve sevk kaynaklarıyla etkileşim kurmanın en etkili yoludur (Thompson, 1992, s. 131).

2.4. Konsültasyonun Bireye Sunulan Diğer Hizmetlerle Karşılaştırılması

Konsültasyon, bireye yaygın olarak sunulan danışmanlık ve psikoterapi, süpervizyon, öğretim, arabuluculuk gibi hizmetlerle karşılaştırılarak daha açık bir şekilde anlaşılabilir. Caplan'ın (1970, s. 100-101) yapmış olduğu ve aşağıda belirtilen karşılaştırmalar bu anlamda önemli olarak değerlendirilmektedir.

Konsültasyon, *psikoterapi* ve *danışmanlık* hizmetlerinden iki açıdan ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi danışmanlık ve psikoterapinin doğasında ikili ilişkinin olmasıdır. Ki bu ilişkinin tarafları hizmeti sunan (danışman, psikoterapist) ve hizmeti alan (hasta, öğrenci, ebeveyn v.b.) kişilerdir. Oysa konsültasyonun doğasında ise daha önce ifade edildiği gibi üçlü bir ilişki bulunmaktadır. İkinci farklılık ise danışmanlık ve psikoterapi, hizmeti alan kişinin kişisel problemleriyle ilgilenirken konsültasyon, yardımı arayan kişinin kendi kişisel sorunlarıyla değil işle ilgili ya da sorumlu olduğu kişiyle ilgili problemlerle ilgilenmektedir.

Konsültasyondan farklı olan diğer bir hizmet ise *süpervizyon* hizmetidir. Süpervizyon, bireyin mesleki bilgi, beceri, güven, objektiflik ve kişilerarası etkileşim gibi konularda yeterliğinin gelişmesini denetleyen bir süpervizörün bulunduğu yoğun hiyerarşik ilişkidir (Knoff, 1988). Tanımdan anlaşıldığı gibi süpervizyon konsültasyondan farklı olarak ikili ve devam eden bir ilişkidir. Aksine konsültasyon ise geçici ve üçlü bir ilişkidir. Ayrıca süpervizyonda ilişki sürecine bakıldığında bir kişinin diğer kişinin üzerinde güce sahip olduğu görülmektedir. Konsültasyonda ise konsültan ve konsültasyon alan kişi (yardım arayan) arasında eşitlikçi bir ilişki vardır.

Öğretim, konsültasyondan farklı olan hizmetler arasındadır çünkü öğretim önceden tasarlanmış, ders planlarını içermektedir. Konsültasyon süreci ise daha çok tarafların spontane davranışlarına dayalıdır. Ayrıca öğretim hizmetinde de süpervizyona benzer şekilde eşit olmayan bir ilişki vardır ki öğretmen öğrencinin üzerinde bir güce sahiptir ve öğrencileri değerlendirmektedir. Ancak konsültasyonda da zaman zaman belli durumlarda konsültan, öğretici rolü alabilir. Konsültasyon alan kişiye davranışsal bir tekniği nasıl uygulayacağına ilişkin öğretimde bulunabilir.

Arabuluculuk ise problem çözme amacını taşıması, üçlü doğası, yoğun olarak işbirliğini kullanması ve taraflar arsında eşitlikçi bir ilişkiye sahip olması dolayısıyla konsültasyona benzemekle birlikte çatışma çözümü gibi kişisel sorunlarla ilgilenmesi, öğretim işlevini asla kullanmaması yönünden konsültasyondan ayrılmaktadır.

2.5. Konsültasyon ve İşbirliği

Konsültasyon ve işbirliği bazı yazarlar (Dinkmeyer & Carlson, 1973) tarafından temel olarak aynı kabul edilirken bazı yazarlar (Caplan, Caplan & Erchul, 1994) tarafından ise aralarında temel farkların olduğu ifade edilmektedir. Bu farklılıklar aşağıda özet olarak ifade edilmiştir (Caplan, Caplan & Erchul, 1994; Myrick, 1997, s. 278) :

- Konsültasyon sürecinde verilen yardım genellikle dolaylıdır ve öğrenci ya da üçüncü tarafla oldukça az bir etkileşim vardır. İşbirliği sürecinin ise doğrudan ve dolaylı hizmetlerin birleşiminden oluştuğu ve üçüncü tarafla etkileşimin olduğu ifade edilmektedir.

- Konsültasyonda konsültan ile konsültasyon alan kişi arasındaki ilişki, hiyerarşik olmayan bir ilişki iken işbirliği sürecinde rol ve statü farklılıkları kabul edildiğinden hiyerarşik bir ilişki yer almaktadır.
- Ayrıca konsültasyonda konsültasyon alan kişinin katılımı gönüllüğe dayalıdır. Buna karşılık işbirliğinde ise gönüllülük var olmakla birlikte zorunlu katılım olasılığı da kabul edilmektedir.
- Konsültasyonda çalışma düzeni genellikle konsültan ve konsültasyon alan olmak üzere iki kişi arasında geçmekte iken işbirliğinde ise genellikle takım temelli ve birkaç kişiden oluşmaktadır.
- Konsültasyonda gizlilik mevcut iken işbirliğinde otomatik olarak gizliliğin olduğu varsayılmaz, takım üyeleri arasında bilgi paylaşımı bulunmaktadır.
- Konsültasyon sürecinde konsültasyon alan kişi konsültanın verdiği öneri ve yönergelere uyup uymamakta özgürdür. İşbirliğinde ise böyle bir durum yoktur çünkü takımdaki her bir üyenin kendi alanında uzman olduğu kabul edilmektedir.
- Konsültasyon sürecinde, çıktı ve sonuçlara ilişkin konsültanın herhangi bir sorumluluğu bulunmazken işbirliğinde ise sorumluluk eşit olarak takım üyeleri tarafından paylaşılmaktadır.

2.6. Konsültan Becerileri

Konsültasyonun etkili bir şekilde yerine getirilmesi için konsültanların sahip olması gereken bir dizi kritik beceriler bulunmaktadır. Bunlar arasında *kişilerarası ve iletişim becerileri*, *problem çözme becerileri*, *organizasyonla çalışma becerileri*, *grup becerileri* yer almaktadır.

2.6.1. Kişilerarası Beceriler

İlişkinin başlamasını, sürdürülmesini ve sonlandırılmasını sağlayan kişilerarası ilişkiler bireyin diğer insanlarla birlikte yaşamasını sağlayan yeteneklerdir. Konsültasyon çalışmaları da konsültanların bu becerilere sahip olmasını gerektirmektedir. Konsültasyon ilişkisinin başlamasını ve sürdürülmesini sağlayan başlıca kişilerarası ilişkiler şunlardır (Dougherty, 2000, s. 27):

- Konsültasyon alan kişinin rahatlamasını sağlamak (örneğin, kısa bir başlangıç konuşması yapmak gibi)
- İlişkiden beklentileri ifade etmek (örneğin, sürece ilişkin sözleşme yapmak gibi)
- İşbirliği sağlamak için bir çerçeve oluşturmak (örneğin, konsültasyon alan kişinin önceden ne yapıp ne yapamayacağına karar vermek gibi)
- Değişimi sağlamak için bir çerçeve oluşturmak (örneğin, konsültasyonun değişimle ilişkisini tam olarak ve açıkça ifade etmek gibi)
- Konsültasyon alan kişinin gözünde konsültana ilişkin uygun bir imaj oluşturmak (örneğin, konsültanın kim olduğu, konsültasyon alan kişiye ne gibi yardımlar sunabileceğine ilişkin ön bilgiler vermek gibi)
- Saygınlık, dürüstlük ve benzerlik üzerine sosyal bir etki geliştirmek (örneğin, uzmanlık, iyi niyet ve yardım arayan kişiye olan benzerliğin açıkça kullanılması)
- Konsültanın kendisiyle tutarlı olması (örneğin, güven vermek gibi)

Kişilerarası beceriler konsültanlara yardım arayan kişilerle ilişkilerini devam ettirme ve güçlendirmeye yardımcı olmaktadır. Ayrıca kültürler arası konsültasyonda, konsültanın kişilerarası becerilere sahip olması sürecin önemli bir parçasıdır (Gibbs, 1980).

2.6.2. İletişim Becerileri

Konsültan ve konsültasyon alan kişi arasındaki iletişim süreci, konsültasyon sürecinin merkezini oluşturmaktadır. Konsültasyon sürecinde yaşam olayları ve deneyimlerin aktarılabilmesi için taraflar bir çok yardım ilişkisinde olduğu gibi iletişim becerilerine ihtiyaç duyarlar. İletişim becerileri ise bireylerin birbirlerine anlamlı mesajlar göndermek ve almak için kullandıkları yetenektir. İletişim becerileri, kişilerarası becerilere kıyasla daha tekniktir. Öyle ki konsültanlar da yürüttükleri konsültasyon sürecinin başarılı olma olasılığını artırmak için iletişim becerilerinin geniş bir repertuarını kullanmaya ihtiyaç duyarlar (Dougherty, 2000, s. 27).

Konsültanlar için önemli olan bazı temel iletişim becerileri vardır. Bunlar (Erchul, 1993; Harrison, 2004, s. 223; Safran, 1991):

- İletişime sözel olmayan katılım (örneğin, iletişime açık bir beden duruşu kullanmak gibi)
- Dinleme (örneğin, yardım arayan kişinin iletmek istediği mesajı anlayabilmek gibi)

- Empatiyi kullanma (örneğin, konsültasyon alan kişinin deneyimlerini, iletişimini doğru bir şekilde anlamak ve anladığını tekrardan iletmek gibi)
- Soru sorma (örneğin, konsültasyon alan kişiden konuyu ayrıntılandırmasını ya da daha somut olmasını istemek gibi)
- Açıklama ya da yorumlama (örneğin, konsültanın yardım arayan kişinin ifadelerini kendi cümlelerine koyarak ona anlaşıldığını göstermek ya da kendilerini daha iyi anlamasına yardımcı olmak gibi)
- Özetleme (örneğin, konsültasyon sürecinde bir sonraki adımı belirleyebilmek için görüşmenin ana noktalarını bir araya getirerek sunmak gibi)
- Dönüt vermek (örneğin, değişim için konsültasyon alan kişilere kendileriyle ilgili bilgiler sağlamak gibi)
- Bilgi vermek (konsültasyon alan kişiye, kendisinden yardım bekleyen kişinin faydasına olacak bilgiler vermek gibi)

2.6.3. Problem Çözme Becerileri

Konsültasyon bir problem çözme aktivitesi olduğundan konsültanların yüksek düzeyde problem çözme becerilerine sahip olması gerekmektedir. Literatürde problem çözme becerilerinin, kişilerarası ve iletişim becerilerinin temeli olduğu da ifade edilmektedir (Curtis &Stollar, 1995, s. 53). Konsültanlarda olması gereken problem çözme becerilerinden bazılarına aşağıda yer verilmiştir (Gallessich, 1980, s. 320) :

- Problem çözümü için bir başlangıç oluşturma (örneğin, konsültasyonu bir problem çözme aktivitesi olarak tanımlama gibi)
- Problemi tanımlama (örneğin, konsültasyon sürecinde “neyin düzeltileceğine” karar vermek gibi)
- Problem durumunun etrafındaki koşulları inceleme (örneğin, problemin öncüllerini ve sonuçlarını belirleme gibi)
- Problemle ilgili bilgiyi toplama, analiz etme ve yorumlama (örneğin, kurumdaki personeli araştırma ve sonuçlara ilişkin geri dönüt verme gibi)
- Kolaylaştırıcı ve kısıtlayıcı güçleri belirleme (örneğin, belirlenen plana karşı olan ya da planı çalıştıran koşulları belirleme gibi)
- Özel problem durumları için müdahaleler tasarlama (örneğin, müdahale planının başarı olasılığını artıracak konsültasyon alan kişiye ait güçlü yönleri belirlemek gibi)

- Problem çözme çabalarını değerlendirme (yani, başarılı olarak görülen müdahaleleri saptamak)
- Problem çözme süreci boyunca kimin ne yapacağını, nasıl yapacağını, ne zaman yapacağını saptamak (yani, planın uygulanmasındaki sorumlulukları belirlemek)
- Problem çözümünün sonuçlarını ön görebilme (yani, değişimin sistemin diğer parçalarını nasıl etkileyeceğini incelemek)

2.6.4. Organizasyonlarla Çalışma Becerileri

Çoğu konsültasyon çalışmaları organizasyonel bağlamda meydana gelmektedir. Bundan dolayı konsültanlar organizasyonla çalışırken gerekli olacak temel bazı becerilere sahip olması gerekmektedir. Bu beceriler başarılı bir şekilde kullanıldığında konsültasyon çalışmalarının etkili olma olasılığı artmaktadır. Konsültanların organizasyonlarla çalışırken kullanabilecekleri bazı önemli beceriler şunlardır(Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 23-24) :

- Konsültasyonun yapılacağı organizasyonun üyeleri tarafından kabul görmüş olmak (örneğin, olası konsültasyon alacak kişilerle çalışma ilişkisi kurmak gibi)
- Organizasyonun analizini yapma (örneğin, kimin, hangi şartlar altında kiminle konuştuğunu saptamak gibi)
- Geri dönüt vermek (örneğin, konsültasyon alan kişiye organizasyonun işleyişine ilişkin objektif bilgiler sunmak gibi)
- Bilgi toplama (örneğin, organizasyon üyelerinin tutumlarını öğrenmek için araştırma yapmak gibi)
- Organizasyon çapında müdahalelere ilişkin birikimleri kullanma (örneğin, stres yönetimi programını kullanmak gibi)
- Organizasyonun çalışma atmosferini tanımlama
- Organizasyonun kültürünü tanımlama (yani, normlarını, standartlarını ve değerlerini gibi)
- Program planlamasını kullanma (örneğin, etkili programların yürütülmesinde konsültasyon alan kişiye yardımcı olma gibi)
- Organizasyon içerisinde insan kaynaklarından nasıl yararlanacağını saptama (örneğin, konsültasyon alan kişiye yönetim tarzlarını ilerletmesinde yardımcı olmak gibi)

2.6.5. Grup Becerileri

Konsültasyon çalışmaları bireylerle yapıldığı gibi gruplarla da yapılmaktadır. Bu durumda konsültanların grupla çalışma becerilerine de sahip olmaları beklenmektedir. Konsültanların sahip olması gereken grup becerilerinden bazıları aşağıda sunulmuştur (Brigman vd., 2005, s. 2-3):

- Görev ve çalışma konularına ilişkin dikkati odaklama ve sürdürme (örneğin, grup konunun dışına çıktığında nazikçe hatırlatma gibi)
- Konsültasyon alan kişilerin arasındaki çatışmaları yönetme (örneğin, çatışan iki grup üyesi arasında arabulucu rolü oynama gibi)
- Oturumların gündemlerini yönetme (örneğin, gündemlerde nelerin olması gerektiğine ve içeriğin nasıl kullanılacağına karar vererek grup üyelerine yardım etme)
- Grup üyelerine dönüt sağlamak (örneğin, önemli konulara değinmekten kaçınan üyeleri yüzleştirme gibi)
- Grup üyeleri arasında somut ve belirgin iletişimi sağlamak (örneğin, belirgin olmayan genellemelerin açık anlamını yansıtmak gibi)
- Bir grup üyesinin yorumlarını diğer grup üyesinin ilgili yorumuyla bağlama (örneğin, konsültasyon alan kişilerden birisinin kendi danışanı ile ilgili ifadelerini diğer konsültasyon alan kişinin danışanı ile ilgili ifadelerine bağlama gibi)
- Grup sürecinin gelişimini sağlama (örneğin, bir evrede bulunan grubu diğer bir evreye geçirmek gibi)
- Grup yönetim becerilerini kullanma (örneğin, grup oturumlarının nasıl sonlandırılması gerektiğini bilmek gibi)

2.7. Konsültasyon Sürecinde Üstlenilen Konsültan Roller

Konsültasyon sürecinde konsültanlar, konsültasyon hizmetini nasıl yürüttüklerine göre değişen farklı rollere girerler. Bu roller yaygın olarak avukat/savunucu, uzman, eğitimci, işbirlikçi, süreç uzmanı gibi rollerdir (Doughtery, 2000, s. 33). Bu rollerden bazıları diğerlerine kıyasla daha yönlendirici olabilmektedir.

Avukat/Savunucu. Konsültan rolleri içerisinde en yönlendirici olan roldür. Bu rol gereğince konsültanlar, konsültasyon alan kişileri etkili olacak müdahalelerin uygulanmasına ikna

etmeye çalışırlar. Örneğin, konsültanın, yardım arayan kişinin ihtiyacı olan bilgileri toplamak için kendi bilgilerine dayalı olarak belli metotların kullanılmasını savunması gibi (Dougherty, 2000, s. 33-34). Ancak bir başka yönden avukat/savunucu rol, yardıma ihtiyacı olan kişilerin haklarını savunmak, bu kişilere yardım ve tedavi sağlamak olarak da görülmektedir (Kurpis & Lewis, 1988, s. 2).

Uzman. Konsültanlar tarafından yaygın olarak üstlenilen rol uzmanlıktır. Bu rol içinde konsültan, yardım arayan kişilere bilgi, öneri ve hizmetler sunmaktadır. Kurumlar genellikle öğrencilerle ilgili olarak sistemdeki yanlış ya da hatalı olan şeyin ne olduğunu tespit etmek için konsültanlara başvurmakta ve genellikle bu durumlarda konsültanlar uzman rolünü üstlenerek çözüm önerilerinde bulunmaktadırlar. Konsültanlar uzman rolünü kullanırken onlardan konsültasyon alan kişiler üzerinde bağımlılık oluşturma olasılıklarının farkında olmalıdırlar. Bu bağımlılık ise konsültasyon alan kişilerin problem çözme becerilerini ilerletmelerine engel olmaktadır (Dougherty, 2000, s. 34).

Eğitimci. Konsültanların üstlendikleri rollerden uzman rolüne en yakın rol eğitimci roldür. Eğitimci rol, konsültasyon alan kişilerdeki değişimleri sağlayan konsültan rolüdür. Eğitimci rol, aynı zamanda hem formal hem de informal eğitimleri içermektedir. Eğitimci rolü üstlenen ya da kullanan bir konsültanın hem belli becerilerde uzman olduğu hem de bu becerileri konsültasyon alan kişilere kazandırma konusunda yeteneğe sahip olduğu kabul edilir. Eğitimci rolün en önemli avantajı, bu rol aracılığı ile konsültasyon alan kişinin gelecekte kullanacağı bilgi ve becerileri kazanmasıdır (Thompson, 1992, s. 124).

İşbirlikçi. Konsültanlar genellikle konsültasyon alan kişilerle başarılı bir konsültasyon deneyimi için ortaklaşa bir şekilde belli bir amaç doğrultusunda kaynakları toplayarak üzerinde çalıştıkları işbirliğine dönük konsültasyonu kullanmaktadırlar. Konsültasyondaki uzman rolü, konsültasyon alan kişinin yardım ihtiyacını ifade ederken; işbirlikçi rol ise konsültanın konsültasyon alan kişinin yardımına olan ihtiyacını ifade etmektedir. Önemli bir bilgi olarak şu ifade edilmelidir ki bir konsültan rolü olarak işbirliği, hizmet olan işbirliğinden farklıdır. Konsültanlar işbirlikçi rolü üstlendiklerinde, yardım arayan kişilerin kendileri için değil onların başarılı bir şekilde yardım sunabilmeleri için ihtiyaç duydukları uzmanlığı sağlamak amacıyla çaba sarf etmektedirler. Ayrıca konsültanlar işbirlikçi bir rol aldıklarında genellikle konsültasyon alan kişinin bilgi ve becerilerini olduğundan fazla büyütmede ve farkında olmayarak davranışlarından etkilenmektedirler. Bu tuzaktan kaçınmak için konsültanlar, işbirlikçi role girmeden önce konsültasyon alan kişilerin

problem çözüme yeteneklerini değerlendirmeleri gerekmektedir. Genellikle konsültasyon arayan kişiler, gelecekte kullanabilecekleri problem çözüme becerilerini artırması gerekçesiyle işbirlikçi konsültasyonu tercih etmektedirler (Babcock & Pryzwansky, 1983).

Bilgi Sağlayıcı. Bilgi sağlayıcı rolü, hemen her konsültanın süreçte üstlendiği bir rol çeşididir. Bu rol, basit bir şekilde sadece bilgi sağlamayı içermektedir. Konsültan, bu rol gereğince bilgi toplar, analiz eder ve konsültasyon alan kişiye geri dönütler vermektedir. Bilgi toplamak bu roldeki bir konsültan için problemi açıklamak ve tespit etmek için gereklidir. Bilgi toplama görevini konsültanların gerçekleştirmesindeki sebep, konsültasyon alan kişilerin bilgi ve uzmanlık eksikliği, zaman sıkıntısı gibi sorunlarının olması olarak kabul edilmektedir (Dougherty, 2000, s. 36).

Süreç Uzmanlığı. Konsültanların üstlendiği rollerin içerisinde en az yönlendirici olan rol süreç uzmanlığı rolüdür. Süreç uzmanlığı rolünde konsültanlar, “ne” sorusundan daha çok “nasıl” sorusuna odaklanmaktadır. Problem çözümünde bu rolü üstlenen konsültanlar, içerikten ziyade problem çözüme sürecini incelerler. Ayrıca süreç uzmanlığı rolü, hem grup konsültasyonunda hem de bireysel konsültasyonda kullanılmaktadır. Odakta ise konsültant ile konsültasyon alan kişi arasındaki etkileşim bulunmaktadır (Dougherty, 2000, s. 37).

2.8. Konsültasyon Türleri

Konsültasyon, kriz konsültasyonu, iyileştirici konsültasyon ve gelişimsel konsültasyon olmak üzere üç türden oluşmaktadır (Myrick, 1997, s. 274).

Kriz konsültasyonunda, konsültant ve konsültasyon alan kişi, problem durumuyla mücadele eden bir kişi ile çalışmaktadır. Çünkü kriz durumu çoktan gerçekleşmiştir. Konsültasyonun bu türü genellikle acil yardım anlayışıyla yürütülmektedir.. Konsültasyon boyunca “acele et ve düzelt” tutumu hakimdir. Kriz konsültasyonu alan kişilerde genellikle psikolojik bir stres ve savunma davranışları görülmektedir.

İyileştirici konsültasyonda, konsültasyon alan kişi genellikle henüz bir kriz durumuyla karşılaşmamıştır. Ancak bir önlem alınmazsa bir kriz durumunun ortaya çıkma olasılığı bulunmaktadır. Belirli davranışlar veya olaylar konsültasyon alan kişiye/öğretmene, öğrencisinin bir probleme doğru ilerlediği ve bazı müdahalelere ihtiyaç duyduğu sinyali vermektedir. Bu durumda konsültanlar, bu öğrenci ile ilgili olarak konsültasyon alan kişiye istenmeyen kriz durumunu önleyecek bilgi ve beceriler sunmaktadır.

Gelişimsel konsültasyon aynı zamanda önleyici konsültasyon olarak da bilinmekle birlikte konsültasyonun bu türünde asıl vurgu, gelişim sürecinin bir parçası olarak öğrenme çevrelerini geliştirmek ve gelişimi kolaylaştırıcı şartları oluşturmaktır. Gelişimsel konsültasyon, öğrenme iklimleri ve eğitimsel süreçle ilgilidir. Öğrenci ve diğer yardıma ihtiyaç duyan kişilerin ilgi ve ihtiyaçlarına odaklanır. Konsültanlar, gelişimsel konsültasyon türünde konsültasyon alan kişilerin (öğretmen, ebeveyn v.b.), öğrenciyi etkileyen tutum, davranış ve etkileşimlerinin farkına varmaları için bir davranış ve ilişki uzmanı olarak çalışmaktadırlar.

2.9. Konsültasyon Süreci

Konsültasyon süreci, konsültanın konsültasyon alan kişiye problemi incelemesine, çözümler araştırmasına, stratejiler seçmesine ve sonuçları değerlendirmesine yardım ettiği bir süreçtir. Konsültasyon literatüründe çok sayıda model ve bu modellere ilişkin süreçler yer almaktadır. Genellikle modellerde öne sürülen süreçler, birbirinden çok farklılık göstermemektedir. Aşağıda konsültasyona ilişkin kapsayıcı dört aşamaya yer verilmiştir (Baker, 2000, s. 180; Brigman vd., 2005, s. 31-32; Myrick, 1997, s. 286; Schmidt, 1999, s. 196-197):

Giriş. Bu aşamada konsültan, konsültasyon alan kişi ile görüşür, bilgiler verir, görüşmenin amacını ifade eder ve problemi anlamaya çalışır. Bu aşamanın ana amacı, konsültasyon alan kişinin problemi açıkça ifade etmesine ve tanımlamasına yardımcı olmaktır. Ayrıca giriş aşaması konsültan ve konsültasyon alan kişinin arasındaki güven ilişkisinin (rapport) kurulduğu, mevcut probleme ilişkin bilgi toplama sürecinin başladığı aşamadır. Bu aşamada bilgi toplanmasındaki amaç, konsültan ve konsültasyon alan kişiye bir sonraki aşamada alternatif çözümlerin araştırılmasına yardımcı olması içindir.

Araştırma. İlişki kurulduktan sonra ve problem açık bir şekilde anlaşıldıktan sonra katılımcıların rolleri açık bir şekilde tanımlanmaktadır. Bu aşamada konsültasyon sürecindeki kişilerin tamamı sorumluluklarını bilmeleri gerekmektedir. Roller açık bir şekilde tanımlandıktan sonra katılımcılar, durumu araştırmakta ve problemin çözümüne yardımcı olacak stratejileri düşünmektedirler. Bu aşamada, birinci aşamada toplanan bilgiler dikkatli bir şekilde incelenmekte, yaklaşımlar, stratejiler ve muhtemel olasılıklar tartışılmaktadır. Bazen konsültanlar, çözüm alternatiflerini genişletmek için beyin fırtınası yapmak üzere konsültasyon alan kişiyi cesaretlendirir ve abartılı ya da uygulanamaz oluşu göz önüne alınmaksızın tüm görüşler listelenir. Liste oluşturulduktan sonra konsültan ve

konsültasyon alan kişi uygulanamayacak olan görüşleri fikir birliği ile atarak alternatifleri daraltırlar. Bu aşamanın sonunda ise uygulamak için gerekli bir ya da daha fazla sayıdaki stratejiler oluşturulmaktadır.

Uygulama. Başarılı bir konsültasyon çalışması için bu aşamada araştırma aşamasında belirlenen stratejilere uygun olarak eylem planı hazırlanır. Bu plana göre sorumluluklar dağıtılır ve bu görevlere ilişkin bir sözleşme yapılır. Eylem planı ise her bir katılımcıya ne yapacağını, ne zaman, nasıl yapacağını bildirmektedir. Konsültasyon süreci, görevlerin ve zamanlamaların belli olduğu eylem planını uygulamakla sona ermemektedir. Aynı zamanda sürecin yeterli derecede izleme ve değerlendirme çalışmaları da yapılmalıdır.

Değerlendirme. Başarılı bir konsültasyon çalışması, izleme ve değerlendirme yapılmadan tamamlanamamaktadır. Bu aşamada, okul danışmanı (konsültan), süreçteki tarafların her birinden görevlerini eylem planına uygun bir şekilde yerine getirip getirmediğini öğrenmek için bilgi almaktadır. Eğer konsültan, katılımcıların görevlerini uygun bir şekilde yerine getirmediğini anlarsa araştırma aşamasına tekrardan dönerek roller tekrardan açık hale getirilmekte ve seçilen stratejiler tekrardan incelenmektedir. Eğer görevler uygun bir şekilde yerine getirilmiş ve tanımlanan problem çözülmüş ise konsültasyon süreci sonlandırılmaktadır.

Dört aşamalı konsültasyon süreci, konsültanların öğretmenler, aileler ve diğer personelle çalışmasını sağlamak ve etkili eylem planları uygulamalarına fırsat vermektedir.

2.10. Konsültasyon Modelleri

Konsültasyona yönelik olarak ortaya konan modeller, sürece ilişkin olarak izlenecek aşamaları, ilişkinin doğasını, probleme yaklaşımı belirlemesi açısından önem taşımaktadır. Konsültasyona yönelik olarak çeşitli modeller olmakla birlikte aşağıda öne çıkan dört model üzerinde durulmaktadır.

2.10.1. Ruh Sağlığı Konsültasyon Modeli

Gerald Caplan tarafından II. Dünya savaşı sırasında çok sayıda insana sunulacak doğrudan yardım hizmetlerinin sınırlayıcılığı karşısında ortaya atılan bu model yaygın konsültasyon modellerinden birisidir. Ruh sağlığı konsültasyon modelinde, adından da anlaşıldığı üzere,

danışmanlar, psikologlar gibi psikolojik yardım hizmeti sunan kişiler tarafından konsültasyon süreci kullanılarak toplumun ruh sağlığını ilerletmek amaçlanmaktadır (Muro & Kottman, 1995, s. 287). Konsültasyon süreci, her biri kendi alanında uzman olan iki kişi arasında kurulan hiyerarşik olmayan, gönüllü bir ilişkiye dayanmaktadır. Süreçte amaç ise yardıma ihtiyacı olan kişi ya da kişilerin ruh sağlığı fonksiyonunu ilerletmek olduğu kadar ayrıca konsültasyon alan kişiye de gelecekte benzer sorunlarla karşılaştığı zaman baş edebilmesini sağlayacak beceri ve yetenekleri kazandırmaktır (Caplan, 1970, s. 125-126; Caplan, Caplan & Erchul, 1994; Crothers, Hughes & Morine, 2008, s. 33).

Ruh sağlığı konsültasyon modeli, diğer modellerden farklı olarak konsültasyon alan kişide de bir takım sorunların olabileceğini ya da konsültasyon sürecinde bir takım sorunlarla karşılaşabileceğini içermektedir. Bu sorunlar (1) *bilgi eksikliği*, (2) *beceri eksikliği*, (3) *güven eksikliği* ve (4) *objektif olma eksikliğidir*. *Bilgi eksikliği*, konsültasyon alan kişinin öğrenci ya da danışanlarının sorunlarına ilişkin sınırlı bir anlayışa sahip olmasını ifade etmektedir (Caplan, 1970, s. 127). Konsültanlar bu durumda, konsültasyon alan kişiye ilgili konularda eğitsel bilgi vererek bilgi eksikliğini giderebilmektedirler. *Beceri eksikliğinde* ise konsültasyon alan kişi sorunu anlamakta ancak sorunu ortadan kaldırmaya ilişkin tatmin edici bir çözüme sahip olmamasını ifade etmektedir. *Güven eksikliğinde* ise konsültasyon alan kişi problemle karşılaştığında sahip olduğu becerileri kullanmaya ilişkin bir kararlılık ortaya koyamamakta, çekimser kalmaktadır. Bu tür durumlarda konsültasyon alan kişide kendine güven ve cesaretin geliştirilmesi gerekmektedir. *Objektif olmada eksiklik* ise konsültasyon sürecinde en sık karşılaşılan sorunlardan birisidir. Bu durumun başta gelen sebepleri konsültasyon alan kişinin bilinç altı etkenleri ve önceki deneyimleridir. Bu eksiklik türünde konsültasyon alan kişi, yardıma ihtiyacı olan kişiyi ya da üzerinde çalıştığı problemi yaşamında daha önceden var olan bir kişiye ya da soruna benzeterek mevcut durumu objektif olarak algılayamamaktadır. Bunun sonucunda ise konsültasyon alan kişinin etkililiği olumsuz şekilde etkilenmektedir. Bu tür durumlarda konsültan, yüzleştirme yapma gibi teknikleri uygulayarak ya da mevcut durumun kendine has özelliklerinin olduğunu vurgulayarak bu eksikliğin giderilmesine yardımcı olmaktadır (Akman, 2002; Caplan, 1995; Crothers vd., 2008, s. 36).

Ruh sağlığı konsültasyon modelinde süreç (1) *ilişki kurma*, (2) *değerlendirme*, (3) *müdahale* ve (4) *izleme ve değerlendirme* olmak üzere 4 aşamada gerçekleşmektedir (Caplan, 1970, s.111). Bu aşamalar ise odak, amaç ve konsültanın rolüne göre birbirinden ayrılan ruh sağlığı

konsültasyon modelinin dört temel çeşidi için kavramsal bir çerçeve oluşturmaktadır (Brown, Prywansky & Schulte, 2001). Bunlar (1) yardıma ihtiyaç duyan kişide davranış değişikliği amaçlayan *yardıma ihtiyaç duyan kişi merkezli konsültasyon* (client- centered case consultation); (2) konsültasyon alan kişinin performansını artırmayı amaçlayan *konsültasyon alan kişi merkezli konsültasyon* (consultee-centered case consultation); (3) etkili bir program geliştirmede konsültasyon alan kişiye yardımcı olmayı amaçlayan *program merkezli yönetsel konsültasyon* (program-centered administrative consultation); (4) konsültasyon alan kişinin performansını artırmayı amaçlayan bir program geliştirmeye dönük verilen konsültasyon ise *konsültasyon alan kişi merkezli yönetsel konsültasyon* (consultee-centered administrative consultation)dur (Caplan, 1995; Dollarhide & Saginak, 2003, s. 261-262; Muro & Kottman, 1995, s. 288;). Sunulan bu dört tip konsültasyon modeli, bireylerle, gruplarla ve ebeveyn, öğretmen, yönetici ve diğer kurumlarda çalışan meslektaşlardan oluşan organizasyonlarla yapılacak konsültasyon çalışmaları için uygun stratejiler planlamakta kullanılmaktadır.

2.10.2. Davranışsal Konsültasyon Modeli

Davranışsal konsültasyon modeli, 1977 'de Bergan tarafından operant (edimsel) öğrenme teorisinden esinlenerek geliştirilmiştir. Daha sonra 1990'da Bergan ve Kratochwill tarafından genişletilerek en yaygın olarak kullanılan, ampirik destekli konsültasyon modeli olmuştur (Crothers vd., 2008, s. 59) . İfade edildiği üzere model, davranışsal psikoloji ve öğrenme teorisine dayanmaktadır. Davranışsal konsültanlar daha çok insan davranışının nasıl kazanıldığı ve nasıl değiştirilebileceği ile ilgilenmektedirler. Davranışsal modele dayalı konsültasyon sürecinde ise konsültan davranışsal teknikleri dolaylı yaklaşımla birleştirerek hizmet sunmaktadır (Muro & Kottman, 1995, s. 289). Davranışsal konsültasyon modelinde amaç sadece dolaylı olarak hizmet sunulan kişiye istendik davranışların kazandırılması değil aynı zamanda davranışın meydana geldiği çevrede değişiklikler oluşturmaktır (Hawryluk & Swallowood, 1986).

Konsültasyon süreci dört aşamadan meydana gelmektedir. Bunlar (1) *problemin tanımlanması*, (2) *problemin analizi*, (3) *planın uygulanması* ve (4) *problemin değerlendirilmesidir*. Bu süreçte konsültan ve konsültasyon alan kişi işbirliği içerisinde davranışsal yaklaşımı kullanarak çalışmaktadır. Ancak diğer konsültasyon modellerine kıyasla konsültanın bu modeldeki rolü, yapılandırılmış ve yönlendirici bir tarzdadır. Başka

bir deyişle konsültan daha çok uzman rolündedir. Bundan dolayı izlenecek yöntemin planlanmasında, kullanılacak tekniklerin belirlenmesinde daha aktif bir rol oynamaktadır (Davis, 2005, s. 301-302; Muro & Kottman, 1995, s. 290).

Bu konsültasyon türünde problem belli bir davranışla tanımlanır. Katılımcılar tarafından bu davranış analiz edilir ve değişimi sağlayacak stratejiler ya da gözlenebilir, ölçülebilir amaçlar belirlenir. Bununla ilgili olarak “Problem davranış ne zaman meydana gelmekte?”, “Meydana geldiği zaman sınıfta ne olmakta?”, “ Problem davranışı tetikleyen gözlenebilir herhangi bir durum mevcut mu?”, “Evde meydana geliyor mu?” gibi sorulara yanıtlar aranmaktadır. Bu sorulara alınan yanıtlara göre de çevresel koşullarda gerekli düzenlemeler yapılarak davranış değişikliği sağlanmaya çalışılır (Wilkinson,2005).

2.10.3. Adleryen Konsültasyon Modeli

Adleryen konsültasyon modeli, okullarda yaygın olarak kullanılan ve Adleryen gelenekten gelen diğer bir modeldir. Modelin gelişiminde en önemli katkı Don Dinkmeyer’ e aittir (Muro & Kottman, 1995, s. 292). Adleryen konsültasyon modeli, Adler’in Bireysel Psikoloji’sinin temel ilkeleri üzerine kurulmuştur. Buna göre her bir davranış kendi içinde bir anlam barındırmakta ve tüm davranışlara bütüncül bir şekilde bakılmalı, değerlendirilmelidir. Çünkü davranışlar çocuk ya da bireylerin kişisel algılarını yansıtmaktadır. Adler’e göre insanın motivasyonu, anlam mücadelesinden kaynaklanmaktadır. Bu motivasyon sonucu oluşan davranışlar ise her bir birey için sosyal bir anlama sahiptir. İnsanın temel ihtiyacı ise ait olma ihtiyacıdır (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 64-65). Konsültan süreçte bu gibi temel bilgilere sahip olmalı ve konsültasyon alan kişinin getirdiği bilgileri bu bilgilere göre yorumlamalıdır.

Bu konsültasyon modelinin amacı çocuk ya da öğrencilerin sorunlarıyla çalışmaya ilişkin olarak ebeveyn, öğretmen gibi çocuğun yaşamında anlamlı bir yere sahip yetişkinlerin yeteneklerinin geliştirilmesidir. Süreçte ast-üst ilişkisinin aksine eşitlik ve işbirliği benimsenmektedir.

Adleryen konsültasyon süreci (1) *ilişkinin geliştirilmesi*, (2) *problemi belirleme ve amaç oluşturma*, (3) *araştırma*, (4) *müdahale ve planlama*, (5) *izleme ve sonlandırma* olmak üzere beş aşamada gerçekleşmektedir (Dollarhide & Saginak, 2003, s. 194). Adleryen konsültasyon genellikle öğretmen ya da diğer bir yetışkinden gelen yardım çağrısı ile

başlamaktadır. İlk aşamalarda konsültanın cesaretlendirme tekniğini etkin bir şekilde kullanması gerekmektedir. Adleryen konsültan soruna ya da kaygıya neden olan duruma bir takım anlayışıyla yaklaşmaktadır. Konsültan ve konsültasyon alan kişi, birlikte durumla ilgili ne tür bir bilgiye ihtiyaç duyduklarına karar vermektedirler. Daha sonra ise konsültasyon alan kişi / öğretmen, öğrenci ile ilgili anekdotları konsültana aktarmaktadır. Eğer gerekli görürse konsültan, sınıfa gidip öğretmen ve öğrenci arasındaki etkileşimi, çocuğun tepkilerini gözlemlemekte, çocuğun davranışlarının ne gibi bir sosyal anlama sahip olduğunu tespit etmektedir. Gerekli bilgi toplandıktan sonra konsültan ve öğretmen birlikte durum değerlendirmesi yapmaktadırlar. Konsültan, öğretmenin öğrencinin durumunu sosyal ilgi, cesaretlendirme, aşağılık ve üstünlük kompleksi, aile dinamikleri ve doğum sırası gibi kavramlar aracılığıyla Adleryen çerçevede anlamasına yardımcı olur. Daha sonra duruma uygun müdahaleler belirlenmekte, öğretmen tarafından uygulanmakta ve sonuçlar birlikte değerlendirilmektedir (Crothers vd., 2008, s. 127; Muro & Kottman, 1995, s. 292).

2.10.4. Birleştirilmiş Davranışsal Konsültasyon Modeli

Birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modeli, adından da anlaşıldığı üzere davranışsal konsültasyon modelinin farklı bir türüdür. Model, aynı zamanda geleneksel öğretmen merkezli ve aile merkezli konsültasyon yaklaşımlarının birleştirilmiş halidir (Sheridan & Kratochwill, 2007, s. 24). Birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modeli, öğretmen ve ebeveynlerin konsültasyon sürecinde konsültasyon alan kişiler olarak bir arada, öğrenci ile ilgili akademik, sosyal ve davranışsal konularda çalıştıkları yapılandırılmış ve dolaylı konsültasyon türüdür (Sheridan & Kratochwill, 1992). Ekolojik yaklaşımı benimseyen bu modele göre çocuk, gelişim süreci boyunca çeşitli sistemler içerisinde ya da arasında işlevini yerine getirmektedir. Bu sistemler arasında çocuğun yaşamında öne çıkan iki sistem, ev ve okul sistemleridir. Öğrenci, aile ve okul karşılıklı olarak birbirlerinin üzerinde etkiye sahiptir. Ayrıca ev ve okul sistemleri arasındaki etkileşim, çocuğun pozitif gelişimi için temel teşkil etmektedir. Birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modeli bu nedenle ailelerin çocuğun öğrenme ve gelişim süreçlerinde hayati bir role sahip olduğunu kabul etmekte, amaç belirleme ve karar verme süreçlerinde ebeveynleri eşit katılımcılar olarak konsültasyon sürecine dahil etmektedir. Ayrıca bazı durumlarda, çocukla ilgili ve ona hizmet veren diğer yetişkinleri de sürece dahil etmektedir. Böylece model, çocuğun ihtiyaçlarına cevap vermek

üzere çocukla ilgili yetişkinler ve sistemleri eşitlikçi ve işbirlikçi tarzda bir araya getirerek etkileşimlerini korumakta ve geliştirmektedir (Sheridan & Kratochwill, 2007, s. 25).

Birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modelinin 4 ana amacı bulunmaktadır: (1) mevcut problemin çözümü için sorumluluk paylaşımını gerçekleştirmek, (2) çocuk, aile ve okul arasındaki iletişimi geliştirmek, (3) mevcut probleme ilişkin, taraflara pratik ve geniş bilgi kazandırmak, (4) çocuk, ebeveyn ve öğretmenin becerilerini geliştirmek (Sheridan & Colton, 1994).

Birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modelinde süreç 4 aşamada gerçekleşmektedir: (1) *ihtiyacın (problemin) tanımlanması*, (2) *ihtiyacın (problemin) analizi ve müdahalelerin geliştirilmesi*, (3) *müdahale planının uygulanması*, (4) *müdahale planının değerlendirilmesi* (Sheridan & Kratochwill, 2007, s. 29). Bu süreç içerisinde ebeveynler, öğretmenler ve katılımı gerekli görülürse diğer yetişkinler çocukla ilgili sorunlar üzerinde yapılandırılmış problem çözme süreci içerisinde konsültanla birlikte çalışmaktadırlar. Katılımcılar hep birlikte çocuğun probleminin tanımlanmasında, bu probleme uygun müdahalelerin geliştirilmesi, uygulanması ve değerlendirilmesinde sorumluluk almaktadır. Bütün konsültasyon aşamaları bu şekilde konsültan tarafından ebeveyn ve öğretmenlerle birlikte eş zamanlı bir şekilde yürütülmektedir (Sheridan & Colton, 1994).

Birleştirilmiş davranışsal konsültasyona ilişkin yapılan çalışmalar anksiyete problemleri, akademik problemler, sosyal beceri eksiklikleri, irrasyonel korkular gibi çocuk ve ergenlerde yaygın olarak görülen sorunlarda etkili olduğunu göstermektedir (Auster, Feeney-Kettler, & Kratochwill, 2006; Galloway & Sheridan, 1994)

2.11. Okul Temelli Konsültasyon

Konsültasyon çalışmalarının yoğun bir şekilde yürütüldüğü ortamlardan birisi de toplum hayatının mikrokosmozunu olan okullardır. Çünkü günümüz eğitimcileri, okullarda çok sayıda sıkıntılarla yüz yüze gelmektedir. Sosyal ve demografik değişiklikler ise öğrencileri akademik, davranışsal ve duygusal boyutta risk altına almaktadır. Ayrıca yöneticiler, ebeveynler ve diğer okul çalışanları da okulun öğrenme ikliminden etkilendiklerinden öğrenci ve öğretmenlerle birlikte yardım için uygun kitle olarak görülmektedir (Conoley & Conoley, 1990, s. 84). Bunlara ek olarak kişisel ve eğitsel sorunlara ilişkin yardım ihtiyacı içerisinde olan öğrencilerin, sadece okullardaki psikolojik danışmanlar tarafından

ilgilenilemeyecek kadar çok sayıda olması okullarda konsültasyon hizmetinin önemini daha da çok artırmaktadır (Dougherty, 2000, s. 299).

Okul temelli konsültasyon, okul danışmanı ile konsültasyon alan kişi arasında işbirliğine dayalı olarak sistematik problem çözme sürecinin işletilerek sunulduğu psikolojik ve eğitimsel bir hizmettir (Zins, 1993). Okullarda yürütülen konsültasyon çalışmaları, okulun üyelerinin (öğrenci, öğretmene, yönetici, ebeveyn gibi) işlevlerini başarılı bir şekilde yerine getirebilmeleri için okulla ilgili problemlerin çözümüne odaklanmaktadır. Okul konsültasyonunun amacı, öğrencinin iyi oluşunu ve performansını artırmak; öğretmen ve yöneticilerin öğrenciye yardımcı olmalarını sağlayacak güçlü metodlar öğrenmelerini sağlamak; ebeveynlerin çocuklarının okul yaşamına katılmalarını sağlamak olarak ifade edilmektedir (Riley, 1996). Bu amaç ise konsültanların (okul psikolojik danışmanı), dolaylı bir şekilde yardıma ihtiyaç duyan kişiye (öğrenci) doğrudan çalıştığı konsültasyon alan kişi (öğretmen, ebeveyn gibi) aracılığıyla yardım sunması ile gerçekleşmektedir. Bu süreçte konsültasyonda, öğretmen ya da ebeveynle çalışarak öğrencinin ihtiyaçlarını belirlemek ve ihtiyaca uygun plan ve uygulamaları tasarlamak için çalışılmaktadır. Böylece okullarda yürütülen konsültasyon çalışmalarıyla okul ve ev iklimi pozitif olarak etkilenmekte, okul danışmanlarının etki alanları genişlemektedir (Dougherty, 1992).

2.11.1. Okul Yöneticileriyle Konsültasyon

Okullarda konsültasyon çalışmalarının ne derece kabul edileceğinde ve uygulanacağında okul yöneticisinin rehberlik hizmetlerine ilişkin algıları önemli bir rol oynamaktadır. Genellikle psikolojik danışmanın rollerine ilişkin geleneksel bir anlayışa sahip yöneticilerin konsültasyon çalışmalarına direnç göstermesi muhtemeldir. Bu nedenle okul psikolojik danışmanları sadece yöneticileri konsültasyon hizmetine ilişkin bilgilendirmekle kalmamalı aynı zamanda bu hizmetlerde onlara da yer vermelidir (Bramlett & Murphy, 1998). Bu amaca dönük olarak psikolojik danışmanlar, yöneticilerle öncelikli olarak pozitif bir çalışma ilişkisi kurmalıdır. Sonrasında yöneticilerle konsültasyon çalışması yaparak onlara konsültasyon kapsamında düzenlenen ebeveyn eğitim gruplarının, sınıf yönetimi becerileri için verilen öğretmen eğitimlerinin, okul personeli ile gerçekleştirilen konsültasyon vaka uygulamalarının çocuğun başarısı üzerindeki etkisi anlatılmalıdır (Brigman vd., 2005, s. 89). Bu çalışmaların sonucunda ise yöneticiler, konsültasyon uygulamalarının okulun öğrenme iklimi üzerine olumlu etkilerinin olduğunu, öğretmenlerinin yeterliklerinin artmasına

katkıda bulunduğunu, psikolojik danışmanların zamanlarını daha etkili olarak kullanmalarını sağladığını anlamakta ve konsültasyon çalışmalarına ilişkin olumlu bir tutuma sahip olmaktadır (Muro & Kottman, 1995, s. 286).

Psikolojik danışmanlar, okul yöneticisine belli öğrencilere ilişkin konsültasyon hizmeti verdikleri gibi, okullarda yürütülen programlarla ilgili olarak da konsültasyon hizmeti vermektedir (Dougherty, 2000, s. 304). Bu süreçte psikolojik danışman, aile ve öğretmenlerle konsültasyon sürecinde kurdukları ilişkiye benzer bir ilişki kurarak yöneticilerle çalışmaktadır. Bu ilişki işbirliğine dayalı olarak gerçekleşmekte ve bir takım olarak problem tanımlanmakta, analiz edilmekte, çözümlenmektedir. Problem, ortak hipotezler ve öneriler doğrultusunda holistik bir şekilde ele alınmaktadır. Ayrıca konsültasyon sürecine, gerektiğinde problemi farklı açılardan ele almak üzere başka uzmanlar da dahil olmaktadır (Muro & Kottman, 1995, s. 286).

Okullarda yöneticilerle yürütülebilecek konsültasyon çalışmalarından bazıları şunlardır (Kepçeoğlu, 1994, s. 125):

- Okuldaki tüm olanakların psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine uygun olarak kullanılmasında okul yöneticileriyle çalışmak,
- Okul eğitim programının ve günlük çalışma planlarının öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve gelişmelerine daha uygun hale getirilmesi için çalışmak,
- Okul içindeki ve çevredeki eğitim programı geliştirme çalışmalarına katkı sağlamak,
- Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ile ilgili genel açıklama, bülten, araştırma ve inceleme raporu, değerlendirme raporu, istatistiksel bilgi ve grafik gibi dokümanları hazırlama ve bunları yöneticilerle paylaşmak gibi.

2.11.2. Öğretmenlerle Konsültasyon

Okullardaki konsültasyon çalışmalarının büyük bir bölümünü öğretmenlerle yapılan konsültasyon çalışmaları oluşturmaktadır. Öyle ki yapılan bir araştırmada psikolojik danışmanlar, öğretmenlerle yaptıkları konsültasyon çalışmalarına idealden daha fazla bir süre harcadıklarını ifade etmişlerdir (Agesta, 2004). Öğretmenlerle yapılan bu çalışmaların amacı genel olarak, hatalı inançları tespit ederek onların yerine yerleştirilebilecek alternatif inanç ve davranışları önermektir (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 88). Ayrıca amaç olarak öğretmenlerin mesleki becerilerini artırmak ve psikoeğitimsel müdahalelerin etkisini

genişletmek de ifade edilmektedir (Doughtery, 2000, s. 307). Amaçlara yönelik olarak öğretmenlerle yürütölen konsültasyon çalışmalarına ise etkili ebeveyn konferanslarını yürütme (Johns, 1992), öğrencilerin benlik kavramını geliştirme (Braucht & Weime, 1992), öğretim metodolojilerini seçme (Margolis, 1990), çatışma çözümü ile uğraşma (McFarland, 1992) gibi çalışmalar örnek verilebilir.

Dinkmeyer ve Carlson' a (2006, s. 89) göre öğretmenlerle yürütölen konsültasyon çalışmalarını zaman zaman öğretmenlerin psikolojik danışmanlara ilişkin sahip olduğu algılar olumsuz olarak etkilemektedir. Genellikle öğretmenler konsültan olarak hizmet veren psikolojik danışmanları, öğretmenlerin uygulamalarını etkisiz olarak gören, çocuğa bir birey olarak davranılması, çocuğa ilgi ve sevgi gösterilmesi gibi klişö öğütler veren, çocukların savunucusu rolündeki kişiler olarak görmektedir. Bu algı ise öğretmenlerde konsültasyon alma konusundaki motivasyonu azaltmaktadır. Buna engel olmak için psikolojik danışmanlar, öğretmenlerin algısal alanlarına girmeleri gerekmektedir. Bunun için ise ulaşılabilir olmaları ve öğretmenlerin genellikle bulundukları alanlar olan öğretmenler odasına gitmeleri gerekmektedir. Böylece onlarla yakın bir etkileşim geliştirebilmekte ve aralarındaki yapay engelleri ortadan kaldırabilmektedirler. Bu çabaların sonunda ise konsültanın öğretmenlere açıkça anlatması gereken şey şudur: konsültasyon, öğretmenlerin daha az stres ve gerilimle sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olmaktadır.

Psikolojik danışmanlar öğretmenlere yönelik bir konsültasyon süreci planlayacaklarında öğretmenlerin yoğun ders programları olması dolayısıyla öncelikle konu ile ilgili öğretmenlerin katılabileceği uygun bir gün ve zamanın belirlenmesi gerekmektedir. Ayrıca okul yönetiminin konsültasyon faaliyetine ilişkin bilgilendirilmesi önemlidir. Konsültasyon oturumlarının haftada bir kez olması ve kırk beş dakika ile bir saati geçmemesi önerilmektedir. Her bir oturumda ise öğretmenlerin yeni öğrendikleri fikirler, kavramlar ya da yöntemlere ilişkin soruları cevaplanmalı, oturumun sonunda öğretmenlerden öğrendikleri şeyleri özetlemeleri istenmesi tavsiye edilmektedir. Konsültasyon sürecinde psikolojik danışmanlar, uzman değil daha çok kolaylaştırıcı bir rol üstlenirler. Tüm yardım hizmetlerinde olduğu gibi konsültasyon hizmetinde de konsültasyon alan kişiler ilk oturumlarda konsültana bağımlı olmaya eğilimlidirler. Eğer psikolojik danışman buna izin verirse konsültasyon, öğretmenlere probleme ilişkin sorumluluk almalarına yardımcı olma sürecinden çok bir ders verme süreci olabilmektedir (Muro & Kottman, 1995, s. 302).

Okullarda öğretmenlerle yürütülebilecek konsültasyon çalışmalarından bazıları şunlardır (Kepçeoğlu, 1994, s. 125):

- Sınıfların öğrenme ve psikolojik sağlığa daha uygun ortamlar haline getirilmesinde uygulayıcılar olarak öğretmenlerle çalışmak,
- Sınıf içi rehberlik uygulamalarının yürütülmesinde öğretmenlerle çalışmak,
- Öğrencileri tanımak amacıyla psikolojik danışma ve rehberlik araçlarını uygulamak isteyen öğretmenlere gerekli yardımı sunmak,
- Öğrenme ve çalışma güçlükleri, özel ihtiyaç ve problemleri olan öğrencilere yardım etmek isteyen öğretmenlerle çalışmak,
- Eğitsel kol faaliyetlerinin yürütülmesinde kol sorumlusu öğretmenlerle çalışmak gibi.

2.11.3. Ailelerle Konsültasyon

Aile, bireyin gelişimi üzerinde en anlamlı etkiye sahip olan kurumdur. Çocuğun aile içerisindeki pozisyonu ve aynı zamanda kardeşleriyle olan ilişkisi muazzam bir etkiye sahiptir. Ailenin birey üzerindeki bu muazzam etkisini azımsamak ya da görmezden gelmek imkânsızdır. Ki toplumumuzda ailenin negatif ve pozitif etkileri birey üzerinde derin bir etkiye sahip olmaya devam etmektedir (Amatea, Daniels, Brigman & Vandiver, 2004). Aile çevresi aynı zamanda güven, sevgi, yeterlik ve kabul gibi yaşama ilişkin temel anlayışların kazanıldığı bir çevredir. Aile içerisindeki bu çevre vasıtasıyla birey, inançlar, gelenekler ve değerleri algılamaktadır. Bütün bu etkiler sonuç olarak bireyin kendi sosyal, manevi, cinsel ve çalışmaya ilişkin benlik algılarını oluşturmakta ve diğer insanlarla temel ilişkilerin geliştirilmesini sağlamaktadır. Ayrıca aile, ebeveyn ve kardeşlerin bireye kimlik kazanması ve dünyada kendine bir yer bulması için yardım ettiği ilk sosyalleşme çevresidir (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 136).

Aile kurumuna benzer olarak bireyin gelişimi ve öğrenmesi üzerinde etkili olan diğer bir kurum ise okuldur. Dolayısıyla okul psikolojik danışmanları, iki önemli kurum olan okul ve aile arasında anlamlı ilişkiler kurmalıdır. Çünkü birey hayatındaki bu iki kurumun doğrudan iletişim kurarak birbirlerini anlamaları ve çocuğa yardım için ortak olarak hareket etmeleri kritiktir (Strother & Jacobs, 1986). Bu ilişkilerin kurulmasında kullanılabilecek önemli yöntemlerden birisi de aile konsültasyonudur. Aile konsültasyonu, taraflar arasında bilgi

paylaşımını sağlamak, ebeveyn desteğini almak, çocuğun sorunları ile mücadele etmek, çocuğun gelişimini incelemek ve geleceğini planlamak için okul psikolojik danışmanlarının ve ailelerin bir araya geldikleri bir süreçtir (Ritchie, 1982). Tanımda da ifade edildiği gibi aile konsültasyonu, psikolojik danışman ve ebeveynlerin bir takım olarak çalışmalarına olanak tanımaktadır. Ayrıca aile konsültasyonu, ebeveynlere yapılan doğrudan yardımla çocuklara dolaylı olarak gelişim görevlerini başarılı bir şekilde yerine getirmeleri ve normal gelişimlerini olumsuz olarak etkileyebilecek okulla ilgili problemlerin önlenmesi gibi konularda yardım sunmaktadır (Conroy & Mayer, 1994).

Aile konsültasyonun belli amaçları bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir : (1) ebeveynlerin çocukların davranışları üzerindeki etkilerini anlamalarına yardımcı olmak, (2) çocuk- ebeveyn ilişkilerinin geliştirilmesi için gerekli becerileri ebeveynlerin öğrenmelerine yardımcı olmak, (3) ebeveynlerin çocuk eğitimine ilişkin sahip olduğu fikirler ve metotlara yönelik geri dönütler almalarını sağlamak, (4) ebeveynlerin çocuğun istenmeyen davranışlarıyla nasıl baş edebileceklerini anlamalarına yardımcı olmak, (5) okul psikolojik danışmanlarının çocuğun okul dışındaki dünyalarını anlamalarını sağlamak (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 138; Muro & Kottman, 1995, s. 296; Strother & Jacobs, 1986). Ailelerle konsültasyon çalışmaları yürütülürken genel olarak bu amaçlar göz önünde bulundurulmaktadır.

Ailelerle konsültasyon çalışmalarının uygun bir zamanda ve bağlamda yürütülmesi de önemli görülmektedir. Ritchie (1982), bir çalışmada ailelerle konsültasyon çalışmalarının yürütülmesinde şu durumların uygunluk içerdiğini ifade etmektedir: (1) çocuğun okula kaydı yapılırken, (2) çocuk ders seçimi yaparken (3) ebeveyn, çocuğun ilerleyişini ve durumunu değerlendirmek istediği zaman, (4) ebeveyn, engelli çocuğu için eğitimsel bir program planlamayı istediği zaman, (5) ebeveyn, çocuğunun kariyer planlamasını değerlendirmek istediği zaman, (6) çocuk okula yönelik zayıf bir tutum gösterdiğinde, (7) çocuğun, akranlarıyla, öğretmenleriyle ve ebeveynleriyle kişilerarası ilişkilerini iletmesi gerektiğinde, (8) çocukta, duygusal problemlere ilişkin belirtiler görüldüğünde, (9) çocukta, evde ya da okulda yıkıcı davranışlar görüldüğünde. İfade edilen bu durumlar ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarının yürütülmesinin uygun olduğu düşünülen bazı durumları içermektedir. Bu çerçevede gerçekleşen ve ihtiyaç duyulan her durumda konsültasyon çalışmaları yürütülmektedir.

Okullarda ailelerle yürütülebilecek konsültasyon çalışmalarından bazıları şunlardır (Yaycı, 2014, s. 80; Yılmaz, 2008, s. 83):

- Aile-çocuk arasındaki iletişimi artırmaya dönük ebeveynlerle çalışmak,
- Okuldaki kazanımların evde desteklenmesine dönük ailelerle çalışmak,
- Çocuğun içinde bulundukları gelişim dönemine ilişkin aileleri bilgilendirmek,
- Ailenin çocuğa çalışma alışkanlığı kazandırmadaki rolüne ilişkin ebeveynleri bilgilendirmek,
- Çocuğun gelişimi üzerinde olumsuz etkiye sahip ev koşullarını olumluya dönüştürmeye ilişkin ailelerle çalışmak gibi.

2.11.3.1. Ebeveyn Eğitimi

Ebeveyn eğitimi, ailelerle yürütülebilecek konsültasyon çalışmalarının bir çeşididir. Öyle ki çoğu ebeveyn, bir çocuk yetiştiricisi olarak bu işlevini etkili bir şekilde yerine getirecek bilgi ve deneyime sahip değildir. Bu anlamda ebeveyn eğitimi çalışmaları, sağladığı kapsamlı bilgilerle ebeveynlik becerilerini artırmakta, bir bütün olarak ailenin maksimum düzeyde gelişmesini sağlamaktadır (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 136-137; Dougherty, 2000, s. 314).

Ebeveyn eğitim programları, genellikle ebeveyn gruplarına sunulmakta ve her eğitim grubunun amaçları iletişim becerilerini geliştirme, etkili ebeveynlik becerilerini geliştirme, çocuk gelişimine ilişkin bilgi birikimini artırma gibi değişiklik göstermektedir (Conroy & Mayer, 1994). Ebeveyn eğitim grupları, ebeveynlere gerekli metotlar öğretildiği zaman ebeveynlerin çocuklarına yardım etmeyi öğrenebilecekleri varsayımına dayanmaktadır (Watson & Robinson, 1996).

Huhn ve Zimpfer (1984) ebeveyn eğitim programlarının ebeveyn-çocuk problemlerinin azalması, aile tarafından psikolojik danışmanın kabulünü güçlendirmesi, ebeveynlerin özgüveninin artması, psikolojik danışmanın öğrencinin ailesine ilişkin bilgisinin artması, öğrencinin okulda ve okul dışında problemlerinin azalması, güçlü ev okul ortaklığını beslemesi gibi potansiyel faydalarının olduğunu ifade etmektedir.

Dougherty (2000, s. 315) ise psikolojik danışmanların konsültan olarak ailelerle çalışırken göz önünde bulundurmaları gereken bazı önerilerde bulunmaktadır. Bunlar: (1) kültürel

farklılıklara ilişkin hassasiyetlere sahip olunmalıdır, (2) çocuk ya da aileye ilişkin yargılayıcı yorumlardan kaçınılmalıdır, (3) ebeveynler kendi davranışları ve çocuklarının davranışlarının değişimi için aktif partnerler olarak kullanılmalıdır, (4) yeterlik ve niteliğe ilişkin dürüst bir izlenim verilmelidir, (5) ebeveynlerin ve çocukların güçlü yanları kullanılmalıdır, (6) ebeveynler problemi kabullenmeye ya da problem çözmeye süreçlerini uygulamaya ilişkin isteksizliğe sahiplerse alternatifler bulunmalıdır.

2.11.3.2. Ebeveyn “C” Grupları

Ebeveyn “C” grupları doksanlı yıllardan beri ailelerle çalışan konsültanlar tarafından kullanılan metotlardan birisidir. “C” grubu kavramı ilk olarak Dinkmeyer tarafından 1971 yılında geliştirilmiş daha sonra ise Jon Carlson’la 1981 yılında yazdıkları kitapla son şeklini vermişlerdir. “C” grubu, temelde grup danışması ile ebeveyn eğitiminin birleşiminden oluşmaktadır. Grup danışma süreçlerine yakınlığı nedeniyle “C” grubu, grup danışması ile grup terapisinde bulunan diğergamlık, geri dönüt, kabul ve evrensellik gibi süreçleri içermektedir (Muro & Kottman, 1995, s. 299).

Bu yaklaşımın “C” grubu olarak isimlendirilmesinin nedeni bu yöntemi etkili kılan güçlerin her birinin c harfiyle başlamasıdır. Bu güç unsurları işbirliği (collaboration), konsültasyon (consultation), açıklık (clarification), yüzleştirme (confrontation), ilgi (concern), gizlilik (confidentiality), taahhüt (commitment), iletişim (communication), değişim (change) ve bağlılık (cohesion) tır (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 142).

“C” grup, ebeveynlerin bilgi edinmesine, kendi inanç ve tutumlarını değerlendirmesine, çocuklarıyla olan ilişkilerinin daha çok farkında olmalarına imkan vermektedir. Ebeveynler çocukları üzerinde uyguladıkları yöntemlere ilişkin diğer ebeveynlerden geri dönütler sağlamaktadır. Ebeveynler “C” grubunda, bütün ebeveynlerin bir soruna sahip olduğu ve buna ilişkin bir çözümün bulunduğu gerçeğini deneyimlemektedirler. Ayrıca “C” grubu ebeveynlerden birinin diğerine yardım etmesine ve ortak bir şekilde ebeveyn-çocuk ilişkilerine ilişkin yeni yaklaşımlar geliştirmelerine yardım etmektedir. Akranlar olarak birbirlerinden aldıkları geri dönütler ebeveynler üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır. Psikolojik danışmanlar, ebeveyn “C” grupları oluştururlarken ebeveynlerin katılıma amaçlarını değerlendirmekte ve sadece bilgi almak ya da bilişsel süreçlerden faydalanmak isteyen üyeleri gruba dahil edilmemektedir. Çünkü “C” grupları bir ders ya da bir tartışma

süreci değil terapötik etkiye sahip gerçek bir grup sürecidir (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 143-144).

2.11.3.3. Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullanılabilecek Eğitim Programları

Ebeveyn gruplarıyla yürütülen konsültasyon çalışmalarında psikolojik danışmanların kullanabilecekleri bazı programlar bulunmaktadır. Programlar, bebeklikten ergenliğe kadar olan gelişim dönemleri içerisinde yer alan çocuklara sahip ebeveynlere önerilmektedir. Bu programlar içerisinde iletişim becerilerini geliştirme, çocuk ve ergen gelişimini anlama, problem çözme becerilerini artırma, problem davranışlara ilişkin uygun yaklaşımlar öğrenme gibi ortak temaları içermektedir. Ayrıca bazı programlar, çocuk ve ebeveynlerin okulda daha başarılı öğrenciler olmalarına yardımcı olacak taktikler de içermektedir. Bu programlardan yaygın olarak kullanılanlardan üçüne aşağıda yer verilmiştir.

2.11.3.3.1. Etkili Ebeveynlik İçin Sistemik Eğitim (STEP)

STEP programları en sık kullanılan Bireysel Psikoloji ekolüne dayalı ebeveyn eğitim materyallerindendir. Dinkmeyer ve Mckay (1997) tarafından geliştirilmiştir. Step programları üç farklı yaş grubu üzerine odaklanmaktadır: doğumdan altı yaşa kadar (Early Child STEP); altı yaşından 12 yaşa kadar (STEP) ve ergenlik (STEP / Teen). Bu üç program felsefi temel olarak benzer olduklarından genel olarak STEP terimi kullanılmaktadır. Step programı konsültanlar tarafından kolay bir şekilde kullanılabilir. Program, ebeveynlerde beceri gelişimine odaklanmaktadır ve sistematik eğitim serilerini içermektedir. İçerikte, çocuk disiplini ödül ceza gibi yöntemlerin bugünün demokratik toplumlarında etkisiz olduğu, çocuk yetiştirmede karşılıklı saygı ve eşitliğin temel olduğu vurgulanmakta ve ebeveynlere iletişim teknikleri, karar verme becerileri gibi konular öğretilmektedir. Süreç genellikle önceki hafta verilen ödevin tartışılmasını içermektedir. Bu ödevlerde ebeveynlerden çocukları ile ilgili belli aktiviteler yapmaları ve çocuklarını gözlemlemeleri istenmektedir. Ayrıca okuma ödevleri verilmekte ve bu okumaları çocukları ile ilişkilerine nasıl uyguladıklarına ilişkin tartışmalar yapılmaktadır (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 139).

STEP programı şu dokuz oturumdan oluşmaktadır: (1) Çocuğun davranışını anlamak, (2) Çocuğun duygularını anlamak, (3) Cesaretlendirme, (4) İletişim: Dinleme, (5) İletişim:

Alternatifleri araştırma ve duygu-düşünceleri çocuğa ifade etme, (6) Sorumluluk Geliştirme, (7) Ebeveynler için karar verme, (8) Aile toplantıları, (9) Güven Geliştirme ve Potansiyelin kullanımı (Dinkmeyer & Carlson, 2006, s. 139).

2.11.3.3.2. Üvey Ailelerin Güçlendirilmesi Programı (Strengthening Step Families)

Albert ve Einstein (1986) tarafından geliştirilen bu program üvey ailelerde yaşayan ebeveynler için tasarlanmıştır. Üvey aileler ise önceki ilişkiden olan en az bir çocuğa sahip çiftlerin yaşadığı aileler olarak tanımlanmaktadır. Bu program, gerçekçi beklentiler oluşturma, disiplin ilkelerine karar verme, birliktelik hissini geliştirmek için üvey aile üyelerine yardım etme gibi üvey aile konularıyla ilgilidir (Brigman vd., 2005, s. 60).

Bu program şu altı oturumdan oluşmaktadır: (1) Pozitif ev ortamı oluşturma, (2) Üvey ebeveynin rolünü anlama, (3) Çocuğun yas ya da kayıpla baş etmesini sağlama, (4) Üvey çocuğun ikilemleri, (5) Güçlü ebeveynlik sağlama, (6) Çatışma çözümü (Brigman vd., 2005, s. 61).

2.11.3.3.3. Aktif Ebeveynlik Programı (Active Parenting Now)

Program, çocuk yetiştirmede demokratik yaklaşımlara odaklanan ebeveynlik programıdır. Beş ile on iki yaş aralığında çocuğa sahip ebeveynler için tasarlanmış; çocuğun olumsuz davranışlarının amaçlarına, çocuk cesaretlendirme metodlarına, çocukların davranışlarına ilişkin sorumluluk almasına, çocukla etkili iletişim kurma yollarına ilişkin bilgileri içeren bir programdır. Bu programın ergenlik döneminde çocuklara ilişkin olan formatında (Active Parenting of Teens) ise iletişim kanallarını açık tutma, uyuşturucu ve cinsellikle ilgili sorunlarla baş etme gibi çoğu ebeveyn tarafından ifade edilen kaygı ve sorunlara odaklanılmaktadır (Brigman vd., 2005, s. 61).

Aktif ebeveynlik programı altı oturumdan oluşmaktadır: (1) aktif ebeveyn, (2) işbirliği kurma, (3) sorumluluk ve disiplin, (4) davranışı anlama ve değiştirme, (5) cesaret, karakter ve özsaygı oluşturma, (6) aktif aile (Brigman vd., 2005, s. 62).

2.11.3.4. Ailelerle Konsültasyonun Yararları

Ebeveynlerle yürütülen konsültasyon çalışmaları çeşitli yararlar sağlamaktadır. Bunlar şu şekilde özetlenebilir (Strother & Jacobs, 1986):

- Konsültasyon çalışmaları ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerini artırmalarını sağlamaktadır.
- Konsültasyon çalışmaları psikolojik danışmanlara aile atmosferi, ebeveyn tutumları, ebeveyn beklentileri gibi aile ile ilgili değerli bilgiler sağlamaktadır.
- Konsültasyon çalışmaları ebeveyne, çocuğa sunulacak yardımda psikolojik danışmanın ve okulun rolünü anlamasına ilişkin bir olanak sunmaktadır.
- Konsültasyon çalışmaları ebeveyn için bir kaynak olan psikolojik danışman ve okula ilişkin güven temin etmektedir.
- Konsültasyon çalışmaları sonucunda ailelerden yöneticilere verilen pozitif geri dönütler, yöneticilerin gözünde okul psikolojik danışmanının önemini artırmaktadır.
- Konsültasyon çalışmaları iyileştirici yaklaşımdan ziyade gelişimsel yaklaşımı izlemektedir. Bunun sonucu olarak da önleyici bir doğaya sahiptir. Böylece ne kadar çok aileye ulaşırsa o kadar çok öğrencinin sorunu çözülmüş olmaktadır.

2.12. Konsültasyonda Etik Konular

Konsültan olarak psikolojik danışmanlar, etik kurallara uygun davranmakla sorumludurlar. Aşağıda incelenecek etik konular, konsültasyon ilişkisinin çeşitli özellikleriyle ilgilidir. Bunlar (American Counseling Association [ACA], 2014; Brigman vd. 2005, s. 19-20; Dougherty, 2000, s. 143; Gallessich, 1980, s. 328; Harrison, 2004, s. 129; Parsons & Kahn, 2005, s. 309):

2.12.1. Üçlü İlişki

Okul psikolojik danışmanları sık sık öğretmenler, ebeveynler ve öğrenci ile ilgili diğer yetişkinlerle konsültasyon çalışması yapmaktadırlar. Konsültasyonda odak öğrencidir ancak genellikle konsültasyon sürecinde yer almamaktadır. İşte bu durum konsültasyonu üçlü ilişkiye dayalı bir hizmet yapmaktadır. Bu ilişki tipinde ortaya çıkan öncelikli etik kaygı ise

gizlilik. Konsültasyonda gizlilik iki yönlü olarak tartışılmaktadır. Bunlar (1) öğrenciye dair bilgilere ilişkin gizlilik, (2) konsültasyon alan kişiye dair bilgilere ilişkin gizlilik.

2.12.1.1. Öğrenciye İlişkin Bilgi

Gizlilik, öğrenci ve konsültasyon alan kişinin iyi oluşu için temeldir. Bu nedenle konsültasyon ilişkisinde kesinlikle gözetilmelidir. Eğer bir öğretmen ya da ebeveynle, öğrenciyle ilgili konsültasyon yapılmışsa öğrenciyle ilgili bilgiler gizli tutulmalıdır. Öğrenciyle ilgili bu bilgilerin idare ya da diğer öğretmenlerle paylaşılması, gizliliğin ihlali anlamına gelmektedir. Eğer öğrenciye ilişkin bilgiler, çocukla çalışan öğretmen ve diğer yetişkinlerin daha etkili bir hizmet verebilmesi için paylaşılacaksa da bilginin alındığı ebeveyn ya da diğer kişilerden bu konuda izin alınması gerekmektedir.

2.12.1.2. Konsültasyon Alan Kişiye İlişkin Bilgi

Konsültanlar, konsültasyon alan kişileri konsültasyon sürecinin başında gizlilik ve gizliliğe dair sınırlar konusunda bilgilendirmelidirler. Öğretmenlerin konsültasyon almaya ilişkin gösterdiği direncin nedeni genellikle öğrencileri ile yaşadığı zorlukları idarenin öğreneceği ve bu durumun performans değerlendirmesine olumsuz olarak etki edeceği beklentisidir. Bu nedenle öğretmenlere, konsültasyon sürecinin başında elde edilen bilgilerin nasıl kullanılacağı ve hangi durumlarda paylaşılacağı açıklanmalıdır.

Konsültanlar, konsültasyon alan kişilerin listesini tutabilirler. Bu durumda konsültasyon alan kişilerin, bu listelere kimin ulaştığını, listelerin nasıl kullanıldığına ilişkin olarak bilgilendirilmesi gerekmekte ve bu bilgilerin uygunsuz şekilde kullanılmadığına ilişkin güven verilmesi gerekmektedir. Örnek olarak eğer konsültan kendi performansını değerlendirmek isterse konsültasyon alan kişilerin isimlerini değil konsültasyon sayılarını kayıt altına almalıdır. Aksi takdirde bu kayıtların kim tarafından nasıl kullanıldığı önemli olmaksızın gizliliğin ihlali olarak değerlendirilmektedir.

2.12.2. İlişkinin Doğası

Konsültasyon ilişkisi, eşitler arasındaki bir ilişkidir. Konsültanlar, konsültasyon sürecinde süpervizör rolünde değildir çünkü konsültasyon eşitlikçi bir doğaya sahiptir.

Konsültanlar, konsültasyon alan kişilere konsültasyonun eşitlikçi bir doğaya sahip olduğunu ifade etmeleri konsültasyona ilişkin direnci önemli düzeyde azaltmaktadır.

2.12.3. Gönüllülük ve Geçicilik

Konsültanlar, konsültasyon alan kişileri önerdikleri problem tanımını kabul etmek ya da değişim stratejilerini uygulamak için zorlayamazlar. Konsültasyon alan kişi, konsültasyon ilişkisinin doğası gereği konsültanla eşit düzeydedir ve sadece konsültasyona katılıp katılmama konusunda değil aynı zamanda problemin ve müdahale stratejilerinin belirlenmesinde de seçim hakkına sahiptir.

Konsültanlar, konsültasyon alan kişinin kendi kendini yönlendirmesini ya da seçme özgürlüğünü desteklemeli, konsültasyon alan kişinin yerine karar vermekten ve bağımlılık oluşturmaktan kaçınmalıdır. Okullarda yürütülen konsültasyon çalışmalarının ana amacı konsültasyon alan kişinin dağarcığında bulunmayan müdahaleler ve alternatif davranışları önererek bağımsız ve etkili bir şekilde öğrencilere yardımda bulunmalarını sağlamaktır. Bu anlamda konsültasyon ilişkisinin geçici ve gönüllü doğasını sağlayarak ve konsültasyon alan kişi amaçlar ve müdahalelere ilişkin kararlar verme konusunda desteklenerek sürekli ve bağımlı bir ilişkiyi beslemekten kaçınılmış olur.

2.12.4. Görevle İlgili Çalışma

Konsültasyon çalışmalarının odağı, konsültasyon alan kişinin kişisel problemlerinden ziyade kendisinin hizmet verdiği kişi ya da kişilerle ilgilidir. Konsültasyon ve danışma arasındaki farka bağlı kalmak zordur çünkü danışmanların doğasında kişisel konularda danışanlara yardımcı olmak vardır. Ancak konsültanlar, konsültasyon alan kişilerin kişisel problemlerini merkeze alırlarsa ilişki danışma ilişkisine dönmekte ve üçlü bir doğadan çıkıp ikili bir yapıya bürünmektedir. Konsültan olarak psikolojik danışmanlar, ikili ilişkiden kaçınmak için yardım arayan bu kişileri kişisel konularda çalışmak üzere başka bir psikolojik danışmana yönlendirmesi gerekmektedir. Ya da konsültasyon almak için gelen kişinin, konsültan tarafından ilişkisinin doğasının konsültasyondan danışmaya dönüştüğü ile ilgili bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bunun sonucunda eğer yardım arayan kişi isterse gönüllülük ve bilgilendirilmiş onaya bağlı kalınarak danışma ilişkisine geçilebilir. Ancak eğer konsültan ilişkideki bu değişime ilişkin konsültasyon alan kişiyi bilgilendirmezse, kişi

kişisel bilgilerini paylaşabilmekte daha sonra ise pişmanlık yaşamaktadır. Sonuç olarak ise gelecekte psikolojik danışmanlarla çalışma konusunda kaçınma tavrı ortaya koyacaktır.

2.13. Konu İle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde konu ile ilgili olarak yapılan yurtiçi ve yurtdışındaki araştırmalar kronolojik bir sıra izlenerek sunulmuştur.

2.13.1. Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Öztoprak (1991) tarafından yapılan araştırmada rehberlik hizmetlerinin tanıtılmasının veli beklentilerine etkisi incelenmiştir. Araştırma deneysel desende tasarlanmış olup 24'ü deney 24'ü de kontrol grubunda olmak üzere toplam 48 veli ile gerçekleştirilmiştir. Her iki gruba yapılan ön test sonrasında, deney grubundaki velilere yaklaşık bir buçuk saat süre ile rehberliğin tanımı ve amacı, rehber öğretmenlerin görev alanları ve görevi olmayan hizmetler hakkında bilgiler sunulmuştur. Programın biriminde her iki gruba son test uygulanmıştır. Buna göre deney grubunda bireyi tanıma, bilgi verme, psikolojik danışma ve çevreye yönelik hizmet beklentileri ile rehberlik hizmetlerini tanıtmaya katılma arasında anlamlı etkileşimler bulunmamıştır. Ancak rehber öğretmenin görevi olmayan hizmetleri bekleme ile rehberlik hizmetlerini tanıtmaya katılma arasında anlamlı bir etkileşim bulunmuştur. Deney grubundaki katılımcıların rehber öğretmenin görevi olmayan hizmetlere ilişkin beklentilerinde anlamlı bir düşme gerçekleşmiştir. Kontrol grubunda ise ön test ve son test puanları arasında tüm hizmet beklentileri için anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Alp (1995) çalışmasında ortaöğretim düzeyindeki öğrenci velilerinin bazı değişkenler açısından psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklenti düzeyleri incelenmiştir. Araştırma genel, özel ve meslek liselerinde öğrenim gören öğrencilerin velilerinin 381'inin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Sonuç olarak velilerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden yoğun beklentiye sahip olduğu; velilerin cinsiyetlerine, ekonomik düzeylerine ve öğrenim düzeylerine göre beklenti düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı; velilerin mesleklerine göre beklenti düzeylerine bakıldığında memur olanların lehine önemli bir farkın olduğu; çocuklarına karşı demokratik tutuma sahip olan velilerin beklenti düzeyleri ilgisiz ve otoriter tutuma sahip olanlardan daha yüksek olduğu; çocukları genel liseye giden velilerin beklenti düzeyleri, özel liseye giden velilere kıyasla yüksek

olduğu ayrıca çocukları genel ve mesleki liseye giden velilerin beklentileri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmüştür.

Engin (1996) yaptığı araştırmada veli ve öğretmen algılarına göre psikolojik danışmanların rol ve işlevlerini incelemiştir. Araştırmaya 146 veli ile 17 öğretmen katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre veli ve öğretmenlerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerini gerekli ve önemli olarak algıladıkları; rehberlik hizmet alanlarını algıladıkları önem derecelerine göre psikolojik danışma, bireyi tanıma, araştırma ve değerlendirme, oryantasyon, yerleştirme, konsültasyon, izleme ve çevre ile ilişkiler olarak sıraladıkları görülmüştür. Bu çalışmada veli ve öğretmenler konsültasyon hizmetlerini 7 hizmet türü arasında 6. sırada önemli bulmuşlardır.

Akbaş (2001) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada psikolojik danışmanı bulunan ilköğretim ve ortaöğretim okullarındaki rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde yönetici, psikolojik danışman ve sınıf rehber öğretmenleri arasında sağlanan işbirliği incelenmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında 71 psikolojik danışman ve 263 yönetici olmak üzere toplam 334 kişiye anket uygulanmış; ikinci aşamasında ise 8 müdür yardımcısı, 8 psikolojik danışman ve 16 sınıf rehber öğretmen olmak üzere 32 kişiyle görüşme yapılmıştır. Anket çalışmasının sonuçlarında on farklı rehberlik hizmeti etkinliğinin altısında yönetici algıları ile psikolojik danışman algıları arasında düşük düzeyde tutarlılığın olduğu belirlenmiştir. Yıllık plan ve programların hazırlanması ve öğrencilerin kendilerine uygun eğitsel kolların seçiminde yapılan işbirliğini değerlendirmede danışman ve idareciler arasında idareciler lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Nitel çalışmanın sonucunda ise yüksek idare desteği, geliştirici iletişim, olumlu PDR anlayışı, psikolojik danışmanın çaba ve motivasyonu, isteklilik, eğitim ve gelişime önem verme, koruyucu ve önleyici rehberlik anlayışı, öğrenci ihtiyaçlarına duyarlılık, sorumlulukların yerine getirilmesi, danışman rolünün benimsenmesi, öğrenci sayısının azlığı ve yüksek düzeyde veli katılımı işbirliğinin yüksek düzeyde olmasını sağlayan faktörler olduğu ifade edilmiştir.

Nazlı (2003) yaptığı çalışmada, öğretmenlerin kapsamlı / gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma programlarını nasıl algıladıkları ve değerlendirdiklerini incelemiştir. Araştırma verisi, 3 müfredat laboratuvar okulunda çalışan 112 öğretmene uygulanan anket ile elde edilmiştir. Bu çalışmada öğretmenlere sorulan sorular arasında, rehberlik ve psikolojik danışma merkezinin kendilerine sunduğu konsültasyon hizmetini yeterli bulup bulmadıkları sorusuna da yer verilmiş ve bu soruya öğretmenlerin %79'u yeterli bulduklarını, % 21 'i ise

kısmen yeterli bulduklarını ifade etmiştir. Ayrıca öğretmenlere, rehberlik ve psikolojik danışma servisinin velilere ve öğrencilere sunduğu hizmeti yeterli görüp görmedikleri de sorulmuştur. Bu soruya ise öğretmenlerin %85'i veli ve öğrencilere sunulan hizmeti yeterli görürken, %15'i kısmen yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir.

Atıcı (2004) yaptığı araştırmada, ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin sınıflarında karşılaştıkları problem davranışları ve bu davranışlara karşı müdahalelerinin neler olduğunu incelemiştir. Araştırmaya 9 okuldan 16 sınıf öğretmeni katılmıştır. Verilerin toplanmasında görüşme ve gözlem yöntemleri kullanılmıştır. Elde edilen bulgular arasında sınıf öğretmenlerinin problem davranışlarla baş etmede okul psikolojik danışmanlarıyla kurdukları işbirliğine ilişkin bulgular da mevcuttur. Buna göre bir öğretmenin okul psikolojik danışmanı ile işbirliğine girmediği, problem davranışlarla baş etmede psikolojik danışmanlardan yardım almadığı; 3 öğretmenin sınıfta problem davranışlarla etkili bir biçimde mücadele ettiği ancak en son çare olarak psikolojik danışmana baş vurduğu; geriye kalan 12 öğretmenin de psikolojik danışmanlarla işbirliği yaptığı, onlardan bu davranışın nedenleri ve ne yapılması gerektiği konusunda bilgi aldıkları bulgulanmıştır.

Atıcı (2006) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ilköğretimde görev yapan okul psikolojik danışmanları ile öğretmenlerin sınıftaki öğrenci davranış problemleriyle baş etmede öğretmen-danışman işbirliğine ilişkin görüşleri karşılaştırmıştır. Araştırma biri özel, dördü devlet okulu olmak üzere toplam beş okulda görevli 17 öğretmen ile bu okullarda görevli 6 psikolojik danışmanla görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bunun sonucunda öğretmenler sınıflarında karşılaştıkları bazı problemlerin çözümünde danışmandan yardım aldıklarını, bunu da bazen öğrenciyi danışmana gönderme, bazen de danışmandan ne yapacakları konusunda bilgi alma ve önerilerini uygulama şeklinde yaptıklarını vurgulamışlardır. Danışmanlar ise öğrenciyle bireysel görüşme yanında konsültasyon hizmeti çerçevesinde problem davranışlarla başa çıkmada öğretmenle görüşme, anne babayla görüşme, aile ve öğrenciyle birlikte görüşme, öğretmene önerilerde bulunma, aile ve öğretmenlere yönelik seminer çalışmaları düzenleme, grup rehberliği gibi çalışmalar yaptıklarını belirtmişlerdir. Araştırmadaki öğretmenlerin büyük çoğunluğu ise psikolojik danışmanla iş birliği kurduğunu, psikolojik danışmanın verdiği önerileri uygulayarak olumlu sonuçlar aldıklarını belirtmişlerdir.

Ünal (2006) tarafından yapılan bir araştırmada psikolojik danışmanların davranım bozukluğu olan ilköğretim öğrencilerine psikolojik yardım sunarken izledikleri danışma

süreci ve buna bağlı olarak, Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM), psikiyatri servisleri, ilgili öğretmenler ve aileler ile yaptıkları işbirliğini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmaya ilköğretim okuluna devam eden ve Rehberlik Araştırma Merkezi ve sağlık kuruluşlarında, son bir yıl içinde davranım bozukluğu tanısı alan öğrencilerin bulunduğu okullarda görev yapmakta olan 22 okul danışmanı katılmıştır. Veriler okul danışmanları ile yapılan görüşmelerle toplanmıştır. Araştırmanın işbirliğine yönelik bulgularına bakıldığında, okul danışmanlarının genel olarak sağlık kuruluşları ile işbirliği yapmadıkları saptanmıştır. Okul danışmanlarının davranım bozukluğu tanısı alan öğrencilerin ailelerine yönelik olarak; aileyi bilgilendirme, ilgili kuruluşa yönlendirme (RAM, Adölesan Merkezi, Ç.Ü Çocuk psikiyatrisi vb.), aileye yönelik uzman kişilerin katkısı ile panel, konferans ve seminerler düzenleme, aileyi sosyo-ekonomik düzey açısından inceleme ve ev ziyaretleri çalışmaları yaptıkları belirlenmiştir. Ancak bu çalışmaları engelleyen bir takım faktörlerin olduğu da ortaya çıkmıştır. Bunlar; aile çalışmalarına sadece annenin katılması, olumsuz aile tutumları, parçalanmış aile, ailenin okula gelmeyişi ve ailelerin kısa sürede kesin sonuç beklemeleri gibi faktörlerdir. Danışmanların öğretmenlerle genelde işbirliği yaptıkları ancak bu işbirliğinin istenen düzeyde olmadığı bulunmuştur. Davranım bozukluğu tanısı alan öğrencilerle ilgili okul idaresi ile yapılan işbirliğinin ise danışmanlar tarafından yeterli bulunmadığı tespit edilmiştir.

Gültekin ve Arıcıoğlu (2007) yaptıkları araştırmada okullarda yürütülen konsültasyon çalışmalarının nasıl ve ne düzeyde olduğu ile psikolojik danışmanlar tarafından nasıl algılandığını belirlemeyi amaçlamışlardır. Çalışma 35 psikolojik danışmana uygulanan anket ile gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların %71'i konsültasyon konusunda "İlköğretimde Rehberlik", "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine Giriş", "Bireyi Tanıma Teknikleri" gibi derslerde eğitim aldıklarını ifade ederken %29 'u ise herhangi bir eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %44'ü alınan eğitimleri oldukça yeterli görürken, %56'sı ise alınan eğitimi biraz yeterli görmektedir. Ayrıca katılımcıların %60'ı okullarında ortak bir rehberlik anlayışının olduğunu ifade ederken, %40'ı ise olmadığını belirtmişlerdir. Konsültasyon çalışmalarında öğretmenlerden ne derece destek alındığı hususunda ise psikolojik danışmanların %6'sı çok, %48'i oldukça, %40'ı biraz ve %6'sı hiç yanıtını vermişlerdir. Psikolojik danışmanların yaptıkları konsültasyon çalışmalarını ne derece yeterli bulduklarına ilişkin olarak ise %12' sinin çok, %72'sinin oldukça, %16'sının ise biraz yeterli buldukları görülmüştür. Psikolojik danışmanlar konsültasyon kapsamında öğretmenlerle öğrencilerin ders içi durumları, sınıf

yönetimi, iletişim becerileri, kaynaştırma eğitimi, bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP), özel eğitime gereksinim duyan öğrencilerin belirlenmesi, sınıfta hangi test ve anketleri kullanabilecekleri, diğer öğretmenlerle işbirliği ve okulda öğrenme ortamının desteklenmesi konularında; yöneticilerle öğretmen öğrenci ilişkilerine yönelik konularda; ailelerle aile içi iletişim, tv ve internet kullanımı, okulda öğrencilere kazandırılan davranışların evde desteklenmesi, kaynaştırma eğitimi alana öğrencilere nasıl davranılması gerektiği ile eğitimleri gibi konularda çalışmalar yürüttükleri bulgulanmıştır.

Güven (2007) yaptığı araştırmada ilköğretimde çocuğu olan velilerin, çocuklarının okullarındaki psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) hizmetlerine ilişkin algı ve beklentilerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın çalışma grubu 741 veliden oluşmuştur. Yapılan araştırmada birinci kademedeki çocuğu olan velilerin ikinci kademedeki çocuğu olanlara göre okul PDR servisinin, çocuklarının ihtiyaçlarına ve velilere yönelik çalışmalarını yetersiz buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca velilerin kendilerine yönelik hizmetlerden öncelikli beklentisinin okuldaki PDR uygulamaları konusunda bilgilendirme ihtiyacı olduğu, bunu çocuklarına düzenli ve verimli çalışma alışkanlığı kazandırma, ilköğretimden sonra çocuklarının gidebileceği üst okullar konusunda bilgi edinme, çocuklarının gelişim özellikleri konusunda bilgilendirilme ve çocukla iletişim gibi konulardaki ihtiyaçların izlediği sonucuna ulaşılmıştır.

Nazlı (2007) tarafından yapılan araştırmada psikolojik danışmanların rehberlik hizmetlerinde yaşanan değişimleri ve bunun sonucunda ortaya çıkan yeni rol ve görevlerini nasıl algıladıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Veriler, 11 devlet okulunda görev yapan 11 psikolojik danışmanla yürütülen görüşmelerle toplanmıştır. Çalışmanın sonunda elde edilen bulgular arasında psikolojik danışmanların yaşanan değişimlere ilişkin öğretmenlere bilgi vermek için daha fazla konsültasyon yaptıkları ve böylece müşavirlik rollerinde bir artış olduğu ayrıca mesleki yeterlilik algıları açısından kendilerini müşavirlik rollerinde yeterli olarak gördükleri bulunmuştur.

Karakuş (2008) tarafından yapılan çalışmada ilköğretim okullarında çalışan, psikolojik danışman, sınıf öğretmeni ve sınıf rehber öğretmenlerinin konsültasyon hakkındaki görüşlerinin bazı değişkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini ve hangi konularda konsültasyon yapıldığını incelemek amaçlanmıştır. Araştırma nicel ve nitel olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada psikolojik danışman, sınıf öğretmeni ve sınıf rehber öğretmeninden oluşan toplam 286 kişiye araştırmacı tarafından geliştirilen anket

uygulanmış; ikinci aşamada ise her üç gruptan daha önce anket uygulanan toplam 20 kişi ile görüşme yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenlerinin kendi içlerinde konsültasyona ilişkin görüşlerinde cinsiyet, yaş, mezun olunan bölüm, okuldaki çalışma süresi ve öğrenci sayısı değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ancak sınıf rehber öğretmenlerinde ise çalıştıkları okuldaki öğrenci sayısına göre sadece sınıf rehberlik programının hazırlanması konusunda 500-1500 arası öğrencisi olan okullarda çalışan sınıf rehber öğretmenleri lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Psikolojik danışman, sınıf öğretmeni ve sınıf rehber öğretmenlerinin konsültasyon hizmetleri hakkındaki görüşleri arasında sınıf rehberlik programının hazırlanması konusunda psikolojik danışmanlar lehine anlamlı bir farkın olduğu görülmüştür. Öğrenciyi tanıma tekniklerinin uygulanması ve değerlendirilmesi, yeni gelen öğrencilerin okula uyum sağlaması, rehberlik çalışmalarının daha etkili bir şekilde yürütülmesi, sınıf içi davranış sorunları ile baş etme, daha etkili öğretim yöntemleri kullanma gibi konularda ise sınıf rehber öğretmenleri lehine anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Görüşme sonuçlarına ilişkin olarak ise psikolojik danışmanların sınıf rehberliği çalışmaları, öğrencilerde görülen davranış problemleriyle başa çıkma, BEP hazırlama, öğrencilerde görülen eğitsel sorunlarla başa çıkma, veli ile görüşme, özel eğitim, sınıf yönetimi, sınav sistemi ve meslek seçimi gibi konularda sınıf öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenleriyle konsültasyon çalışmaları yaptıkları görülmüştür. Ayrıca görüşme yapılan psikolojik danışmanlardan üçü uyguladığı belli bir konsültasyon modeli olmadığını, bir tanesi ise davranışçı konsültasyon modelini kullandığını ifade etmiştir. Psikolojik danışmanlar, öğretmenlerle konsültasyon çalışması yürütürken bireysel görüşme yaptıklarını, çeşitli konularla ilgili toplantı ya da seminer düzenlediklerini ve döküman sağladıklarını belirtmişlerdir. Bir psikolojik danışman bu konuyla ilgili olarak eğer belli bir grubu ilgilendiren konuda çalışılıyorsa grupla görüşme yapıldığını ifade etmiştir. Bu çalışmada ayrıca konsültasyon çalışmalarının daha başarılı bir şekilde yürütülmesi için psikolojik danışmanların öğretmenlerle iyi bir iletişim kurulması, psikolojik danışman sayısının artırılması, konsültasyon konusunda eğitim alınması, konsültasyon hizmetlerinin bir sistem dahilinde yürütülmesi, idare ile işbirliği içinde çalışılması, öğretmenlere rehberlik hizmetlerine ilişkin hizmet içi eğitim verilmesi ve okulların fiziki koşullarının iyileştirilmesi gerektiği şeklindeki görüşleri de bulgulanmıştır.

Korkut-Owen ve Owen (2008) tarafından yapılan çalışmada Türk okul psikolojik danışmanlarının ve yöneticilerinin, okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevlerini nasıl

algıladıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın verileri, 90 okul yöneticisi ve 243 okul psikolojik danışmanından elde edilmiştir. Araştırmanın konsültasyona ilişkin sonuçlarına göre okul yöneticileri ve psikolojik danışmanlardan önem derecesine göre on psikolojik danışman rol ve işlevlerini listelemeleri istenmiştir. Sonuç olarak okul yöneticilerinin “öğrencilerin amaçlarını ve başarılarını artırmak için öğretmen ve velilere müşavirlik yapmak” olarak ifade edilen konsültasyon işlevini dördüncü en önemli işlev olarak, psikolojik danışmanların ise üçüncü en önemli işlev olarak gördükleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Yüksel-Şahin (2008) tarafından yapılan çalışmada ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma, 235 ortaöğretim öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada konsültasyona ilişkin olarak ortaöğretim öğrencilerinin PDR hizmetlerini en çok verilen hizmetten en az verilen hizmete doğru sıralamaları istenmiş ve bunun sonucunda konsültasyon hizmetinin %57.49 ile birinci sırada yer aldığı görülmüştür. Bunu sırayla yöneltme yerleştirme hizmeti (%56.6) , izleme hizmeti (%55.97), çevre ve veli ile ilişkiler hizmeti (%55.8), oryantasyon hizmeti (%55.69), araştırma ve değerlendirme hizmeti (%55.26), bilgi toplama ve yayma hizmeti (%54.8), bireyi tanıma hizmeti (%54.09) ve psikolojik danışma hizmeti (%53) izlemiştir.

Güven ve Küçükbasmacı (2015) yaptıkları çalışmada okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmetlerinin yeri ve önemine, kimlere hangi konularda konsültasyon hizmeti verdiklerine, kullandıkları konsültasyon yöntemlerine ve bu konudaki hizmet içi eğitim ihtiyaçlarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda 15 okul psikolojik danışmanı ile görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda ise katılımcıların tümü okuldaki rehberlik hizmetleri kapsamında konsültasyon hizmetlerinin önemli ve gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle velilere yönelik yapılan konsültasyon çalışmalarının aile içi iletişime, çocukların olumlu davranışlar kazanmasına katkı sağladığı vurgulanmıştır. Ayrıca okul yöneticilerine öğrenci sorunları, okulun olumlu iklimini artıracak sosyal ve kültürel etkinlikler; öğretmenlere etkili öğretim teknikleri, öğrencileri tanıma, sınıf rehberlik etkinlikleri ve sınıfta yaşanan sorunlar; velilere ise aile içi iletişim, çocukla nitelikli zaman geçirme, başarıda ailenin rolü, sınav sistemi, meslek seçimi gibi konularda konsültasyon hizmeti verildiği bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcılar konsültasyon hizmetlerinde bireysel görüşmeler, seminerler, grup rehberliği, sosyal etkinlikler ve veli

ziyaretleri gibi yöntemleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Bunlara ek olarak psikolojik danışmanların, okul yöneticisi ve öğretmenlerin rehberlik hizmetleri konusundaki bilgi ve sorumlulukları, aile danışmanlığı, 7-18 yaş arası bireyleri tanımaya yönelik teknikler, kişilerarası ilişkiler gibi konularda hizmeti içi eğitime ihtiyaç duydukları saptanmıştır.

Güven, Kılıç, Hayran ve Büyüksevindik (2016) tarafından yapılan çalışmada okul psikolojik danışmanlarının hizmetiçi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, 382 okul psikolojik danışmanının katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon çalışmalarıyla ilgili en çok konsültasyon modelleri ve yöntemleri hakkında hizmetiçi eğitime ihtiyaç duydukları sonucuna ulaşılmıştır. Bunu sırasıyla konsültasyon çalışmalarının planlanmasına, okul yönetimine yönelik konsültasyon çalışmalarına, öğretmenlere yönelik konsültasyon çalışmalarına ve velilere yönelik konsültasyon çalışmalarına ilişkin hizmetiçi eğitim ihtiyaçları izlemiştir.

Yukarıda yurtiçinde yapılan konu ile ilgili 16 araştırmaya yer verilmiştir. Bu araştırmalar incelendiğinde yapılan çalışmaların bir kısmının rehberlik hizmetlerine ilişkin algı ve beklentilere, psikolojik danışmanların rol ve işlevlerine yönelik olduğu görülmektedir. Öyle ki bu çalışmalarda konsültasyona ilişkin odak ya da bulgular sadece bir alt amaç ya da bir değişken olmakla sınırlı kalmaktadır. Araştırmaların önemli bir kısmını da sınıf öğretmenleriyle, sınıf rehber öğretmenleriyle, yöneticilerle, ailelerle ve çeşitli kurumlarla psikolojik danışmanlar arasında kurulan işbirliğine dönük çalışmalar oluşturmaktadır. İşbirliğine dönük bu çalışmaların ise konsültasyona ilişkin yurtiçinde yapılacak olan çalışmalara önemli bir destek ve birikim sağladığı düşünülmektedir. Nihai olarak doğrudan konsültasyona yönelik çalışmalar ise önceki yıllara kıyasla artmakla birlikte oldukça azdır. Nitekim yapılan yurtiçi literatür taramalarının sonunda doğrudan konsültasyona yönelik 3 çalışmaya ulaşılmıştır. Çalışmaların azlığı ise okul psikolojik danışmanlarının sunduğu konsültasyon hizmetlerine ve konsültasyonun aile, öğretmen, yönetici ayaklarına ilişkin çalışmalara yönelik var olan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

2.13.2. Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Webster-Stratton (1990) tarafından yapılan çalışmada amaç olarak problem davranışlara sahip çocukların ebeveynleri için tasarlanmış iki videolu ebeveyn eğitim programının etkililiğini karşılaştırmak hedeflenmiştir. Videolu eğitim programları birbirinin aynısı olmakla birlikte bu iki tür eğitimi birbirinden ayıran fark eğitimin birisinde konsültasyon

hizmeti vermek üzere konsültan yer almakta iken diğesinde yer almamasıdır. Bu araştırmaya 3-8 yaş arasındaki çocuklara sahip 43 anne ve 26 baba katılmıştır. Tamamı seçkisisiz olmak üzere bu katılımcıların 27'si sadece videolu ebeveyn eğitim programına, 25'i konsültanın olduğu videolu ebeveyn eğitim programına, 23'ü ise kontrol grubuna atanmıştır. Videolu eğitim programının içeriğinde genel olarak övgü ve somut ödül kullanımı, oyun becerileri, cezalandırıcı olmayan disiplin yaklaşımları, operant öğrenme teknikleri, problem çözme yaklaşımları gibi konular yer almaktadır. Konsültanın olduğu eğitim programında ise ebeveynler eğitim süreciyle ilgili kaygı ya da sorularına ilişkin olarak konsültandan yardım almışlardır. Araştırmanın sonuçlarına bakıldığında kontrol grubuyla karşılaştırıldığında her iki tedavi grubundaki anneler tarafından anlamlı olarak daha az çocuk davranış problemleri, azalmış ebeveyn stresi ve daha az şiddet kullanımı ifade edildiği görülmüştür. Yapılan ev ziyaretleri sonucunda ise her iki eğitim grubundaki ebeveyn çocuklarında anlamlı davranış değişiklikleri görülmüştür. Ayrıca iki tedavi grubunda nispeten bazı farklılıklar bulunmuştur. Öyle ki konsültanın olduğu videolu ebeveyn eğitim programındaki ebeveynlerin çocukları sadece videolu eğitimin olduğu eğitim programındakilere kıyasla daha az normal dışı davranışlar göstermişlerdir.

Connell, Sanders ve Markie-Dads (1997) tarafından yapılan çalışmada karşı gelen çocuklara sahip ebeveynler için davranışsal aile müdahalesinin etkililiği incelenmiştir. Araştırmaya katılan karşı gelme sorununa sahip çocukları olan 24 ebeveyn seçkisisiz olarak deney ve kontrol grubuna atanmıştır. Araştırmada uygulanan ebeveyn eğitim programı yazılı bilgi paketlerinden ve 10 hafta boyunca ailelerle gerçekleştirilen haftalık telefon konsültasyonlarından oluşmaktadır. Yapılan ön test ve son test karşılaştırmalarında, deney grubundaki ebeveynlerin kontrol grubundakilere kıyasla ebeveynlik yeterlik seviyelerinde artış olduğu ve olumsuz ebeveynlik uygulamaları seviyelerinde azalış olduğu görülmüştür. Ayrıca son test sonuçlarına göre ebeveynleri deney grubunda olan çocukların davranış problemi seviyelerinde azalma meydana gelmiştir. Deney grubundaki annelerde kontrol grubundakilere kıyasla daha düşük düzeyde kaygı, stres ve depresyon düzeyleri saptanmıştır. Yapılan 4 aylık izleme çalışmaları sonucunda çocuk davranışlarındaki ve ebeveyn uygulamalarındaki kazanımların devam ettiği görülmüştür.

Colton ve Sheridan (1998) tarafından yapılan çalışmada dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olan çocukların akranlarıyla etkileşimini artırmak için birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modeli bağlamında davranışsal sosyal beceri müdahalesinin etkililiğinin

değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu tanısı almış ve akranlarıyla etkileşimde düşük performans gösteren 3 çocuğun anneleri ve öğretmenleri katılmıştır. Araştırma sonuçlarına bakıldığında uygulanan davranışsal sosyal beceri müdahalesi sonucunda çocukların müdahale öncesine göre pozitif etkileşimlerinde artışların olduğu, yalnız oyun oynama davranışlarında azalmaların meydana geldiği, negatif davranışlarda azalmaların ve sosyal beceri düzeylerinde artışların olduğu görülmüştür. İzleme çalışmaları sonucunda ise meydana gelen davranış değişikliklerinin uzun süreli olmadığı görülmüştür.

Green, Kamps, Wyble ve Ellis (1999) tarafından yapılan çalışmada davranış problemlerine sahip çocukların ebeveynleri için ev temelli konsültasyon çalışmasının etkisi incelenmiştir. Davranışsal çocuk yönetimi stratejilerinin (uygun pekiştireç ve övgü kullanımı, açık yönerge kullanma ve kurallar belirleme, olumsuz davranışlar için mola tekniğinin kullanımı gibi) ev ortamında eğitimini içeren konsültasyon programına 3 anne ve 4 çocuk katılmıştır. Program kapsamındaki eğitimde yazılı bilgiler, tartışma, modelleme, ebeveynlerle yapılan egzersizler yer almıştır. Müdahale sürecinde, verilen eğitimler ebeveynler tarafından uygulanırken haftada iki ya da üç kez ev ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada ebeveyn ve çocukların davranışlarına ilişkin bilgiler toplanmış ayrıca ebeveynlere uygulamalara ilişkin geri dönütler, ebeveynler tarafından sunulan belli sorunlara ilişkin tekrardan konsültasyon hizmetleri verilmiştir. Yapılan bu çalışmanın sonuçları ise ebeveynlerde övgü kullanım oranlarının arttığını, çocukların daha fazla uyum davranışları sergilediklerini ve saldırganlık, yıkıcı davranış, çalma, kötü söz söyleme gibi olumsuz çocuk davranışlarında azalmalar olduğunu göstermiştir.

Doll ve Kratochwill (2010) tarafından yapılan bir vaka çalışmasında 14 yaşındaki uyumsuz davranışlar sergileyen bir kız çocuğunun tedavisi için iki aşamalı aile konsültasyonu müdahalesi kullanılmıştır. Çalışmanın birinci aşamasında ebeveyne davranış yönetimi eğitim programı sunulmuş ikinci aşamada ise iletişim ve problem çözme becerileri eğitim programı sunulmuştur. Vakanın seyrinin incelenmesinde ebeveynlerin çocuk davranışlarına ilişkin tuttukları günlük kayıtlar, doğrudan gözlemler, sorunun ölçülmesini sağlayan ölçekler kullanılmıştır. Konsültasyon çalışmalarının sonunda çocuğun, ebeveynlerinin amaçlarının %86 'sını karşıladığı, etkili dinleme becerisi kazandığı, aile üyelerinin olumsuz yorumlarının azaldığı, önemli sorunların çözüldüğüne ilişkin çocuk ve ebeveynler arasında fikir birliğinin olduğu görülmüştür.

Edward vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada çocuk-ebeveyn ilişki eğitimi sunularak ebeveynlerde çocuklarına yönelik kabul ve empati geliştirme, ebeveynlik yeteneklerini artırma, çocuk ebeveyn ilişkisini güçlendirme amaçlanmıştır. Çocuk ebeveyn ilişki eğitimi, duygusal ve davranışsal sorunlara sahip çocuklar için tasarlanmış oyun temelli ebeveyn konsültasyon müdahale programıdır. Bu araştırmaya amaca uygun olarak seçilmiş 5 ebeveyn ve onların çocukları katılmıştır. Eğitim süreci didaktik bilgilerden, konsültanlar tarafından sağlanan süpervizyonlardan, beceri ve deneyim kazanımı sağlayan grup süreçlerinden oluşmuştur. Alınan eğitimlere göre ebeveynler çocuklarıyla haftalık otuz dakikalık oyun oturumları gerçekleştirerek bunları video kaydına almışlardır. Bu video kayıtları grup sürecine getirilerek tartışılmıştır. Yapılan uygulamalar sonucunda ulaşılan sonuçlar ise ebeveynlik becerilerine ilişkin bilgi ve güvenin, ebeveyn- çocuk iletişiminin arttığı, ebeveyn-çocuk ilişkisinin güçlendiği, olumsuz çocuk davranışlarının azaldığı, ebeveynlerin çocukların ihtiyaçlarına ilişkin farkındalıklarının arttığı yönündedir.

Osborne ve Alfano (2011) tarafından yapılan çalışmada eğitim psikologları tarafından verilen konsültasyon hizmetlerinin bakıcılar ve üvey ebeveynlerin desteklenmesinde etkililiği incelenmiştir. Konsültasyon oturumlarında, davranışsal yönetim ve duygusal iyi oluş gibi konulara yer verilmesine rağmen asıl odak eğitimsel konulardır. Konsültasyon oturumlarının sonunda 101 psikologdan ve 78 bakıcı ve üvey ebeveyninden geri dönütler elde edilmiştir. Bu geri dönütlere göre ise bakıcı ve üvey ebeveynler alınan konsültasyon hizmetini kaygılarını tartışma, pratik bilgiler edinme, amaç belirleme ve durumlarına ilişkin bir iç görü kazanma anlamında yararlı bulmuşlardır. Ayrıca konsültasyon çalışmasının bir sonucu olarak üvey ebeveynlerin ve bakıcıların yeterli hislerinde artış olurken kaygı hislerinde azalma meydana gelmiştir.

Sheridan, Bovaird, Glover, Andrew-Garbacz, Witte ve Kwon (2012) tarafından yapılan çalışmada öğretmenleri tarafından yıkıcı olarak tanımlanan öğrenci problem davranışlarının azalması ve davranış yeterliğinin geliştirilmesinde birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modeli bağlamında geliştirilen aile-okul ortaklık modelinin etkililiği incelenmiştir. Araştırmaya 207 öğrenci ile bu öğrencilerin aileleri ve öğretmenleri katılmıştır. 8 haftalık müdahalenin sonunda kontrol grubundaki öğretmenlerle karşılaştırıldığında deney grubundaki öğretmenler ebeveynlerle ilişkilerinde büyük bir ilerleme göstermişlerdir. Ebeveynlerle ilişkilerdeki bu gelişim çocukların uyum davranışlarında ve sosyal becerilerdeki artışla pozitif değişimlere aracılık etmiştir.

Sommers-Flanagan, Polanchek, Zeleke, Hood ve Shaw (2015) tarafından yürütülen çalışmada çözüm odaklı iki oturumdan oluşan ebeveyn konsültasyon müdahalesinin ebeveynlerin stres ve yeterlik algıları üzerindeki etkilerini incelenmiştir. Yürütülen araştırmaya gönüllü 45 ebeveyn katılmıştır. Araştırma kapsamında ebeveynlerin sorunlarına yönelik empatik yaklaşım benimsenmiş, ebeveynlerin sorunların çözümüne ilişkin önceki çabalarını onaylanarak etkili ve yapıcı çözümlere yönelik ebeveynlere rehberlik edilmiştir. Yapılan ön test ve son test sonuçlarına göre ebeveynlerin stres düzeylerinde anlamlı azalmalar, öz yeterlilik algılarında ise artışların olduğu görülmüştür.

Garbacz ve McIntyre (2015) tarafından yapılan çalışmada ilk okuldaki otizm bozukluğu olan çocuklarda birleştirilmiş davranışsal konsültasyon modelinin etkililiği incelenmiştir. Araştırmaya ilkökulda bulunan 3 otizmlı çocuk, onların ebeveynleri ve aileleri katılmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular birleştirilmiş konsültasyon modelinin otizmlı çocukların sosyal davranış eğitimi için etkili olduğunu, bütün ebeveyn ve öğretmenlerin problem çözme becerilerinde artış olduğunu ve ebeveyn-öğretmen ilişkisinde ilerlemeler olduğunu göstermiştir.

Yukarıda yurtdışında yapılan 10 araştırmaya yer verilmiştir. Konsültasyonla ilgili olarak yapılan yurtdışı literatür taraması, yurtiçine kıyasla yurtdışındaki çalışmaların daha fazla olduğunu göstermektedir. Öyle ki yurtdışındaki okul temelli konsültasyon çalışmaları, konsültasyon hizmetlerinin sadece bir boyutuna değil aile, öğretmen, yönetici, organizasyon gibi farklı boyutlarına ilişkin olarak da yapılmaktadır. Ayrıca yurtdışı konsültasyon çalışmalarında kuram yönelimli, kuramların etkililiğini ortaya koyan çalışmalara da rastlanmakta böylece daha geniş kapsamlı bir anlayış sunulmaktadır. Ailelerle konsültasyona ilişkin olarak ise yurtiçinde doğrudan bir çalışma yok iken yurtdışı literatürde çok sayıda araştırma mevcuttur. Yukarıda literatüre kıyasla kısıtlı sayıda sunulan araştırmalarda da görüldüğü üzere yurtiçinde olduğu gibi yurtdışı araştırmalarının betimsel değil daha çok deneysel türde çalışmalar olduğu görülmektedir. Deneysel türdeki bu çalışmaların da genellikle davranış problemlili ya da özel eğitim gerektiren çocuklara sahip ebeveynlere verilen konsültasyon hizmetinin, ayrıca kuram bağlamında ebeveynlere sunulan konsültasyon çalışmaları sonucunda kuramların etkililiğinin ölçüldüğü çalışmalar olduğu görülmektedir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, karma yöntem araştırma desenlerinden yakınsayıcı paralel desende (cocurrent triangulation design) gerçekleştirilmiştir. Karma yöntem araştırmaları, bir çalışmada hem nicel hem de nitel verilerin toplanmasını, analiz edilmesini ve harmanlanmasını içeren, araştırma probleminin tek başına kullanılan herhangi bir yöntemden çok daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayan araştırma türleridir (Fraenkel & Wallen, 2008, s. 557). Yakınsayıcı paralel desen ise herhangi bir ardışıklık gerektirmeden veri toplama sürecinde hem nitel hem de nicel verilerin toplandığı araştırma desendir (Creswell & Plano Clerk, 2015, s. 84). Bu desenin amacı nicel yöntemler (genellenebilirlik, geniş örneklem grupları gibi) ile nitel yöntemlerin (küçük örneklem grupları, derinlik, ayrıntılar gibi) farklılaşan güçlerini bir araya getirmektir. Bu desende öncelikle veri toplamanın iki boyutu (nicel ve nitel) eş zamanlı fakat ayrıdır, yani biri diğerinin sonuçlarına dayanmaz. Ayrıca çalışmanın amacına ulaşmada eşit önem arz ederler. İkinci olarak, araştırmacı tipik nicel ve nitel analiz yöntemlerini kullanarak iki araştırmanın verilerini birbirlerinden ayrı ve bağımsız olarak analiz eder. Üçüncü olarak ise son aşamada araştırmacı iki tür araştırma bulgularının hangi ölçüde hangi yollarda birleştiğini, birbirlerinden ayrıldığını, birbirleriyle ilişkili olduğunu yorumlamaktadır. Bu adımlara göre araştırmada eş zamanlı olarak psikolojik danışmanlarla yarı-yapılandırılmış görüşmeler yapılarak nitel bulgular; velilerle yapılan anket çalışması

sonucunda ise nicel bulgular toplanmıştır. İkinci aşamada elde edilen nitel bulgular içerik analizi ile nicel bulgular ise non-parametrik tekniklerden ki-kare analizi kullanılarak ayrı ayrı çözümlenmiştir. Üçüncü aşamada ise analiz sonucundaki bulgular tartışma bölümünde incelenmiştir. Yakınsayan paralel desenin kullanılmasının gerekçesi ise, bir olgunun tam ve daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlamak için nicel ve nitel sonuçları birbirini tamamlayıcı şekilde sentezlemektir (Creswell & Plano Clerk, 2015, s. 84).

3.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara ilinde 2015-2016 eğitim öğretim döneminde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi ilkokul ve ortaokullarda görev yapan okul psikolojik danışmanları ile bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin aileleri oluşturmaktadır. Araştırmanın nitel kısmında, ilkokul ve ortaokul kademelerinde çalışan 15 okuldaki 20 psikolojik danışmanla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler için ilkokul ve ortaokul kademelerinin seçilmesinin nedeni ise ailelerle konsültasyon çalışmalarının daha yoğun yapıldığı kademeler olduğunun düşünülmesidir. Buna ek olarak görüşme yapılan psikolojik danışmanların rehberlik ve psikolojik danışmanlık, eğitimde psikolojik hizmetler ve psikoloji programlarından mezun olmasına dikkat edilmiş olup bu alanlar dışında mezun olan psikolojik danışmanlarla görüşme gerçekleştirilmemiştir. Böylece psikolojik danışmanların ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin daha nitelikli ve detaylı bilgiye ulaşmak amaçlanmıştır. Bu okul psikolojik danışmanlarının 10'u ilkokul, 10'u da ortaokulda görev yapmaktadır. Ayrıca araştırmanın dış geçerliğini artırabilmek için okullar, Ankara'nın Çankaya, Yenimahalle, Keçiören, Altındağ, Sincan ve Etimesgut olmak üzere 6 farklı merkez ilçesinden seçilmiştir. Araştırmanın nicel kısmında ise örneklem grubu olarak 392 öğrenci velisi ile çalışılmıştır. Öğrenci velilerinin seçilmesinde ise nitel ve nicel çalışmaların paralellliğini sağlamak için daha önce nitel çalışmanın yürütüldüğü okullarda öğrenim gören öğrenci velilerinin seçilmesi kriteri göz önünde bulundurulmuştur. Buna göre yarı yapılandırılmış görüşmelerin yapıldığı 15 okul içerisinden 5'i ilkokul 5'i de ortaokul olmak üzere toplam 10 okul seçilmiştir. Ailelere nicel çalışma kapsamında araştırmacı tarafından geliştirilen Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi uygulanmıştır.

3.2.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo’1 de verilmiştir.

Tablo1

Görüşme Yapılan Psikolojik Danışmanların Demografik Özelliklere Göre Dağılımları

Demografik Değişkenler		Frekans (f)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	8	40,0
	Kadın	12	60,0
	Toplam	20	100,0
Hizmet Süresi	1-5 yıl	5	25,0
	6-10 yıl	6	30,0
	11-15 yıl	2	10,0
	16-20 yıl	5	25,0
	21 yıl ve üstü	2	10,0
	Toplam	20	100,0
Okul Kademesi	İlkokul	10	50,0
	Ortaokul	10	50,0
	Toplam	20	100,0
Okuldaki Psikolojik Danışman Sayısı	Bir	3	15,0
	İki	14	70,0
	Üç	1	5,0
	Dört	2	10,0
	Toplam	20	100,0
Mezun Olunan Bölüm	PDR	17	85,0
	Eğitimde Psikolojik Hizmetler	2	10,0
	Psikoloji	1	5,0
	Toplam	20	100,0
Eğitim Düzeyi	Lisans	15	75,0
	Yüksek Lisans	4	20,0
	Doktora	1	5,0
	Toplam	20	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi görüşme yapılan 20 okul psikolojik danışmanının %60’ı kadın, %40’ı erkek okul psikolojik danışmanından oluşmaktadır. Hizmet süresine göre bakıldığında okul psikolojik danışmanlarının %25’inin 1-5 yıllık, %30’unun 6-10 yıllık, %10’unun 11-15 yıllık, 25’inin 16-20 yıllık ve %10’unun de 21 yıl ve üstü hizmet süresine

sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca görüşme yapılan okul psikolojik danışmanlarının %50'si ilkokulda, %50'si de ortaokulda görev yapmaktadır. Okul psikolojik danışmanlarının görev yaptıkları okulda çalışan psikolojik danışman sayısına bakıldığında okulların birinde 3, ikisinde 4, üçünde 1, 12' sinde ise 2 psikolojik danışmanın görev yaptığı görülmektedir. Okul psikolojik danışmanlarının mezun oldukları lisans programlarına bakıldığında ise %85'inin rehberlik ve psikolojik danışmanlık programından, %10'unun eğitimde psikolojik hizmetler programından, %5'inin de psikoloji programından mezun olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca okul psikolojik danışmanlarının %5' i doktora, %20'si yüksek lisans, %75'i de lisans mezunudur.

3.2.2. Ailelerin Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamına alınan ailelerin demografik özelliklerine göre dağılımı Tablo'2 de verilmiştir.

Tablo 2

Ailelerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımları

Demografik Değişkenler		Frekans (f)	Yüzde (%)
Yakınlık Derecesi	Anne	284	73
	Baba	108	27
	Toplam	392	100
Yaş	20-30 yaş	36	9
	31-40 yaş	229	58
	41-50 yaş	114	30
	51 yaş ve üzeri	13	3
	Toplam	392	100,0
Eğitim Düzeyi	İlkokul	74	19
	Ortaokul	53	14
	Lise	144	36
	Lisans	92	23
	Lisans Üstü	29	8
	Toplam	392	100,0
Okul Kademesi	İlkokul	174	44
	Ortaokul	218	56
	Toplam	392	100,0

Tablo 2’de görüldüğü gibi araştırmaya toplam 392 öğrenci velisi katılmıştır. Öğrenci velilerinin %73’ü annelerden %27’si ise babalardan oluşmaktadır. Velilerin yaşları incelendiğinde bunlardan 20-30 yaş arasında olanlar %9’unu , 31-40 yaş arasında olanlar %58’ini, 41-50 yaş arasında olanlar %30’unu, 51 yaş ve üzeri olanlar ise %3’ünü oluşturmaktadır. Eğitim düzeylerine bakıldığında ise %19’u ilkokul, %14’ü ortaokul, %36’sı lise, %23’ü lisans, %8’i ise lisans üstü mezunu olduğu görülmektedir. Diğer bir değişken olarak ise öğrencilerinin bulunduğu okul kademesine göre velilerin %44’ü ilkokul, %56 ‘sı ise ortaokul velisinden oluşmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu ve anket ile toplanmıştır. Araştırmanın nitel verileri “Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Görüşme Formu” (Ek 2) ile; nicel verileri ise “Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi” (Ek 3) ile toplanmıştır. Aşağıda veri toplam araçları ve geliştirilme süreçlerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

3.3.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Görüşme Formu

Araştırmanın nitel verileri araştırmacı tarafından geliştirilen “Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Görüşme Formu” kullanılarak 20 ilkokul ve ortaokul psikolojik danışmanı ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler ile toplanmıştır. Görüşme formunun geliştirilmesine öncelikle literatürde ilgili çalışmalarda kullanılan görüşme formları incelenerek başlanmıştır. Bu incelemenin sonucunda konsültasyona ilişkin kavramsal çerçeve de göz önünde bulundurularak Güven ve Küçükbasmacı (2015), Gültekin ve Arıcıoğlu (2009), Karakuş’un (2008) çalışmalarından yararlanılarak araştırmacı tarafından görüşme formunun taslağı oluşturulmuştur. Hazırlanan taslak görüşme formu tez danışmanı tarafından kontrol edilerek bazı sorular üzerinde değişiklik yapılmıştır. Daha sonra görüşme formu alanda çalışan üç öğretim üyesine uzman görüşü alınmak üzere sunulmuştur. Alınan uzman görüşleri ve bu

görüşlere ilişkin yapılan değişikliklerden sonra iki ilkokul ve iki ortaokul psikolojik danışmanlarına pilot olarak uygulanmıştır. Yapılan pilot uygulamadan sonra ise tez danışmanı ile görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme formu, 6 demografik değişkenin yer aldığı kişisel bilgiler bölümü ile 10 açık uçlu sorunun yer aldığı görüşme soruları bölümünü içeren iki bölümden oluşmaktadır.

3.3.2. Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi

Araştırmanın nicel verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen “Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi” nin 392 ilkokul ve ortaokul öğrenci velisine uygulanmasıyla toplanmıştır. Anket formunun geliştirilmesi amacıyla öncelikle araştırmacı tarafından anket için ön bilgiler sağlayacak “Ön Bilgi Toplama Formu” taslağı oluşturulmuştur. Bu taslak üzerinde tez danışmanının kontrolü sonrasında yapılan değişikliklerin sonucunda alanda çalışan iki ilkokul ve iki ortaokul psikolojik danışmanından uzman görüşü alınmıştır. Alınan uzman görüşü sonucunda “Ön Bilgi Toplama Formu” tekrardan düzenlenerek son halini almıştır (Ek 4). “Ön Bilgi Toplama Formu” daha sonra iki ilkokul, iki de ortaokuldan olmak üzere toplam 15 veliye uygulanmıştır. Bu uygulamanın sonucunda elde edilen bilgilerden, psikolojik danışmanlarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden ve ayrıca literatürde yer alan Güven (2007), Öztoprak (1991) ve Alp’in (1995) çalışmalarından da yararlanarak anket taslağı oluşturulmuştur. Bu taslak üzerinde tez danışmanının önerileri doğrultusunda yapılan değişikliklerden sonra alanda çalışan 5 öğretim üyesinin uzman görüşüne başvurulmuştur. Anket üzerinde bu uzman görüşleri doğrultusunda yapılan değişiklikler sonucunda iki ilkokul iki de ortaokuldan olmak üzere toplam 20 öğrenci velisine uygulanarak pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama sonrasında anket formu tekrardan tez danışmanı ile gözden geçirilmiş, anket üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmış ve ankete son şekli verilmiştir. Anket 4 demografik değişkenin yer aldığı kişisel bilgiler bölümü ile 3’lü likert tipi 20 maddenin yer aldığı okul rehberlik servisinin velilere yönelik gerçekleştirdiği konsültasyon çalışmaları bölümü olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır.

Ölçme aracı geliştirme süreçlerinde güvenirlik analizi için sıklıkla başvuru yöntemlerinden birisi Cronbach Alpha yöntemidir (Seçer, 2015, s. 217). Yapılan güvenirlik analizinde ise anketin Cronbach Alpha değeri .96 olarak bulunmuştur. Ölçme araçlarının güvenirlik

katsayısının .70 ve daha yüksek olması ise güvenilirlik için genel olarak yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2014, s. 183).

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında Ankara'nın merkez ilçelerine bağlı ilkokul ve ortaokullarda uygulama yapmak için Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır (Ek 1). Alınan izinler doğrultusunda ilk olarak araştırmanın nitel kısmına ilişkin görüşmelere başlanmıştır. Görüşmeler okullarda görev yapan rehberlik ve psikolojik danışma, psikoloji ve eğitimde psikolojik hizmetler programlarından mezun olan psikolojik danışmanlarla gerçekleştirilmiştir. Görüşme öncesinde görüşmenin amacı, içeriği ve gizliliğe dair bilgilendirmeler yapılmıştır. Görüşme sırasında sorulara verilen cevapların kaydedilmesinde ise ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Görüşmeler yaklaşık olarak 20 ile 30 dk arasında sürmüştür. Görüşmeler 2015-2016 eğitim öğretim yılının mart-nisan-mayıs aylarında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın nicel kısmına ilişkin çalışmalar ise 2015-2016 eğitim öğretim yılının nisan-mayıs-haziran aylarında gerçekleştirilmiştir. Nicel verilerin toplanması için "Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi", velilere toplu olarak ulaşma imkânı olmadığından dolayı öğrencilere dağıtılmış, gerekli bilgiler verilmiş ve öğrencilerden velilerine uygulayıp ertesi gün okula getirmeleri istenmiştir. Anketlerin uygulanmasında zaman zaman okullarda görev yapan psikolojik danışmanlardan da yardım alınmıştır. Öğrenciler aracılığıyla gönderilen anketlerin çoğunluğu veliler tarafından doldurulup araştırmacıya ulaştırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma hem nitel hem nicel yöntemleri bir arada içerdiğinden verilerin analizinde nitel ve nicel veri analizi tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmanın nitel kısmına ilişkin görüşme kayıtlarının analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın nicel kısmına ilişkin anket uygulamaları arasından eksik ya da hatalı doldurulan anketler çıkarıldıktan sonra elde edilen verilerin analizinde ise normal olmayan bir veri dağılımı olduğundan non-parametrik testlerden ki kare bağımsızlık testi kullanılmıştır. Ayrıca hem nitel hem de nicel kısımdaki

katılımcıların demografik değişkenlere göre dağılımları betimleyici istatistiklerden frekans analizi ile belirlenmiştir.

Araştırmanın nitel kısmında görüşmeler sonucu elde edilen kayıtlar öncelikle yazıya geçirilmiştir. Yazıya geçirilen görüşme formları daha sonra araştırmacı tarafından birkaç kez okunarak kodlama işlemine tabi tutulmuştur. Kodlama işleminin güvenilirliğini kontrol etmek amacıyla üç görüşme formu alandan bir araştırma görevlisine bir de okul psikolojik danışmanına verilmiş ve kodlama işlemini yapmaları istenmiştir. Daha sonra yapılan kodlamalar arasındaki güvenilirliğin belirlenmesinde Miles ve Huberman'ın (1994, s. 278) belirttiği şu formül kullanılmıştır: $P \text{ (Uzlaşma Yüzdesi \%)} = \frac{Na \text{ (Görüş Birliği)}}{[Na \text{ (Görüş Birliği)} + Nd \text{ (Görüş Ayrılığı)}]} \times 100$. Buna göre yapılan kodlamalar arasındaki güvenilirlik yüzdesi % 81 olarak bulunmuştur. İçerik analizi sonuçları ise kodların sayısal olarak görülme sıklığını ortaya koyacak şekilde tablolarla sunulmuştur.

Araştırmanın nicel kısmında ise anket uygulaması sonucu elde edilen veriler SPSS 21 paket programı aracılığıyla bilgisayar ortamına aktarılmış ve analizleri yapılmıştır. Analiz sürecinde ebeveynlerin, okul psikolojik danışmanları tarafından ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarının yeterliğine ilişkin algılarının yakınlık derecesine, yaşa, eğitim düzeyine ve hangi kademedeki öğrencinin velisi olduklarına göre farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Veriler normal bir dağılım göstermediğinden farklılaşma durumlarına non-parametrik testlerden ki kare testi kullanılarak bakılmıştır. Nicel analiz sonuçlarının yorumlanmasında ise .05 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu bölümünde araştırmanın alt amaçlarına göre okul psikolojik danışmanlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen nitel bulgular ile ailelere uygulanan anketten elde edilen nicel bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Okul Psikolojik Danışmanlarıyla Yapılan Görüşmelere İlişkin Bulgular

İlkokul ve ortaokul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarını incelemeye dönük olarak 20 okul psikolojik danışmanı ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular bu başlık altında sunulmuştur.

4.1.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyonun Önemine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan konsültasyon hizmetlerinin yeri ve önemiyle ilgili görüşleri ve bu görüşlerine ilişkin frekans değerleri Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyonun Önemine İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyonun Önemine İlişkin Görüşleri	Frekans (f)
İşbirliği Sağlayıcı	10
Bilgi Aktarımı Aracı	7
Problem Çözümüne Yardımcı	5
Rehberlik Hizmetlerini Tamamlayıcı	3
Ortak Rehberlik Anlayışı Tesis Edici	2

Tablo 3’de görüldüğü gibi okul psikolojik danışmanlarının genellikle konsültasyon hizmetini önemli buldukları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte konsültasyon hizmetini neden

önemli bulduklarına yönelik olarak en çok belirtilen görüşler arasında sırasıyla konsültasyonun öğrencinin eğitiminden sorumlu kişiler arasında işbirliği sağladığı; idarecilere, öğretmenlere, ailelere karşılıklı bilgi aktarımını sağladığı; mevcut problemlerin çözümüne yardımcı olduğu şeklinde görüşlerin olduğu görülmektedir. Bunları ise rehberlik kapsamında yapılan çalışmaların tamamlayıcısı olduğu; öğrenci ile ilgili kişiler arasında ortak bir rehberlik anlayışını tesis ettiği yönündeki görüşlerin izlediği görülmektedir.

Bazı psikolojik danışmanların konsültasyonun önemine ilişkin olarak yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Bir ilkokul psikolojik danışmanının ifadesi ise şu şekildedir:

Bence konsültasyon çok önemli. Biz burada rehberlik hizmetleri verirken bunun önemli ayakları var. Bunlar öğrenci, öğretmen, veli ve idareciler. Rehber öğretmen olarak bizim bunlarla veli ve öğretmenlerle etkileşim ve işbirliğimiz ne kadar güçlü olursa ne kadar ortak bir anlayışa sahip olursak beraberce o kadar yol alabiliriz. İstedğimiz davranış değişikliğine daha etkili bir şekilde ve daha kısa sürede ulaşabiliriz.

Bir diğer ortaokul psikolojik danışmanının ifadesi ise şu şekildedir:

Önemli bir yer teşkil etmekte. Bu hizmet sayesinde sahip olduğumuz bilgileri çocukla ilgili diğer kişilere aktarabilmekteyiz. Bu sayede veliler ve öğretmenler çocuğa nasıl davranıp ne şekilde müdahale edileceğine ve ayrıca rehberlik servisine hangi durumlarda başvurmaları gerektiğine, öğretmenlerin sınıf yönetiminde hangi yöntemleri izleyeceğine dair konularda bilgi sahibi olmaktadır.

Bu konuya dönük olarak bir diğer ortaokul psikolojik danışmanının görüşleri şu şekildedir:

Müşavirlik rehberlik hizmetlerini tamamlayan bir hizmet alanıdır. Çünkü ben öğrenci üzerinde yaptığım çalışmaların sadece öğrenciyi gözlemleyerek ya da sadece öğrenci ile görüşme yaparak tam olduğunu kesinlikle söyleyemem. Öğrenci ile oldukça kısa bir süre birlikte oluyorum ve bu süre zarfında öğrenci farklı kimliklere bürünebilir ya da kendini hiç açmayabilir. Bunun için aile ile ya da öğretmenleri ile ya da öğrenci ile ilgili her kim varsa iletişim halinde olmak zorundayım. İlgili kişilerden bilgiler alarak ve öğrencinin o ilgili kişiler ile birlikte iken, okul dışındayken de rehberlik hizmetinin devamı için çalışmalar yaparak öğrencinin rehberlik süreci tamamlanmış olacaktır. Bu nedenle müşavirlik hizmetini rehberlik hizmetinin tamamlayıcısı olarak düşünüyorum.

4.1.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Ders Alınıp Alınmadığına İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının lisans ya da lisansüstü eğitim sürecinde okullarda konsültasyon hizmetine ilişkin bir ders alıp almadıklarıyla ilgili görüşleri ve bu görüşlerine ilişkin frekans değerleri Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Ders Alınıp Alınmadığına İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Ders Alınıp Alınmadığına İlişkin Görüşleri	Frekans (f)
Ders Alınmadı	20
Konu Olarak İşlendi	11

Tablo 4’de görüldüğü gibi okul psikolojik danışmanlarının tamamı konsültasyon adı altında doğrudan bir ders almadıklarını ifade etmiştir. Bunlardan 11’i ise konsültasyonun bir dersin içerisinde konu olarak geçtiğini ifade etmiştir.

Bazı okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona ilişkin bir ders alınıp alınmadığına ilişkin olarak yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Eğitimi lisans düzeyinde olan bir ilkökul psikolojik danışmanının bu konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Bu ismi taşıyan bir ders almadım. Psikolojik danışmaya giriş dersi içerisinde küçük paylaşımlar ya da konular şeklinde işlendi. Yararına gelince veliler ve öğretmenlerle işbirliği kurmanın bilimsel tanımının konsültasyon olduğunu öğrenmekten başka bir faydasını gördüğümü söyleyemem. Böyle bir dersin olması gerektiğini düşünüyorum. 2008 mezunuyum ve bu konuyla ilgili olarak mezun olduğumda ne yapacağımı bilmiyordum. Ancak kendi çabalarımla, okumalarımla ve deneyimlerimle doğru şeyi bulmaya çalıştım. Kesinlikle üniversitede bu ayağın eksik olduğunu düşünüyorum. Umarım sizin çalışmanız da buna bir katkıda bulunur.

Eğitimi yüksek lisans düzeyinde olan bir ortaokul psikolojik danışmanının bu konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Lisans eğitiminde müşavirlik konusunda herhangi bir ders almadık sadece rehberlik hizmetleri konusunun içerisinde bir bölüm olarak işlendi ancak yüksek lisans eğitiminde okul psikolojik danışmanlığında güncel konular dersinde daha detaylı ele alınmıştı. Bu derste müşavirlik tanımlarını, ilgili kuramları, örnek uygulamaları görmüştük.

Eğitimi doktora düzeyinde olan bir ilkökul psikolojik danışmanının bu konuya ilişkin görüşleri ise şu şekildedir:

Lisansta çok detaylı görmedik zaten. Yüksek lisansta da değil doktorada kapsamlı gelişimsel rehberlik dersi aldık ve o derste daha detaylı işledik. Ancak konsültasyon adı altında bir ders açılmadı. Keşke açılsaydı çünkü biz konsültasyon çalışmalarını yürütmeye çalışıyoruz ancak ne kadar doğru yapıyoruz bu konuda soru işaretleri var.

4.1.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Hizmet İçi Eğitim Alıp Almadıklarına İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının öğretmenlik mesleği sürecinde okullarda konsültasyon hizmetine ilişkin herhangi bir hizmet içi eğitim alıp almadıkları bilgisine ulaşmak için görüşme sürecinde yöneltilen sorular sonucunda okul psikolojik danışmanlarının hiçbirisinin doğrudan konsültasyona dönük herhangi bir hizmet içi eğitim almadığı bilgisine ulaşılmıştır.

Bazı okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona yönelik hizmet içi eğitim alıp almadıklarına ilişkin yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Bir ilkokul psikolojik danışmanının ifadesi ise şu şekildedir:

Bu konu ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim almadım. Bence hizmet içi eğitim, eğitim sistemi içindeki kişiler için olmazsa olmazlardandır. Çünkü lisansta aldığımız eğitimle alana girdiğimizde daha farklı şeylerle karşılaşıyoruz. Bir de ayrıca gelişen dünyada yeni şeyler ortaya çıkıyor. Bu yenilikleri okuldan kalma bilgilerle takip edemiyoruz. Bence hizmet içi eğitimi öğretmenlik mesleği içinde olan herkes almalı.

Bir ilkokul psikolojik danışmanının ifadesi ise şu şekildedir:

Hayır doğrudan konsültasyon adı altında işte konsültasyon hizmeti nedir, nasıl verilir, hangi yöntemler kullanılır gibi herhangi bir hizmet içi eğitim yok ve ben de almadım. Ama kriz müdahale, öfke kontrolü, çatışma ile ilgili hizmeti içi eğitim aldık.

Bir ortaokul psikolojik danışmanının bu konuya ilişkin görüşleri ise şu şekildedir:

Böyle bir hizmet içi eğitim almadım. Ancak MEB tarafından böyle bir eğitim düzenlense katılmak isterim çünkü bu sorular aracılığıyla ne kadar çok eksikim olduğunu anladım. Aslında süreçte kullandığımız bir hizmet ancak bilinçli olarak yapılması da oldukça önemli.

4.1.4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Modellere İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının ailelerle konsültasyon sürecinde kullanılan modellerle ilgili görüşleri ve bu görüşlerine ilişkin frekans değerleri Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5

Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Modellere İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri

Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullanılan Modellere Dair Görüşleri	Frekans (f)
Herhangi Bir Kuramdan Yararlanılmıyor	8
Eklektik Model	7
Davranışsal Konsültasyon Modeli	3
Adleryen Konsültasyon Modeli	2

Tablo 5’de görüldüğü gibi okul psikolojik danışmanlarının 7’si ailelerle konsültasyon sürecinde eklektik bir yaklaşım takip ettiğini, 3’ü davranışsal konsültasyon modelini, 2’si ise adleryen konsültasyon modelini ağırlıklı olarak kullandığını ifade etmiştir.

Görüşme yapılan 8 okul psikolojik danışmanı ise ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında herhangi bir model kullanmadıklarını ifade etmiştir. Herhangi bir modelden ya da kuramdan faydalanmayan okul psikolojik danışmanlara kendilerinin nasıl bir yol izledikleri sorulmuştur. Genel olarak öğrencide normalin dışında ortaya çıkan durumun kendileri ya da çoğunlukla sınıf rehber öğretmeni tarafından tespit edildiğini daha sonra ilişkili görüldüğü takdirde aile ile irtibata geçildiğini, bunun için anne ve babadan biri ya da her ikisinin birden çağrıldığını, var olan durum üzerinde bilgilerin karşılıklı olarak aktarıldığını, yapılacak olanların tartışıldığını ve önerilerde bulunulduğunu ifade etmişlerdir.

Bazı okul psikolojik danışmanların ailelerle yürüttükleri konsültasyon sürecinde kullandıkları modellere ilişkin yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Bir ilkökul psikolojik danışmanının konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Konsültasyon çalışmalarında herhangi bir kuram kullanmıyorum. Bunun yerine kendime özgü şöyle bir süreç izliyorum. Benim için süreçte olayın adını koymak çok önemli, tanılamak çok önemli. Tabi ki tanılamak derken tıbbi anlamda değil yanlış anlaşılmasın. Problem nedir, çocuktan mı kaynaklı yani onun doğası gereği mi oluşuyor yoksa çevresi vasıtasıyla mı yani yetiştirilme tarzıyla mı ya da geçirdiği bir travma sonucu mu bunların cevabını ararım. Eğer aileden kaynaklı ise önce aileyi tanımaya çalışırım, ailenin rehberlik servisini benimsemesine gayret ederim. Ki güven ilişkisi benim için çok önemli. Sorunu çözmeye istekli olduğumu, elimden gelen her şeyi yapacağımı hissettiriyorum ve bu isteği de görüyorlar. Ki bu onlar için çok tetikleyici oluyor. Daha sonra biz ciddi bir sürece giriyoruz ve bu tamamen yaşantısal olarak geliyor. Belli teknikler kullanarak yani empati, yansıtma gibi onların farkındalığını artırıyorsunuz. Zaten bundan sonra da değişim başlıyor.

Bir ortaokul psikolojik danışmanı ise görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Ben konsültasyon çalışmalarını eğitim öğretim yılının en başından itibaren başlatmaya çalışırım. Bunun da sebebini konsültasyon çalışmalarında adleryen yaklaşımı kullanmamdır. Biliyorsunuz ki adleryen yaklaşımda öncelikle ilişki kurmak önemlidir. Ben de eğitim öğretim yılı başında velilerle tanışma ve ilişkiyi geliştirme anlamında çalışmalar yaparım. Bunları genellikle gruplar halinde veli toplantısı şeklinde yaparım. Velilere rehberlik servisini tanıtır ilişki kurduktan sonra yıl içerisinde öğrenci ile ilgili herhangi bir problem durumunda veliyle iletişim kurmak oldukça kolay oluyor.

Diğer bir ilkökul psikolojik danışmanının görüşleri ise şu şekildedir:

Teorik olarak lisansta ve yüksek lisansta konsültasyona ilişkin bir eğitim almadığımdan ötürü ifade ettiğiniz konsültasyon modelleri ile karşılaşmadım. İlk defa sizin çalışmanızda duyuyorum. Ancak ailelerle konsültasyon çalışmaları yürütürken genellikle hedef davranışları belirleyip daha sonra bu hedef davranışa ulaşmak için taraflara düşen sorumlulukları belirliyoruz. Ki bence çoğu davranış sorunlarının kaynağında aile ve model oldukları davranışlar gelmekte. Bu nedenle sanki davranışçı yaklaşımı daha çok uyguluyoruz ancak teorik olarak bilmeden daha çok deneyim anlamında.

4.1.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında kullandıkları yöntemlerle ilgili görüşleri ve bu görüşlerine ilişkin frekans değerleri Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Okul Psikolojik Danışmanlarının Kullandıkları Konsültasyon Yöntemlerine İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri

Okul Psikolojik Danışmanlarının Kullandıkları Konsültasyon Yöntemlerine İlişkin Görüşleri	Frekans (f)
Bireysel Görüşmeler	20
Seminer Çalışmaları	18
Ev Ziyaretleri	10
Grup Çalışmaları	9
Veli Toplantıları	4
Kitapçık ve Broşür Çalışmaları	3
Bibliyoterapi Çalışmaları	1

Tablo 6’da görüldüğü üzere okul psikolojik danışmanlarının ailelerle konsültasyon çalışmalarını yürütürken kullandıkları yöntemlere ilişkin olarak en çok belirttikleri görüşün bireysel görüşmeler olduğu ve bunu sırasıyla seminer çalışmalarının, ev ziyaretlerinin, grup çalışmalarının, veli toplantılarının, kitapçık ve broşür çalışmalarının son olarak ise bibliyoterapi çalışmalarının izlediği anlaşılmaktadır.

Bazı okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon sürecinde kullandıkları yöntemlere ilişkin yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Bir ilkokul psikolojik danışmanının konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Bir kere bireysel görüşmeler çok yoğunlukta. Randevu ile çalışmaya çalışıyoruz. Ancak kendisi çıkıp geliyorsa veli eğer müsaitse onunla da görüşüyoruz. Ev ziyaretini ise daha çok sorunlu olan, ihtiyacı olduğunu düşündüğümüz, uyum sorunları olan çocuklara yönelik olarak gerçekleştiriyoruz. Her çocuğun evine gidemiyoruz bu ciddi anlamda zaman gerektiriyor. Ancak yapılan ev ziyaretleri sonucunda öğrenci de bir toparlanma olduğunu, öğrencinin kendisini daha değerli hissettiğini görüyoruz. Ayrıca veliyi tanımış, ev ortamını da görmüş oluyoruz. Her dönem 8 oturumdan oluşan anne baba eğitim seminerleri düzenliyoruz. Veli toplantılarında da eğer öğretmen istediği olur ise hem tanışmak hem de o sınıfa ilişkin bir sorun varsa onunla ilgili paylaşımlarda bulunmak için bulunuyoruz.

Bir ortaokul psikolojik danışmanının görüşleri şu şekildedir:

Ağırlıklı bireysel görüşmeler yapıyoruz. Ancak çok kilit bir sorun oluyor mesela sınıfta genel olarak görülen bir davranış problemi gibi ve çocuklar birbirlerini etkileyebiliyor. Parçalanmış aileler bir arada olabiliyor. Orada mesela iki yıl grupta danışma yaptım. Annelere çocuklarla birlikte yapmıştık. Çok müthiş sonuçlar aldık. Bunu iki yıl yapabildim. Bunun dışında aile seminerlerimiz oluyor. Ayrıca broşür çalışmalarımız da oluyor. Yani eve göndererek yazılı bilgilendirmeler de yapıyoruz.

Bir diğer ilkokul psikolojik danışmanının bu konuya ilişkin görüşleri ise şu şekildedir:

Bireysel görüşmeler yoğunlukta ancak yakın birisinin kaybı sonucunda bir yas vakası falan varsa ev ziyaretleri de yapıyoruz. Ayrıca bir psikoloji kitaplığı oluşturdum ve velilerle bibliyoterapi çalışması yapıyoruz. Velilerin bir listesi var. Ancak bunlar problem yaşayan veliler değil gönüllülüğe dayalı düzenli kitap okumalar yapıyoruz. Bunun çok iyi bir katkısı oluyor bize. Yani birkaç görüşme seansı sürecektir bir konuyu açıp kitaptan doğrudan okuyabiliyor ve sonrasında birlikte tartışıyoruz. Genelde pedagogların yayınları yer alıyor. Oldukça yararlı bir eğitim olmakta. Bir de velilere dönük 7-19 yaş seminerleri yapıyoruz. Her hafta yeni bir konu işliyoruz bir eğitim modülü gibi iyi oluyor.

4.1.6. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kapsamında Ailelerle Çalıştıkları Konulara İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanların ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında üzerinde çalıştıkları konularla ilgili görüşleri ve bu görüşlerine ilişkin frekans değerleri Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kapsamında Ailelerle Çalıştıkları Konulara İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kapsamında Ailelerle Çalışılan Konulara İlişkin Görüşleri	İlkokul Psikolojik Danışmanlarına Ait Frekanslar (f)	Ortaokul Psikolojik Danışmanlarına Ait Frekanslar (f)	Toplam Frekans (f)
Ebeveyn Tutumları	6	2	8
Ergenlik Dönemi ve Özellikleri	2	6	8
Verimli Ders Çalışma Yöntemleri	4	4	8
Aile İçi İletişim	4	3	7
Davranış Problemleri	4	2	6
Merkezi Sistem Sınavları (TEOG)	-	6	6
Oryantasyon	5	-	5
Sınav Kaygısı	2	3	5
Teknoloji Kullanımı	3	2	5
Özel Öğrencilere Dönük Çalışmalar	2	3	5
Arkadaşlık İlişkileri	-	4	4
Üst Eğitim Kurumlarının Tanıtımı	-	3	3
Çocuk İstismarı	2	1	3
Davranış Kazandırma	2	1	3

Tablo 7’de görüldüğü üzere okul psikolojik danışmanları tarafından ailelerle konsültasyon kapsamında çalışılan konulara ilişkin olarak en çok belirtilen görüşlerin ebeveyn tutumları, ergenlik dönemi ve özellikleri, verimli ders çalışma yöntemleri konularına yönelik olduğu bu görüşleri aile içi iletişim; davranış problemleri ve merkezi sistem sınavı (TEOG); oryantasyon, sınav kaygısı, teknoloji kullanımı ve özel öğrencilere dönük çalışmalar; arkadaşlık ilişkileri; üst eğitim kurumlarının tanıtımı, çocuk istismarı ve davranış kazandırma konularına yönelik görüşlerin izlediği anlaşılmaktadır.

İlkokul psikolojik danışmanlarına bakıldığında çalışılan konulara ilişkin en çok belirtilen görüşün ebeveyn tutumlarına yönelik olduğu bunu sırasıyla oryantasyon; verimli ders çalışma yöntemleri, aile içi iletişim ve davranış problemleri; teknoloji kullanımı; ergenlik dönemi ve özellikleri, sınav kaygısı, özel öğrencilere dönük çalışmalar, çocuk istismarı ve davranış kazandırma konularına yönelik görüşlerin izlediği görülmektedir. Ayrıca görüşme yapılan 10 ilkokul psikolojik danışmanlarının hiçbirisinin merkezi sistem sınavları, üst eğitim kurumlarının tanıtımı ve arkadaşlık ilişkileri konularında ailelerle konsültasyon çalışması yaptıklarına ilişkin görüş bildirmedikleri ulaşılan bulgular arasındadır.

Ortaokul psikolojik danışmanlarına bakıldığında ise çalışılan konulara ilişkin en çok belirtilen görüşlerin ergenlik dönemi ve özellikleri ile merkezi sistem sınavı (TEOG) konularına yönelik olduğu bunu sırasıyla verimli ders çalışma yöntemleri ve arkadaşlık ilişkileri; aile içi iletişim, sınav kaygısı, özel öğrencilere dönük çalışmalar ve üst eğitim kurumlarının tanıtımı; ebeveyn tutumları, davranış problemleri ve teknoloji kullanımı; çocuk istismarı ve davranış kazandırma konularına yönelik görüşlerin izlediği görülmektedir. Ayrıca görüşme yapılan 10 ortaokul psikolojik danışmanlarının hiçbirinin oryantasyon konusuna yönelik ailelerle konsültasyon çalışması yaptıklarına ilişkin görüş bildirmediikleri ulaşılan bulgular arasındadır.

Bazı okul psikolojik danışmanlarının yürüttükleri konsültasyon sürecinde ailelerle çalışılan konulara ilişkin yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Bir ilkokul psikolojik danışmanının konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

Daha önceden lisede de görev yaptım ancak tabi ki kademe kademe konularda farklılaşıyor. Ben birinci ve dördüncü sınıflara bakıyorum. Bu sene birinci sınıf velileri ile daha çok okula uyum sağlama, rehberlik servisinin amaç ve görevleri, ders çalışma alışkanlığı oluşturma ya da sınıfta görülen davranış problemlerine ilişkin çalışmalar yürüttük. Bu davranış problemleri içerisinde de genellikle kurallara uymama, saldırganlıklar, arkadaşlarla iletişim problemleri, doğru iletişim kuramama ya da kendini ifade edememe gibi konular oluyor. Dördüncü sınıflarla ise öğrenci ve velilere dönük olarak mesela en son olarak kişisel sınırları koruma ve mahremiyet eğitimi üzerine bir seminer çalışması yaptık. Son zamanlarda dörtlerde bu konuda sıkıntılarla karşılaşılıyor.

Bir ilkokul psikolojik danışmanının görüşleri ise şu şekildedir:

Ortaokulda çalıştığım için daha çok ergenlik dönemine uyum sağlamaya çalışan öğrencilerle birlikteyim. Bu öğrenciler ergenliğin getirdiği değişik duygu durumlarına ve değişen vücuduna uyum sağlamaya çalışıyorlar. Bu iki özellik onların dünyalarında sıklıkla çözülmesi zor sorunlara neden olabiliyor. Bu sorunlar arkadaşlık ilişkilerinin bozulması, aile ile anlaşamama, öğretmenlere ve eğitim sistemine karşı çıkma gibi sorunlardır. Bu konularda ailelerle işbirliği halinde öğrenciyi nasıl daha az etkilenerek çıkaracağımız üzerinde çalışırız. Bir diğer ailelerle çalıştığımız konu ise öğrencilerin merkezi sınavlara hazırlanması konusudur. Öğrenciler bu süreçte farklı güçlüklerle karşılaşabiliyor. Ailelerle yaptığımız görüşmelerde öğrencilerin bu güçlüklerle karşılaştıklarında ailelerin nasıl davranacakları üzerinde duruyoruz. Genel olarak konsültasyon çalışmalarını bu konularda yapıyorum.

Bir ortaokul psikolojik danışmanının görüşleri ise şu şekildedir:

Öncelikle sene başında birinci sınıflara yönelik olarak onların okula uyumunu sağlamaya dönük olarak velilere yönelik oryantasyon çalışmalarımız var. Ayrıca bu çocuklarda okuma yazma sıkıntılarına dönük olarak okul fobisi ile alakalı olarak aileye dönük bilgilendirici çalışmalar yürütmekteyiz. Sonraki süreçte BEP'li hiperaktif bozukluğu olan, zihinsel yetersizliği olan öğrencilerimizin ailelerini yönlendirici ve bilgilendirici çalışmalarımız olmakta. Davranış problemleri ile ilgili olarak ise altını ısıtma, tırnak yeme, yalan söyleme, küfür etme, çalma konularında bilgilendirici seminerler yapıyoruz. Ayrıca verimli çalışmaya yönelik, ebeveyn tutumlarına ilişkin olarak velilere, öğretmenlere yönelik çalışmalar yürütmekteyiz.

4.1.7. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Okul Yönetiminin Desteğine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına yönelik okul yönetiminin desteğiyle ilgili görüşleri ve bu görüşlerine ilişkin frekans değerleri Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8

Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Okul Yönetiminin Desteğine İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri

Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Okul Yönetiminin Desteğine İlişkin Görüşleri	Frekans (f)
Fiziksel Mekan Desteği	9
Psikolojik Destek	7
Materyal Desteği	7
Çalışmalara Katılım	4
Ailelere Ulaşma	4
Yeterli Destek Yok	5

Tablo 8’de görüldüğü üzere ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına okul yönetiminin sağladığı desteğe yönelik olarak okul psikolojik danışmanları tarafından en çok belirtilen görüşün fiziksel mekan desteğine ilişkin olduğu bunu sırasıyla övgü, takdir, motive etme gibi psikolojik desteğin ve materyal desteğinin; çalışmalara katılım desteğinin ve ailelere ulaşma desteğinin izlediği anlaşılmaktadır. Ayrıca bazı psikolojik danışmanlar tarafından da okul yönetiminin ailelere yönelik yürütülen konsültasyon çalışmalarına yeterli desteği vermediğinin ifade edildiği görülmektedir.

Bazı okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon sürecine yönelik okul yönetiminin desteğine ilişkin yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Bir ilkokul psikolojik danışmanının bu konudaki ifadesi şöyledir:

Sadece konsültasyon olarak değil tüm rehberlik çalışmalarına ilişkin olarak okul idaresinin desteğinin olduğunu söyleyebilirim. Rehberliğe inanmış kişiler ve okullarında rehberlik servisinin olmasından mutlu olan kişiler iyi bir iletişimimiz var. Ailelere dönük çalışmalarımızda seminerlerde yer alırlar ve sürece bizzat katılırlar. Geçen ay yaptığımız seminerde çocuk eğitime dair ailelere müdür bey bir takım bilgiler verdi ve bize bu hususta idarenin yanımızda olduğunu göstermişti.

Diğer bir ilkokul psikolojik danışmanının bu konudaki ifadesi ise şöyledir:

Okul yönetimi ile sağlıklı bir ilişki kurulursa rehber öğretmen tarafından okul yönetimi yapılacak tüm çalışmaların arkasında olduğunu belirtiyor. Bu bizim için ciddi bir destek oluyor.

Bu konuda bizim yetkili olduğumuzu ve söz sahibinin bizde olduğunu belirtiyor. Okul yönetiminin müşavirlikle ilgili desteği zamanlama ve mekanla oluyor genellikle. Seminer çalışması yapılacaksa mesela bunun için okulda zaman sağlayıp mekanı düzenletebiliyor. İhtiyaç olan araç gereçleri anında bize sağlayabiliyor. Ben çalıştığım süreç içerisinde bunları hep gördüm. Tabi bunun için öncelikle okul idaresi ile iletişimimiz ve yaptığımız ve yapmaya çalıştığımız çalışmalar belirliyor. Hem psikolojik destek, hem fiziksel destek hem de ailelere ulaşma konusunda ayrıca talep ettiğimiz her türlü konuda destek okul idaresi tarafından bizlere sağlanıyor.

Bu konuda bir ortaokul danışmanının görüşleri ise şu şekildedir:

Yani önümüzü açan idareciler var ancak şu an ki müdürümde rehberlik anlayışını oturtma konusunda çok sıkıntı yaşadık yani rehberliğin önemini ikinci yılda ancak kavrayabildi. Seminerlerde ailelerin katılımını sağlamak ve onları bilgilendirmek amacıyla bir mesaj sistemi oluşturmayı önerdik idareye ama bu hususta herhangi bir çabada bulunmamışlardı. Çünkü velilerin katılımı çok düşük öğrenci verdiğimiz davet kartını çantaya atıyor unutuyor. 70 kişi beklerken 20 kişi geliyor ve emeğiniz ve zamanınız harcanıyor. Ya da aileye yaptığımız müşavirlik çalışmalarını katledici davranışlarda bulunuluyor. Mesela bir disiplin problemi oluyor çocuklar kavga ediyor bize yönlendirmek yerine veli çağırılıyor müdürün odasına ve çocuğunu al götür falan deyip hem veliyi demoralize ediyorlar hem de sorunu daha çözülemez kılıyorlar. Bilinçli değiller ve desteklerini çok da yeterli bulmuyorum.

4.1.8. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Öğretmenlerin Desteğine İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına yönelik öğretmenlerin desteğiyle ilgili görüşleri ve bu görüşlerine ilişkin frekans değerleri Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9

Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Öğretmenlerin Desteğine İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri

Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Öğretmenlerin Desteğine Dair Görüşleri	Frekans (f)
Yönlendirme Desteği	12
Bilgi Aktarımı Desteği	11
Ailelere Ulaşma	8
Çalışmalara Katılım	1
Yeterli Destek Yok	5

Tablo 9’da görüldüğü üzere ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına öğretmenlerin sağladığı desteğe yönelik olarak okul psikolojik danışmanları tarafından en çok belirtilen görüşün aileleri rehberlik servisine yönlendirme desteğine ilişkin olduğu ve bunu sırasıyla aile ve öğrenci ile ilgili bilgi aktarma desteğinin; ailelere ulaşma konusundaki desteğin; ailelerle yapılan konsültasyon çalışmalarına katılım desteğinin izlediği anlaşılmaktadır.

Ayrıca bazı psikolojik danışmanlar tarafından da öğretmenlerin ailelere yönelik yürütülen konsültasyon çalışmalarına yeterli desteği vermediğinin ifade edildiği görülmektedir.

Bazı okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon sürecine yönelik öğretmenlerin desteğine ilişkin yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Bir ortaokul psikolojik danışmanının bu konudaki ifadeleri şöyledir:

Öğretmenler çalışmalara veli katılımını sağlamada hassas davranıp onlarla iletişime geçiyorlar. Hatta bazen öğretmenim şu veli ile görüşebilir misiniz diye yönlendirmede bulunuyorlar. Ayrıca çocuklarda gördükleri değişiklikleri bize aktarıyorlar biz de gerekirse ailelerle görüşmeler yapıyoruz. Bu görüşmelere bazen öğretmenler de katılıyor ve böylece daha etkili bir süreç işliyor.

Bir diğer ortaokul psikolojik danışmanı ise görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Öğretmenler öğrenci ve veliyi yönlendirme konusunda ya da bize sorunu bildirme konusunda oldukça iyidirler. Ama ondan sonrası için çok bir çaba sarf etmezler genellikle. Yani daha çok rehberlik servisine atar ve giderler bu kendilerinin halledebilecekleri durumlarda da böyle. Çok da yeterli bulmuyorum desteklerini bu nedenle.

İlkokul danışmanlarından birisi ise bu konu ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

Genellikle öğretmen velisini daha çok gördüğü ve daha iyi tanıdığı için hele ki üçüncü dördüncü sınıfta artık her şeyiyle ailenin bir parçası gibi oluyor öğretmen. Bundan dolayı da yürüttüğümüz çalışmalarda öğretmenler tarafından veri akışı, bilgi akışı olabiliyor. Biz de bu bilgileri yaptığımız müşavirlik çalışmalarında kullanıyoruz.

4.1.9. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarının Aileler Üzerindeki Yararlarına İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon çalışmalarının aileler üzerindeki faydalarına yönelik görüşleri ve bu görüşlerine ilişkin frekans değerleri Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarının Aileler Üzerindeki Faydalarına İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarının Aileler Üzerindeki Faydalarına İlişkin Görüşleri	Frekans (f)
Farkındalık Artışı	10
Velilerde Davranış Değişikliği	9
Bilinçlenme	7
Pozitif Duygulanım	5
Çocuklara Yönelik İlgi ve Dikkat Artışı	3
Rehberlik Servisine İlişkin Olumlu Tutum	2

Tablo 10’da görüldüğü üzere konsültasyon çalışmalarının aileler üzerindeki faydalarına ilişkin okul psikolojik danışmanları tarafından en çok belirtilen görüşün ailelerde farkındalık artışına yönelik olduğu bunu sırasıyla velilerde davranış değişikliği; bilinçlenme; ailelerde mutluluk, memnuniyet gibi pozitif duygulanımlar; çocuklara yönelik ilgi ve dikkat artışı; ailelerin rehberlik servisine ilişkin olumlu bir tutuma sahip olması görüşlerinin izlediği anlaşılmaktadır.

Bazı okul psikolojik danışmanlarının yürüttükleri konsültasyon sürecinin aileler üzerindeki faydalarına ilişkin yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Bir ilköğretim psikolojik danışmanı bu konuya ilişkin şu görüşleri ifade etmiştir:

Aldığım olumlu geri dönüşlere dayalı olarak şunu söyleyebilirim en büyük sorunları çocukları ile nasıl iletişim kurulacağı yönündeki sorunlar yapılan konsültasyon çalışmaları ile çocukları ile daha iyi iletişim kurduklarını, olumsuz davranışların ortadan kalktığını ifade ediyorlar. Mesela sen dili ben dili konusu vardır ya velilerin kolay bir şekilde uygulayacağı tarzda bunları öğrenmek onları çok mutlu ediyor, hani ben hiç böyle düşünmemiştim deyip farkındalık kazandıkları oluyor. Çocukları ile iletişim kurarken nasıl bir yol izlemeleri gerektiği nasıl bir tavır takınmaları gerektiği ile ilgili rehberlik ettiğimizi düşünüyoruz.

Bir ortaokul psikolojik danışmanı ise bu konuya ilişkin şunları ifade etmiştir:

Okulumuzun çevresinde sosyo-ekonomik düzey düşük olduğundan bilinç çok yok. Hatta ben bazen bunun da söylediğim için bana kızılıyorsunuz diyorum yok hocam olur mu biz bilmiyoruz tarzında yaklaşıyorlar. Yani bilinçleniyorlar ve bundan mutlu olarak geribildirimde bulunanlar var. Ayrıca bu çalışmalar sonunda rehberlik servisine ilişkin algılar da değişti olumlu anlamda yani önceden burası sadece sıkıntılı, sorunlu olanların uğradığı bir yer olarak görülüyordu ve bu algıyı da değiştirdiğimizi düşünüyorum.

Bir diğer ortaokul psikolojik danışmanı ise görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Çok faydası olduğunu düşünüyorum. Nasıl, mesela verimli ders çalışma konusunu veliler yanlış yorumlayıp çocukları çok baskı altında tutabiliyorlar. Bunun sonucunda ise çocuklarda bir müddet sonra davranış problemleri görülmeye başlanıyor. Çocuklar bu baskıdan kurtulmak için yalan söylemeye falan başlıyorlar. İşte böyle ailelere biz bu davranışlardan vazgeçip nasıl davranması gerektiğine dair müşavirlik yapıyoruz ve dolayısıyla anne babada gerçekleşen bu tutum değişikliği çocukta da olumlu bir takım değişiklikler sağlıyor. Ki bu da veliler ve aileleri mutlu etmektedir.

4.1.10. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Düzenlenecek Hizmet İçi Eğitime İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamına alınan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona yönelik düzenlenecek hizmet içi eğitime ilişkin görüşleri ve bu görüşlerine yönelik frekans değerleri Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo11

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Düzenlenecek Hizmet İçi Eğitime İlişkin Görüşlerine Ait Frekans Değerleri

Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Düzenlenecek Hizmet İçi Eğitime İlişkin Görüşleri ve Frekans Değerleri			
Gerekliliğe İlişkin Görüşler	Frekans (f)	İçeriğe İlişkin Görüşler	Frekans (f)
Günceli Takip	10	İletişim ve İşbirliği	9
Bilgi Aktarımı	6	Konsültasyon Modelleri	7
Deneyim Aktarımı	3	Konsültasyon Süreci	4
Gerek Yok	1	Konsültasyonla İlgili Uygulama ve Vakalar	3

Tablo 11’de görüldüğü gibi okul psikolojik danışmanlarının görüşleri iki kategori altında toplanmıştır.

Bunlardan birinci kategoride okul psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitimin gerekliliğine ilişkin görüşleri ve bunlara ilişkin frekans değerleri sunulmuştur. Buna göre okul psikolojik danışmanlarından 10’u hizmet içi eğitimin güncel değişim ve gelişimleri takip etmek için, 6’sı teorik bilgi aktarımını gerçekleştirmek için, 3’ü meslektaşlar arasında deneyimlerin aktarılmasına fırsat verdiği için gerekli olduğunu ifade etmiştir. Okul psikolojik danışmanlarının 1’i ise hizmet içi eğitimi gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olduğu gerekçesiyle gerekli olmadığını bildirmiştir.

İkinci kategoride ise hizmet içi eğitimin gerekli olduğunu ifade eden okul psikolojik danışmanlarının verilecek konsültasyona ilişkin bir hizmet içi eğitimde içeriğin nasıl olması gerektiğine ilişkin görüşleri ve bunlara ilişkin frekans değerleri sunulmuştur. Buna göre okul psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitimin içeriğine yönelik olarak en çok belirttiği görüş iletişim ve işbirliği konularına yönelik olurken bunu sırasıyla konsültasyon modellerine ilişkin bilgilere; konsültasyon sürecinin nasıl olması gerektiğine; konsültasyonla ilgili uygulama ve vakalara ilişkin görüşlerin izlediği görülmektedir.

Bazı okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona yönelik düzenlenecek hizmet içi eğitime ilişkin yukarıdaki bulguları yansıtan ifadeleri şu şekildedir:

Bir ilkokul psikolojik danışmanının bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

Ben kendim için gerek duymuyorum. Çünkü çok uzun zaman geçti ve bir şeyleri öğrendik bu zaman içerisinde. Ama ilk göreve başladığımda çok zorlanmıştım. Bu nedenle henüz yeni göreve başlayan ve bir de alan dışından atanan öğretmenlere verilebilir.

Bir diğerkokul psikolojik danışmanı ise şu şekilde görüş belirtmiştir:

Kesinlikle gerekli görüyorum. İçerik olarak ise bir kere bende teorik kısmı çok eksik. Konsültasyon yapıyoruz, bilgilerimizi aktarmaya çalışıyoruz, etkileşim kurmaya çalışıyoruz ancak ben ne yapıyorum, hangi kurama uygun yapıyorum, kuramlar ve temelleri neler ve hangisi daha etkili ayrıca konuyla ilgili deneyimlerin paylaşılması gibi hususların yer alması eksiklerimizi tamamlar, yanlışlarımızı düzeltmeye yardımcı olabilir. Konsültasyon sürecinde işbirliği için iletişim çok önemli iletişimle, iletişim becerileri ile ilgili bir içerik olabilir. Öncelikle lisansta bu konunun bir ders olarak anlatılması daha sonrasında da süreç içerisinde güncel konu ve sorunlara karşı nasıl müdahale edilmesi ya da hangi yöntemin daha uygun olacağına ilişkin bilgiler verilmesinin yararlı ve etkili olacağını düşünüyorum.

Bir ortaokul psikolojik danışmanı ise görüşlerini şöyle belirtmiştir:

Evet, gerekli görüyorum. Bu eğitimlerde en son güncel gelişmeler ve yayınlar ışığında temelden itibaren işin ehli akademisyen grubu tarafından aktarılmalı. Ben 9 yıl önce başlamıştım yüksek lisansa şimdi geri döndüğümde korkunç düzeyde bir kaynak oluştuğunu görüyorum farklı farklı kitaplar. Örnekler falan... Ki biraz önce davranışçı konsültasyon modeli falan dediniz yani davranışçılığı biliyorum konsültasyonu az çok biliyorum ancak ikisi bir araya geldi mi farklı bir şey yani o kadar okumama rağmen yetişemiyorum. Mesela bu konu içerikte yer alabilir.

4.2. Ailelerin Okulda Yürütölen Konsültasyon Çalışmalarının Yeterliğine İlişkin Algılarına Ait Bulgular

İlkokul ve ortaokulda psikolojik danışmanlar tarafından ailelerle yürütölen konsültasyon çalışmalarına ilişkin öğrenci velilerinin yeterlik algılarının çeşitli değişkenlere göre analizi sonucunda elde edilen bulgular bu başlık altında sunulmuştur.

4.2.1. Ailelerin Okulda Yürütölen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Konsültasyon Konularına Göre İncelenmesi

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin konsültasyon hizmetlerine ilişkin yeterlik algılarının frekans ve yüzdeleri Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12

Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Konsültasyon Konularına Göre İncelenmesine Ait Frekans ve Yüzde Analizi Sonuçları

MADDELER		Toplam	
		f	%
1 Rehberlik servisinin işleyişi ve amaçları konusunda velilerin bilgilendirilmesi	a	164	41,8
	b	147	37,5
	c	81	20,7
2 Öğrencinin okula uyumuna yönelik okul kurallarına ilişkin ailelere bilgiler verilmesi	a	195	49,7
	b	133	33,9
	c	64	16,3
3 Ailelere etkili ana-baba olma konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	152	38,8
	b	142	36,2
	c	98	25,0
4 Çocuğun okul başarısında ailenin rolüne dair bilgiler verilmesi	a	174	44,4
	b	131	33,4
	c	87	22,2
5 Sınav kaygısı ve sınav sürecinde sağlıklı, doğru davranma hususunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	156	39,8
	b	117	29,8
	c	119	30,4
6 Öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özellikleriyle ilgili ailelere bilgi verilmesi	a	153	39,0
	b	111	28,3
	c	128	32,7
7 Merkezi sınavlara (TEOG v.b.) hazırlanan öğrencilerin ailelerini bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	130	33,2
	b	118	30,1
	c	144	36,7
8 Ailelerin çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına ilişkin bilgilendirilmesi	a	129	32,9
	b	108	27,6
	c	155	39,5
9 Öğrencinin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelerle bireysel görüşmelerin düzenlenmesi	a	181	46,2
	b	122	31,1
	c	89	22,7
10 Çocuğa verimli ders çalışma alışkanlığı kazandırma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	159	40,6
	b	139	35,5
	c	94	24,0

			Toplam	
MADDELER			f	%
11	Ailelerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmesi	a	155	39,5
		b	118	30,1
		c	119	30,4
12	Ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi	a	172	43,9
		b	126	32,1
		c	94	24,0
13	Çocuklarda görülen davranış sorunlarına (şiddet, yalan söyleme v.b.) ilişkin ailelerin bilgilendirilmesi	a	165	42,1
		b	130	33,2
		C	97	24,7
14	Öğrencilerin serbest zamanlarını nasıl değerlendirmeleri gerektiği konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	143	36,5
		b	134	34,2
		c	115	29,3
15	Öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	117	29,8
		b	127	32,4
		c	148	37,8
16	Öğrencilerin kitle iletişim araçlarını (internet, tablet, telefon, bilgisayar v.b.) doğru kullanmaları konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	157	40,1
		b	122	31,1
		c	113	28,8
17	Ailelerin madde bağımlılığının önlenmesine ilişkin konularda bilgilendirilmesi	a	159	40,6
		b	102	26,0
		c	131	33,4
18	Ailelerin öğrencilerin arkadaşlık ilişkileriyle ilgili konularda bilgilendirilmesi	a	156	39,8
		b	112	28,6
		c	124	31,6
19	Çocuğun özel ihtiyaçları ve problemleri ile ilgili olarak ailelerin yardım alabilecekleri diğer kurum ve kuruluşlar (hastane, rehberlik ve araştırma merkezi v.b.) hakkında bilgilendirilmesi	a	149	38,0
		b	115	29,3
		c	128	32,7
20	Ailelere çocukla iletişim konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	148	37,8
		b	144	36,7
		c	100	25,5

*a=Yeterli Buluyorum b= Kısmen Yeterli Buluyorum c=Yetersiz Buluyorum

Tablo 12’de görüldüğü gibi ebeveynlerin, okul psikolojik danışmanları tarafından ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarında en yüksek yeterlik algısına sahip oldukları konuların sırasıyla anketteki ikinci madde olan “öğrencinin okula uyumuna yönelik okul kurallarına ilişkin ailelere bilgiler verilmesi” (%49,7), dokuzuncu madde olan “öğrencinin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelerle bireysel görüşmelerin düzenlenmesi” (%46,2), dördüncü madde olan “çocuğun okul başarısında ailenin rolüne dair bilgiler verilmesi” (%44,4) konuları olduğunu belirtmiştir. Ebeveynler, ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarında en düşük yeterlik algısına sahip oldukları konuların ise sekizinci madde olan “ailelerin çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına ilişkin bilgilendirilmesi” (%39,5), on beşinci madde olan “öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi” (%37,8), yedinci madde olan “merkezi sınavlara (TEOG v.b.) hazırlanan öğrencilerin ailelerini bilgilendirici çalışmalar yapılması” (%36,7) konuları olduğunu belirtmişlerdir.

4.2.2. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Ebeveynlerin Yakınlık Derecesine Göre İncelenmesi

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin konsültasyon hizmetlerine ilişkin yeterlik algılarının ebeveynlerin yakınlık derecesine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan ki kare testi sonuçları Tablo 13’de yer almaktadır.

Tablo 13

Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Ebeveynlerin Yakınlık Derecesine Göre İncelenmesine Ait Ki Kare Analizi Sonuçları

MADDELER		Anne		Baba		χ^2	p.
		f	%	f	%		
1 Rehberlik servisinin işleyişi ve amaçları konusunda velilerin bilgilendirilmesi	a	122	43,0	42	38,9	,764	,683
	b	106	37,3	41	30,0		
	c	56	19,7	25	23,1		
2 Öğrencinin okula uyumuna yönelik okul kurallarına ilişkin ailelere bilgiler verilmesi	a	146	51,4	113	45,4	2,304	,316
	b	90	31,7	71	39,8		
	c	48	16,9	34	14,8		
3 Ailelere etkili ana-baba olma konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	118	41,5	34	31,5	7,841	,020
	b	91	36,2	51	42,1		
	c	75	22,3	23	26,4		

MADDELER		Anne		Baba		χ^2	p.	
		f	%	f	%			
4	Çocuğun okul başarısında ailenin rolüne dair bilgiler verilmesi	a	132	46,5	42	38,9	1,868	,393
		b	92	32,4	39	36,1		
		c	60	21,1	27	25,0		
5	Sınav kaygısı ve sınav sürecinde sağlıklı, doğru davranma hususunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	126	44,4	30	27,8	13,550	,001
		b	71	26,0	46	41,6		
		c	87	29,6	32	30,6		
6	Öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özellikleriyle ilgili ailelere bilgi verilmesi	a	126	43,0	27	38,9	13,949	,001
		b	69	37,3	42	30,0		
		c	89	19,7	39	23,1		
7	Merkezi sınavlara (TEOG v.b.) hazırlanan öğrencilerin ailelerini bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	101	35,6	29	26,9	2,835	,242
		b	81	28,5	37	34,3		
		c	102	35,9	42	38,9		
8	Ailelerin çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına ilişkin bilgilendirilmesi	a	98	34,5	31	28,7	2,093	,351
		b	73	25,7	35	32,4		
		c	113	39,8	42	38,9		
9	Öğrencinin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelerle bireysel görüşmelerin düzenlenmesi	a	138	48,6	43	39,8	2,621	,270
		b	83	29,2	39	36,1		
		c	63	22,2	26	24,1		
10	Çocuğa verimli ders çalışma alışkanlığı kazandırma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	124	43,7	35	32,4	5,236	,073
		b	99	34,9	40	37,0		
		c	61	21,5	33	30,6		
11	Ailelerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmesi	a	122	43,0	33	30,6	5,071	,079
		b	80	28,2	38	35,2		
		c	82	28,9	37	34,3		
12	Ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi	a	135	47,5	37	34,3	6,261	,044
		b	88	31,0	38	35,2		
		c	61	21,5	33	30,6		
13	Çocuklarda görülen davranış sorunlarına (şiddet, yalan söyleme v.b.) ilişkin ailelerin bilgilendirilmesi	a	126	44,4	39	36,1	3,302	,192
		b	94	33,1	36	33,3		
		c	64	22,5	33	30,6		
14	Öğrencilerin serbest zamanlarını nasıl değerlendirmeleri gerektiği konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	108	38,0	35	32,4	1,490	,475
		b	97	34,2	37	34,3		
		c	79	27,8	36	33,3		

MADDELER		Anne		Baba		χ^2	p.	
		f	%	f	%			
15	Öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	85	29,9	32	29,6	,092	,955
		b	93	32,7	34	31,5		
		c	106	37,3	42	38,9		
16	Öğrencilerin kitle iletişim araçlarını (internet, tablet, telefon, bilgisayar v.b.) doğru kullanmaları konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	124	43,7	33	30,6	5,598	,061
		b	83	29,2	39	36,1		
		c	77	27,1	36	33,3		
17	Ailelerin madde bağımlılığının önlenmesine ilişkin konularda bilgilendirilmesi	a	117	41,2	42	38,9	,243	,886
		b	74	26,1	28	25,9		
		c	93	32,7	38	35,2		
18	Ailelerin öğrencilerin arkadaşlık ilişkileriyle ilgili konularda bilgilendirilmesi	a	118	41,5	38	35,2	1,450	,484
		b	80	28,2	32	29,6		
		c	86	30,3	38	35,2		
19	Çocuğun özel ihtiyaçları ve problemleri ile ilgili olarak ailelerin yardım alabilecekleri diğer kurum ve kuruluşlar (hastane, rehberlik ve araştırma merkezi v.b.) hakkında bilgilendirilmesi	a	115	40,5	34	31,5	3,021	,221
		b	78	27,5	37	34,3		
		c	91	32,0	37	34,3		
20	Ailelere çocukla iletişim konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	110	38,7	38	35,2	,427	,808
		b	103	36,3	41	38,0		
		c	71	25,0	29	26,9		

*a=Yeterli Buluyorum b= Kısım Yeterli Buluyorum c=Yetersiz Buluyorum

Tablo 13’de görüldüğüne göre üçüncü, beşinci, altıncı ve on ikinci maddelerdeki ailelere yönelik konsültasyon hizmetlerinde ebeveynlere göre yeterlik algılarının anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$).

Farklılık olan maddelere bakıldığında üçüncü madde olan “ailelere etkili ana-baba olma konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması” konusunda ailelere yönelik düzenlenen konsültasyon çalışmalarını annelerin (%41,5) babalara (%31,5) kıyasla daha yeterli buldukları görülmektedir.

Beşinci madde olan “ sınav kaygısı ve sınav sürecinde sağlıklı, doğru davranma hususunda ailelerin bilgilendirilmesi” konusunda ailelere yönelik düzenlenen konsültasyon çalışmalarını annelerin (%44,4) babalara (%27,8) kıyasla daha yeterli buldukları görülmektedir.

Altıncı madde olan “öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özellikleriyle ilgili ailelere bilgi verilmesi” konusunda da ailelere yönelik düzenlenen konsültasyon çalışmalarını annelerin (%43,0) babalara (%38,9) kıyasla daha yeterli buldukları görülmektedir.

On ikinci madde olan “ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi” konusunda ise ailelere yönelik düzenlenen konsültasyon çalışmalarını annelerin (%47,5) babalara (%34,3) kıyasla daha yeterli buldukları görülmektedir.

4.2.3. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin konsültasyon hizmetlerine ilişkin yeterlik algılarının eğitim düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan ki kare testi sonuçları Tablo 14’de yer almaktadır.

Tablo 14

Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesine Ait Ki Kare Analizi Sonuçları

MADDELER		İlkokul		Ortaokul		Lise		Lisans		Lisans Üstü		χ^2	p.
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
1 Rehberlik servisinin işleyişi ve amaçları konusunda velilerin bilgilendirilmesi	a	33	44,6	36	67,9	51	35,4	33	35,9	11	37,9	20,428	,009
	b	29	39,2	12	22,6	57	39,6	37	40,2	12	41,4		
	c	12	16,2	5	9,4	36	25,0	22	23,9	6	20,7		
2 Öğrencinin okula uyumuna yönelik okul kurallarına ilişkin ailelere bilgiler verilmesi	a	44	59,5	33	62,3	64	44,4	42	45,7	12	41,4	12,069	,148
	b	23	31,1	12	22,6	50	34,7	36	39,1	12	41,4		
	c	7	9,5	8	15,1	30	20,8	14	15,2	5	17,2		
3 Ailelere etkili ana-baba olma konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	35	47,3	30	56,6	45	31,3	36	39,1	6	20,7	20,257	,009
	b	21	28,4	14	26,4	56	38,9	34	37,0	17	58,6		
	c	18	24,3	9	17,0	43	29,9	22	23,9	6	20,7		
4 Çocuğun okul başarısında ailenin rolüne dair bilgiler verilmesi	a	38	51,4	29	54,7	57	39,6	38	41,3	12	41,4	6,320	,611
	b	22	29,7	16	30,2	52	36,1	32	34,8	9	31,0		
	c	14	18,9	8	15,1	35	24,3	22	23,9	8	27,6		

MADDELER		İlkokul		Ortaokul		Lise		Lisans		Lisans Üstü		χ^2	p.
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
5	Sınav kaygısı ve sınav sürecinde sağlıklı, doğru davranma hususunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	39 52,7	30 56,6	48 33,3	29 31,5	10 34,5	17,018	,030				
		b	18 24,3	12 22,6	47 32,6	31 33,7	9 31,0						
		c	17 23,0	11 20,8	49 34,0	32 34,8	10 34,5						
6	Öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özellikleriyle ilgili ailelere bilgi verilmesi	a	40 54,1	28 52,8	49 34,0	31 33,7	5 17,2	20,767	,008				
		b	13 17,6	11 20,8	46 31,9	30 32,6	11 37,9						
		c	21 28,4	14 26,4	49 34,0	31 33,7	13 44,8						
7	Merkezi sınavlara (TEOG v.b.) hazırlanan öğrencilerin ailelerini bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	33 44,6	25 47,2	45 31,3	19 20,7	8 27,6	21,088	,007				
		b	24 32,4	11 20,8	41 28,5	35 38,0	7 24,1						
		c	17 23,0	17 32,1	58 40,3	38 41,3	14 48,3						
8	Ailelerin çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına ilişkin bilgilendirilmesi	a	32 43,2	24 45,3	38 26,4	25 27,2	10 34,5	13,504	,096				
		b	20 27,0	14 26,4	42 29,2	24 26,1	8 27,6						
		c	22 29,7	15 28,3	64 44,4	43 46,7	11 37,9						
9	Öğrencinin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelerle bireysel görüşmelerin düzenlenmesi	a	37 50,0	37 69,8	63 43,8	35 38,0	9 31,0	23,790	,002				
		b	21 28,4	6 11,3	43 29,9	38 41,3	14 48,3						
		c	16 21,6	10 18,9	38 26,4	19 20,7	6 20,7						
10	Çocuğa verimli ders çalışma alışkanlığı kazandırma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	31 41,9	34 64,2	53 36,8	34 37,0	7 24,1	22,152	,005				
		b	30 40,5	12 22,6	47 32,6	35 38,0	15 51,7						
		c	13 17,6	7 13,2	44 30,6	23 25,0	7 24,1						
11	Ailelerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmesi	a	35 47,3	31 58,5	48 33,3	33 35,9	8 27,6	16,395	,037				
		b	21 28,4	11 20,8	51 35,4	26 28,3	9 31,0						
		c	18 24,3	11 20,8	45 31,3	33 35,9	12 41,4						
12	Ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi	a	35 47,3	33 62,3	59 41,0	38 41,3	7 24,1	16,765	,033				
		b	23 31,1	12 22,6	47 32,6	28 30,4	16 55,2						
		c	16 21,6	8 15,1	38 26,4	26 28,3	6 20,7						
13	Çocuklarda görülen davranış sorunlarına (şiddet, yalan söyleme v.b.) ilişkin ailelerin bilgilendirilmesi	a	46 62,2	28 52,8	49 34,0	33 35,9	9 31,0	22,231	,005				
		b	16 21,6	16 30,2	52 36,1	34 37,0	12 41,4						
		c	12 16,2	9 17,0	43 29,9	25 27,2	8 27,6						
14	Öğrencilerin serbest zamanlarını nasıl değerlendirmeleri gerektiği konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	26 35,1	29 54,7	50 34,7	29 31,5	9 31,0	11,612	,169				
		b	29 39,2	13 24,5	47 32,6	36 39,1	9 31,0						
		c	19 25,7	11 20,8	47 32,6	27 29,3	11 37,9						
15	Öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	30 40,5	25 47,2	31 21,5	22 23,9	9 31,0	20,316	,009				
		b	24 32,4	14 26,4	52 36,1	28 35,4	9 31,0						
		c	20 27,0	14 26,4	61 42,4	42 45,7	11 37,9						

MADDELER		İlkokul		Ortaokul		Lise		Lisans		Lisans Üstü		χ^2	p.	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%			
16	Öğrencilerin kitle iletişim araçlarını (internet, tablet, telefon, bilgisayar v.b.) doğru kullanmaları konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	32	43,2	33	62,3	51	35,4	35	38,0	6	20,7	17,884	,022
		b	24	32,4	10	18,9	46	31,9	30	32,6	12	41,4		
		c	18	24,3	10	18,9	47	32,6	27	29,3	11	37,6		
17	Ailelerin madde bağımlılığının önlenmesine ilişkin konularda bilgilendirilmesi	a	36	48,6	32	60,4	46	31,9	38	41,3	7	24,1	22,874	,004
		b	19	25,7	13	24,5	39	27,1	20	21,7	11	37,9		
		c	19	25,7	8	15,1	59	41,0	34	37,0	11	37,9		
18	Ailelerin öğrencilerin arkadaşlık ilişkileriyle ilgili konularda bilgilendirilmesi	a	33	44,6	34	64,2	51	35,4	31	33,7	7	24,1	21,358	,006
		b	20	27,0	6	11,3	43	29,9	32	34,8	11	37,9		
		c	21	28,4	13	24,5	50	34,7	29	31,5	11	37,9		
19	Çocuğun özel ihtiyaçları ve problemleri ile ilgili olarak ailelerin yardım alabilecekleri diğer kurum ve kuruluşlar (hastane, rehberlik ve araştırma merkezi v.b.) hakkında bilgilendirilmesi	a	33	44,6	31	58,5	47	32,6	28	30,4	10	34,5	17,033	,030
		b	23	31,1	10	18,9	45	31,3	30	32,6	7	24,1		
		c	18	24,3	12	22,6	52	36,1	34	37,0	12	41,4		
20	Ailelere çocukla iletişim konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	37	50,0	27	50,9	48	33,3	28	30,4	8	27,6	14,467	,070
		b	22	29,7	18	34,0	54	37,5	38	41,3	12	41,4		
		c	15	20,3	8	15,1	42	29,2	26	28,3	9	31,0		

*a=Yeterli Buluyorum b= Kısmen Yeterli Buluyorum c=Yetersiz Buluyorum

Tablo 14’de görüldüğü gibi bir, üç, beş, altı, yedi, dokuz, on, on bir, on iki, on üç, on beş, on altı, on yedi, on sekiz ve on dokuzuncu maddelerde ebeveynlerin konsültasyon hizmetlerine ilişkin yeterlik algılarının eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$).

Altıncı madde olan “öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özellikleriyle ilgili ailelere bilgi verilmesi” ve on üçüncü madde olan “çocuklarda görülen davranış sorunlarına (şiddet, yalan söyleme v.b.) ilişkin ailelerin bilgilendirilmesi” konularında okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin en yüksek yeterlik algısına altıncı maddede %54,1 ve on üçüncü maddede %62,2’lik yüzde ile ilkökul eğitim düzeyindeki ebeveynlerin sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca en düşük yeterlilik algısına altıncı maddede lisansüstü eğitim düzeyindeki ebeveynler (%44,8) sahipken on üçüncü maddede ise lise mezunu ebeveynlerin (%29,9) sahip olduğu görülmektedir.

Birinci madde olan “rehberlik servisinin işleyişi ve amaçları konusunda velilerin bilgilendirilmesi”, üçüncü madde olan “ailelere etkili ana-baba olma konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması”, beşinci madde olan “sınav kaygısı ve sınav sürecinde sağlıklı, doğru davranma hususunda ailelerin bilgilendirilmesi”, yedinci madde olan “merkezi sınavlara (TEOG v.b.) hazırlanan öğrencilerin ailelerini bilgilendirici çalışmalar yapılması”, dokuzuncu madde olan “öğrencinin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelerle bireysel görüşmelerin düzenlenmesi”, onuncu madde olan “çocuğa verimli ders çalışma alışkanlığı kazandırma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi”, on birinci madde olan “ailelerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmesi”, on ikinci madde olan “ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi”, on beşinci madde olan “öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi”, on altıncı madde olan “öğrencilerin kitle iletişim araçlarını (internet, tablet, telefon, bilgisayar v.b.) doğru kullanmaları konusunda ailelerin bilgilendirilmesi”, on yedinci madde olan “ailelerin madde bağımlılığının önlenmesine ilişkin konularda bilgilendirilmesi”, on sekizinci madde olan “ailelerin öğrencilerin arkadaşlık ilişkileriyle ilgili konularda bilgilendirilmesi”, on dokuzuncu madde olan “çocuğun özel ihtiyaçları ve problemleri ile ilgili olarak ailelerin yardım alabilecekleri diğer kurum ve kuruluşlar (hastane, rehberlik ve araştırma merkezi v.b.) hakkında bilgilendirilmesi” konularında okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin en yüksek yeterlik algısına ise birinci maddede %67,9; üçüncü maddede %56,6; beşinci maddede %56,6; yedinci maddede %47,2; dokuzuncu maddede %69,8; onuncu maddede %64,2; on birinci maddede %58,5; on ikinci maddede %62,3; on beşinci maddede %47,2; on altıncı maddede %62,3; on yedinci maddede %60,4; on sekizinci maddede %64,2; on dokuzuncu maddede %58,5 ile ortaokul eğitim düzeyindeki ebeveynlerin sahip olduğu görülmüştür.

Okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin olarak en düşük yeterlik algısına birinci maddede %25; üçüncü maddede %29,9; dokuzuncu maddede %26,4; onuncu maddede %30,6; on üçüncü maddede %29,9; on yedinci maddede %41 ile lise eğitim düzeyindeki ebeveynlerin sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca beşinci maddede %34,8; on ikinci maddede %28,3; on beşinci maddede %45,7 ile lisans eğitim düzeyindeki ebeveynlerin en düşük yeterlik algısına sahip olduğu görülmüştür. Son olarak ise altıncı maddede %44,8; yedinci maddede %48,3; on birinci maddede %41,4; on altıncı maddede %37,6; on sekizinci maddede %37,9; on dokuzuncu maddede %41,4 değerleri ile

en düşük yeterlik algısına lisansüstü eğitim düzeyindeki ebeveynlerin sahip olduğu görülmüştür.

4.2.4. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Okul Kademesine Göre İncelenmesi

Araştırma kapsamına alınan ebeveynlerin konsültasyon hizmetlerine ilişkin yeterlilik algılarının velisi olduğu öğrencinin okul kademesine göre farklılık gösterip göstermediğine ilişkin yapılan ki kare testi sonuçları Tablo 15’de yer almaktadır.

Tablo 15

Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Okul Kademesine Göre İncelenmesine Ait Ki Kare Analizi Sonuçları

MADDELER		İlkokul Velisi		Ortaokul Velisi		χ^2	p.
		f	%	f	%		
1 Rehberlik servisinin işleyişi ve amaçları konusunda velilerin bilgilendirilmesi	a	76	43,7	88	40,4	1,565	,457
	b	67	38,5	80	36,7		
	c	31	17,8	50	22,9		
2 Öğrencinin okula uyumuna yönelik okul kurallarına ilişkin ailelere bilgiler verilmesi	a	82	47,1	113	51,8	,859	,651
	b	62	35,6	71	32,6		
	c	30	17,2	34	15,6		
3 Ailelere etkili ana-baba olma konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	75	43,1	77	35,3	7,428	,024
	b	67	38,5	75	34,4		
	c	32	18,4	66	30,3		
4 Çocuğun okul başarısında ailenin rolüne dair bilgiler verilmesi	a	84	48,3	90	41,3	2,252	,324
	b	52	29,9	79	36,2		
	c	38	21,8	49	22,5		
5 Sınav kaygısı ve sınav sürecinde sağlıklı, doğru davranma hususunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	77	44,3	79	36,2	3,249	,197
	b	45	25,9	72	33,0		
	c	52	29,9	67	30,7		
6 Öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özellikleriyle ilgili ailelere bilgi verilmesi	a	69	39,7	84	38,5	4,672	,097
	b	57	32,8	54	24,8		
	c	48	27,6	80	36,7		

MADDELER			İlkokul Velisi		Ortaokul Velisi		χ^2	p.
			f	%	f	%		
7	Merkezi sınavlara (TEOG v.b.) hazırlanan öğrencilerin ailelerini bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	53	30,5	77	35,3	3,668	,160
		b	48	27,6	70	32,1		
		c	73	42,0	71	32,6		
8	Ailelerin çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına ilişkin bilgilendirilmesi	a	52	29,9	77	35,3	1,372	,504
		b	49	28,2	59	27,1		
		c	73	42,0	82	37,6		
9	Öğrencinin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelerle bireysel görüşmelerin düzenlenmesi	a	82	47,1	99	45,4	,117	,943
		b	53	30,5	69	31,7		
		c	39	22,4	50	22,9		
10	Çocuğa verimli ders çalışma alışkanlığı kazandırma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	79	45,4	80	36,7	3,074	,215
		b	56	32,2	83	38,1		
		c	39	22,4	55	25,2		
11	Ailelerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmesi	a	183	47,7	72	33,0	10,221	,006
		b	50	28,7	68	31,2		
		c	41	23,6	78	35,8		
12	Ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi	a	82	47,1	90	41,3	7,862	,020
		b	62	35,6	64	29,4		
		c	30	17,2	64	29,4		
13	Çocuklarda görülen davranış sorunlarına (şiddet, yalan söyleme v.b.) ilişkin ailelerin bilgilendirilmesi	a	70	40,2	95	43,6	1,883	,390
		b	64	36,8	66	30,3		
		c	40	23,0	57	26,1		
14	Öğrencilerin serbest zamanlarını nasıl değerlendirmeleri gerektiği konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	71	40,8	72	33,0	3,893	,143
		b	60	34,5	74	33,9		
		c	43	24,7	72	33,0		
15	Öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	47	27,0	70	32,1	1,309	,520
		b	60	34,5	67	30,7		
		c	67	38,5	81	37,2		

MADDELER		İlkokul Velisi		Ortaokul Velisi		χ^2	p.
		f	%	f	%		
16 Öğrencilerin kitle iletişim araçlarını (internet, tablet, telefon, bilgisayar v.b.) doğru kullanmaları konusunda ailelerin bilgilendirilmesi	a	73	42,0	84	38,5	4,288	,117
	b	45	25,9	77	35,3		
	c	56	32,2	57	26,1		
17 Ailelerin madde bağımlılığının önlenmesine ilişkin konularda bilgilendirilmesi	a	77	44,3	82	37,6	1,789	,409
	b	43	24,7	59	27,1		
	c	54	31,0	77	35,3		
18 Ailelerin öğrencilerin arkadaşlık ilişkileriyle ilgili konularda bilgilendirilmesi	a	71	40,8	85	39,0	1,937	,380
	b	54	31,0	58	26,6		
	c	49	28,2	75	34,4		
19 Çocuğun özel ihtiyaçları ve problemleri ile ilgili olarak ailelerin yardım alabilecekleri diğer kurum ve kuruluşlar (hastane, rehberlik ve araştırma merkezi v.b.) hakkında bilgilendirilmesi	a	70	40,2	79	36,2	1,172	,557
	b	52	29,9	63	28,9		
	c	52	29,9	76	34,9		
20 Ailelere çocukla iletişim konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması	a	66	37,9	82	37,6	2,696	,260
	b	70	40,2	74	33,9		
	c	38	21,8	62	28,4		

*a=Yeterli Buluyorum b= Kısmen Yeterli Buluyorum c=Yetersiz Buluyorum

Tablo 15’de görüldüğü gibi üç, on bir ve on ikinci maddelerde ebeveynlerin, okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon hizmetlerine ilişkin yeterlik algılarının velisi olduğu öğrencinin okul kademesine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir ($p<0,05$).

Farklılık olan maddelere bakıldığında üçüncü madde olan “ailelere etkili ana-baba olma konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması” konusunda ailelere yönelik düzenlenen konsültasyon çalışmalarını ilkokul velisi olan ebeveynlerin (%43,1) ortaokul velisi olan ebeveynlere (%35,3) kıyasla daha yeterli buldukları görülmektedir.

On birinci madde olan “ailelerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmesi” konusunda ailelere yönelik düzenlenen konsültasyon çalışmalarını ilkokul velisi olan ebeveynlerin (%47,7) ortaokul velisi olan ebeveynlere (%33) kıyasla daha yeterli buldukları görülmektedir.

On ikinci madde olan “ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi” konusunda ise ailelere yönelik düzenlenen konsültasyon çalışmalarını ilkokul velisi olan ebeveynlerin (%47,1) ortaokul velisi olan ebeveynlere (%41,3) kıyasla daha yeterli buldukları görülmektedir.

Bunlara ek olarak ilkokul velilerinin sırasıyla dördüncü maddeye (%48,3), on birinci maddeye (%47,7), dokuzuncu maddeye (%47,1), ikinci maddeye (%47,1) ve on ikinci maddeye (%47,1) ilişkin ailelerle yapılan konsültasyon çalışmalarına yönelik en yüksek yeterlik algısına; sırasıyla yedinci maddeye (%42), sekizinci maddeye (%42), on beşinci maddeye (%38,5) ve on altıncı maddeye (%32,2) ilişkin ailelerle yapılan konsültasyon çalışmalarına yönelik ise en düşük yeterlik algısına sahip oldukları görülmektedir.

Ortaokul velilerinin ise sırasıyla dokuzuncu maddeye (%45,4), on ikinci maddeye (%41,3) ve on üçüncü maddeye (%43,6) ilişkin ailelerle yapılan konsültasyon çalışmalarına yönelik en yüksek yeterlik algısına; sırasıyla sekizinci maddeye (%37,6), altıncı maddeye (%36,7) ve on birinci maddeye %(35,8) ilişkin ailelerle yapılan konsültasyon çalışmalarına yönelik ise en düşük yeterlik algısına sahip oldukları görülmektedir.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA ve YORUM

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgular araştırmanın sınırlılıkları çerçevesinde yorumlanmış ve alan yazındaki diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

5.1. Araştırmanın Nitel Bulgularının Yorumlanması ve Tartışılması

Aşağıda okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına yönelik olarak psikolojik danışmanlarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen nitel bulgularının yorumlanmasına ve bulguların alan yazındaki var olan araştırmalarla karşılaştırılarak tartışılmasına yer verilmiştir.

5.1.1. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyonun Önemine İlişkin Görüşleri

Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyonun yeri ve önemine ilişkin görüşlerine ait bulgular, araştırmaya katılan psikolojik danışmanların tümünün rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan konsültasyon çalışmalarının önemli ve gerekli olduğunu belirttiğini göstermektedir. Alınan cevaplara bakıldığında, konsültasyonun önemli ve gerekli olarak algılanmasının sebeplerini de içerdiği görülmüştür. Buna göre okul psikolojik danışmanlarının, rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan konsültasyon çalışmalarının öğrenci ile ilgili kişiler ya da taraflar arasında işbirliğini sağladığı; taraflar arasında öğrenciye ilişkin soruna yönelik olarak karşılıklı bilgi aktarımını mümkün kıldığı; aileler, öğretmenler gibi öğrencinin yetişmesinden sorumlu olan kişiler için öğrenci ile ilgili

problemlerin çözümünü sağladığı; yapılan diğer rehberlik çalışmalarının tam olarak amacına ulaşması ve etkili olabilmesi için tamamlayıcı bir işleve sahip olması; rehberlik hizmetlerinin öğretmenler, yöneticiler, aileler tarafından doğru olarak anlaşılması ve kaynakların bu doğrultuda kullanılması için ortak bir rehberlik anlayışını tesis etmesi nedeniyle rehberlik hizmetleri içerisinde konsültasyon çalışmalarını önemli ve gerekli gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Elde edilen bu bulgular rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan konsültasyon hizmetlerinin, tüm rehberlik hizmetlerinin amacına ulaşmasındaki rolünün okul psikolojik danışmanları tarafından önemsendiğini ve kabul edildiğini göstermesi açısından önemlidir. Okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmetinin önemini ve gerekliliğini kabul etmiş olmalarının aynı zamanda onların bir okul psikolojik danışmanının ne kadar donanımlı olursa olsun ya da ne kadar eğitilmiş olursa olsun rehberlik hizmetlerini sunarken çocukla ilgili veli, öğretmen, yönetici gibi taraflarla ortak bir rehberlik anlayışı içerisinde çalışmalarının etkili ve verimli olacağını önemsediklerini gösterdiği düşünülmektedir.

Gültekin ve Arıcıoğlu (2007) tarafından yapılan araştırmada otuz beş okul psikolojik danışmanına konsültasyon çalışmalarını ne ölçüde yararlı buldukları sorulmuş ve sonuç olarak katılımcıların %40'ı çok, % 49'u oldukça ve %11'i biraz yanıtını vermiştir. Karakuş (2008) tarafından öğretmenlerle konsültasyona yönelik yapılan diğer çalışmada da 19 okul psikolojik danışmanının hepsi, konsültasyon çalışmalarının rehberlik hizmetlerini olumlu yönde etkilediğini, rehberlik hizmetlerinin ekip işi olduğunu, sınıf öğretmeni ve sınıf rehber öğretmenleriyle işbirliği içinde yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Güven ve Küçükbaşmacı (2015) tarafından yapılan bir diğer çalışmada ise 15 okul psikolojik danışmanına rehberlik hizmetleri içerisinde konsültasyonun yeri ve önemine ilişkin olarak sorulan soruya okul psikolojik danışmanlarının hepsi konsültasyon hizmetlerinin gerekli ve önemli olduğunu belirtmiş. Özellikle velilere yönelik yapılan konsültasyon çalışmalarının aile içi iletişime, çocukların olumlu davranışlar kazanmasına katkı sağladığı vurgulanmıştır. Sonuç olarak, bu üç çalışmanın bulgularının, araştırmanın konsültasyon hizmetlerinin okul psikolojik danışmanları tarafından önemli ve gerekli görüldüğü bulgusuyla paralel olduğu görülmektedir.

5.1.2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Ders Alıp Almadığına İlişkin Görüşleri

Araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarına lisans ya da lisansüstü süreçte okullarda konsültasyona ilişkin olarak bir ders ya da eğitip alıp almadıkları sorulmuştur. Bunun sonucunda okul psikolojik danışmanlarının hiçbirinin doğrudan konsültasyona yönelik olarak lisans ya da lisansüstü süreçte herhangi bir ders almadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak okul psikolojik danışmanlarının bazıları, konsültasyon konusunun “Psikolojik Danışma ve Rehberlik”, “Psikolojik Danışma ve Rehberliğe Giriş” ve “Kapsamlı Gelişimsel Rehberlik” gibi derslerde ünite içerisinde bir konu olarak işlediklerini ifade etmişlerdir. Aldıkları bu eğitimin faydaları sorulduğunda ise konsültasyonun tanımını öğrenmekten ileri gitmeği ifade edilmiştir.

Bu bulgulara dayalı olarak okul psikolojik danışmanlarının eğitiminde, aday psikolojik danışmanlara konsültasyona ilişkin yeterli bilgi aktarılabilecek dersin olmadığı ve bazı dersler içerisinde geçen konsültasyon konularının da konsültasyona ilişkin detaylı bilgileri içermediği anlaşılmaktadır. Bu durumun ise okul psikolojik danışmanlarında konsültasyona ilişkin bilgi eksikliğine yol açtığı ve konsültasyon çalışmaları yapmaya yönelik motivasyonu olumsuz olarak etkilediği düşünülmektedir.

Gültekin ve Arıcıoğlu (2007) tarafından yapılan araştırmada okul psikolojik danışmanlarının %71’i konsültasyon konusunda eğitim aldıklarını belirtirken % 29’u eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir. Konsültasyon konusunda eğitim aldıklarını belirten katılımcılar ise eğitimi üniversitede “İlköğretimde Rehberlik”, “Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine Giriş”, ve “Bireyi Tanıma Teknikleri” derslerinde aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgu, yapılan araştırmanın doğrudan konsültasyona yönelik bir ders alınmadığı bunun yerine mevcut derslerde bir konu olarak işlendiği bulgusuyla benzerlik göstermektedir.

5.1.3. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyona Yönelik Hizmet İçi Eğitim Alıp Almadığına İlişkin Görüşleri

Görüşme sürecinde okul psikolojik danışmanlarına meslek süreci içerisinde konsültasyona ilişkin herhangi bir hizmet içi eğitim alıp almadıklarına dair soru yöneltilmiş ve hiçbir okul psikolojik danışmanının konsültasyona ilişkin hizmet içi eğitim almadığı görülmüştür. Bazı

okul psikolojik danışmanları ise, bu konuda katılabilecekleri hiçbir hizmet içi eğitim programının düzenlenmediğini ifade etmişlerdir.

Hizmet içi eğitim çalışmalarında konsültasyon hizmetlerine yer verilmemesi okul psikolojik danışmanlarının, konsültasyon konusundaki ihtiyaçlarını ortaya koyacak çalışmaların oldukça az olmasından kaynaklanıyor olabilir. Bu bulgu, meslek süresince en önemli bilgi ve gelişim, sürekli yenileşme kaynaklarından olan hizmet içi eğitim sürecinin planlanmasında okul psikolojik danışmanlarının ihtiyaçlarının gözetilmesinin gerekli olduğunu göstermektedir. Öyle ki sahada uygulayıcılar olarak çalışan okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona ilişkin bilgi ve beceri eksikliklerinin giderilmesindeki en önemli araçlardan birisi de hizmet içi eğitimlerin olduğu düşünülmektedir.

5.1.4. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Modellere İlişkin Görüşleri

Araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının çoğunluğu, ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında herhangi bir model kullanıp kullanmadıklarına ilişkin olarak konsültasyon sürecinde belli bir modeli takip etmediklerini ifade etmiştir. Bunun üzerine kendilerinin nasıl bir süreç izledikleri sorulmuştur. Buna cevap olarak ise öğrencide normalin dışında ortaya çıkan durumun kendileri ya da çoğunlukla sınıf rehber öğretmeni tarafından tespit edildiğini daha sonra ilişkili görüldüğü takdirde aile ile irtibata geçildiğini, bunun için anne ve babadan biri ya da her ikisinin birden çağrıldığını, var olan durum üzerinde bilgilerin karşılıklı olarak aktarıldığını, yapılacak olanların tartışıldığını ve önerilerde bulunulduğunu ifade etmişlerdir. Okul psikolojik danışmanlarının bir kısmı ise problemin doğasına uygun olan eklektik bir yaklaşımı, bazıları davranışsal konsültasyon modelini yine bazı okul psikolojik danışmanlarının adleryen konsültasyon modelini benimsediği görülmüştür.

Elde edilen bu bulgular, az sayıdaki okul psikolojik danışmanları dışında çoğunun konsültasyon modellerine ilişkin yeterli bilgiye sahip olmadığını göstermektedir. Ancak konsültasyon modellerinin, konsültasyon sürecine dair okul psikolojik danışmanlarına bir yol haritası sunması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Önceki bulgular da, okul psikolojik danışmanlarının konsültasyona yönelik üniversitelerde herhangi bir ders almadıklarını ya da meslek sürecinde hizmet içi eğitim almadıklarını göstermektedir.

Modellere ilişkin yeterli bilgiye sahip olmamalarındaki en önemli sebebin de eğitim sürecindeki bu eksiklikler olduğu düşünülmektedir.

Karakuş (2008) ise yaptığı araştırmada katılımcı okul psikolojik danışmanlarından hiçbirisinin izledikleri herhangi bir konsültasyon modeli olmadığını bulgulamıştır. Bu bulgu, yapılan araştırmadan elde edilen okul psikolojik danışmanlarının çoğunun ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında herhangi bir model kullanmadıkları bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Ancak Karakuş (2008)'in çalışmasından farklı olarak 3 okul psikolojik danışmanının davranışsal konsültasyon modelini, 2 okul psikolojik danışmanının ise adleryen konsültasyon modelini kullandıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu farklılıkta ise araştırmacının bu soruyu sormadan önce okul psikolojik danışmanlarına modellere ilişkin öz bilgiler vermesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Böylece okul psikolojik danışmanlarının kullandıkları ancak farkında olmadıkları modellere ilişkin bir farkındalık kazandıkları düşünülmektedir.

5.1.5. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Konsültasyon Sürecinde Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Görüşleri

Okul psikolojik danışmanlarıyla yapılan görüşmelerde yöneltilen bir diğer soru ise ailelerle konsültasyon çalışmaları yürütürken kullandıkları yöntemlerle ilgilidir. Okul psikolojik danışmanlarının çoğu ailelerle konsültasyon sürecini bireysel görüşmeler, seminer çalışmaları, ev ziyaretleri ve grup çalışmaları gibi yöntemler kullanarak yürüttüklerini ifade etmişlerdir. Okul psikolojik danışmanlarının kullandıkları diğer yöntemler arasında veli toplantıları, kitapçık ve broşür çalışmaları da yer aldığı görülmüştür. Ayrıca bir okul psikolojik danışmanı, okul imkanları ile oluşturulan psikoloji kitaplığı sayesinde, ebeveynlerin sorunlarına yönelik kitaplar verilerek ebeveynlerin bu kitapları okumalarından sonra sorunun birlikte tartışıldığını ve böylece bibliyoterapi kanalıyla konsültasyon çalışması sunduğunu ifade etmiştir.

Bulgular doğrultusunda okul psikolojik danışmanlarının ailelere konsültasyon hizmeti sunarken kullandıkları çok çeşitli yöntemlerin olduğu ve bu yöntemlerin çeşitliliğinin de ailelere ulaşma olasılığını artırdığı söylenebilir. Okul psikolojik danışmanlarının bu yöntemler arasında çalışılacak sorunun kişisel mi yoksa grubu ilgilendiren bir sorun mu olduğuna ve hangi yöntemin konsültasyon için daha etkili olacağına göre seçimde bulunmaları gerektiği düşünülmektedir.

Karakuş (2008) yaptığı araştırmada okul psikolojik danışmanlarının daha çok sınıf öğretmeni ve sınıf rehber öğretmenleri ile öğrenci sorunları ve rehberlik çalışmaları ile ilgili bireysel görüşme yaptıklarını, çeşitli konularda bilgilendirmek amacı ile toplantı ve seminerler düzenlediklerini veya doküman hazırlayıp verdiklerini belirtmiştir. Güven ve Küçükbasmacı (2015) ise okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmetlerini sunarken bireysel görüşmeler, seminerler, grup rehberliği, sosyal etkinlikler ve veli ziyaretleri gibi yöntemleri kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu iki çalışmanın bulguları, yapılan araştırma ile büyük oranda benzerlik göstermektedir.

5.1.6. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Kapsamında Ailelerle Çalıştıkları Konulara İlişkin Görüşleri

Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında daha çok ebeveyn tutumları, ergenlik dönemi ve özellikleri, verimli ders çalışma yöntemleri, aile içi iletişim, davranış problemleri, merkezi sistem sınavları ile ilgili konu ve sorunlar üzerinde çalıştıkları görülmüştür. Bunların yanı sıra okul psikolojik danışmanlarının ailelerle oryantasyon, sınav kaygısı, teknoloji kullanımı, özel öğrencilere dönük çalışmalar, arkadaşlık ilişkileri, üst eğitim kurumlarının tanıtımı, çocuk istismarı ve davranış kazandırma gibi konular üzerinde de çalıştıkları bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu bulgulardan hareketle konsültasyon kapsamında ailelerle çalışılan konuların sayıca fazla ve çeşitli olması çocukla ilgili birçok konuda ailelerle çalışmanın önemini ve ailenin süreçteki en önemli partnerlerden birisi olduğunu göstermektedir.

Gültekin ve Arıcıoğlu (2007) yaptıkları çalışmada velilerle yapılan konsültasyon çalışmalarında okul psikolojik danışmanlarının aile içi iletişim, tv, internet kullanımı, okulda öğrencilere kazandırılan davranışların evde desteklenmesi, kaynaştırma eğitimi alan öğrencilerin velilerine nasıl davranılacağı konusunda bilgi verme gibi konularda çalıştıkları sonucuna ulaşmışlardır. Güven ve Küçükbasmacı (2015) ise çalışmasında velilere yönelik olarak aile içi iletişim, çocukla nitelikli zaman geçirme, başarıda ailenin rolü, sınav sistemi, meslek seçimi gibi konularda konsültasyon hizmeti sunduklarını belirtmişlerdir. Elde edilen bulgular bu iki çalışmanın bulgularıyla karşılaştırıldığında ailelerle çalışılan konuların büyük oranda benzer olduğu görülmektedir. Ancak bu karşılaştırmalar sonucunda ilköğretim ve ortaokullarda kişisel-sosyal ve eğitsel rehberliğe kıyasla mesleki rehberliğe ilişkin olarak ailelerle yeterli konsültasyon çalışmalarının yapılmadığı da söylenebilir.

İlkokul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında ise öncelikle ebeveyn tutumları, oryantasyon, verimli ders çalışma yöntemleri, aile içi iletişim, davranış problemleri gibi konular üzerinde çalıştıkları bu konuların yanı sıra teknoloji kullanımı, özel öğrencilere dönük çalışmalar, çocuk istismarı ve davranış kazandırma gibi konulara da ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

İlkokullarda konsültasyon kapsamında çalışılan konuların aslında diğer taraftan ilkokullarda en çok yaşanan sorunlar ya da en çok ihtiyaç duyulan konuları ifade ettiği düşünülmektedir. Öyle ki oryantasyon çalışmaları okul hayatına yeni başlayan ilkokul çocuğu ve ailesi için oldukça önemli olarak görülmektedir. Ayrıca okul hayatına yeni başlayan çocukların verimli ders çalışma alışkanlığı kazanmasının sonraki öğrenim hayatı boyunca ne kadar önemli olduğuna ilişkin ailelerde farkındalığın uyandırılması gerektiği düşünülmektedir. Çocuk istismarı konusu ise özellikle son yıllarda daha görünür olmakla birlikte ilkokul çocuklarını daha çok etkilemesi dolayısıyla okul psikolojik danışmanları tarafından bu yönde ilkokul aileleriyle yürütülen konsültasyon çalışmalarına yer verildiği görülmektedir. Ayrıca çocuk istismarına yönelik konsültasyon çalışmalarının düzenlenmesinin önleyici bir işleve sahip olacağı da düşünülmektedir. Bu konuların yanında diğer konuların da ilkokul çocukları ve aileleri için oldukça önemli ve gerekli olduğu düşünülmektedir.

Ortaokul psikolojik danışmanlarının ise ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında öncelikle ergenlik dönemi ve özellikleri, merkezi sistem sınavları, verimli ders çalışma yöntemleri, arkadaşlık ilişkileri gibi konular üzerinde çalıştıkları bu konuların yanı sıra aile içi iletişim, sınav kaygısı, üst eğitim kurumlarının tanıtımı, özel öğrencilere dönük çalışmalar, davranış problemleri ve teknoloji kullanımı gibi konulara da ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Ortaokulda konsültasyon kapsamında ailelerle çalışılan konulara ilişkin elde edilen bulgulara bakıldığında yoğunluğun merkezi sınavları, üst eğitim kurumlarının tanıtımı, sınav kaygısı gibi konular olduğu görülmektedir. Ki bu konulara yönelik çalışmaların ilkokuldan farklı olarak öğrencilerin son sınıfta girecekleri TEOG sınavından kaynaklı olduğu düşünülmektedir. Sınava hazırlık sürecinde öğrenciler kadar ailelerin de ev boyutunda gerekli özeni gösterebilmesi için bu konuda ailelerle çalışmanın önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca ortaokul döneminin, ergenlik dönemine geçiş süreciyle kesişmesi de bu konuda ailelerle çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ergenlik dönemi ile birlikte öğrenciler

açısından aile ile olan ilişkilerin yerini arkadaşlarla kurulan ilişkilerin alması da arkadaşlık ilişkilerine yönelik ailelerle yapılan çalışmaları anlamlı hale getirdiği düşünülmektedir. Bu konuların yanında diğer konuların da ortaokul döneminde büyük önem taşıdığı düşünülmektedir.

5.1.7. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Okul Yönetiminin Desteğine İlişkin Görüşleri

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, okul psikolojik danışmanlarının çoğunluğu ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına yöneticilerin destek verdiğini ifade etmektedir. Yöneticilerden gelen bu desteğin ne tür bir destek olduğu sorulduğunda ise okul psikolojik danışmanlarının çoğunlukla yöneticilerin konsültasyon çalışmalarını yapabilmeleri için rehberlik servisi, konferans salonu gibi fiziksel mekan desteği sunduğunu; konsültasyon çalışmalarına yönelik olarak motive etme, moral verme, takdir etme gibi psikolojik destek sunduğunu; çalışmaların yürütülmesinde gerekli olan materyal desteği sunduğunu ifade etmiştir. Bazı okul psikolojik danışmanlarının da ailelerle yapılan konsültasyon çalışmalarına örneğin seminer çalışmalarına zaman zaman yöneticilerin de katıldığını bunun sonucunda ise yönetimin desteğini hissettiklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca okul psikolojik danışmanları tarafından ailelerle konsültasyon çalışması düzenleneceği zaman ilgili aile ya da ailelere ulaşma konusunda da yöneticilerden ailelere ilişkin bilgiler temin edilerek ailelere ulaşıldığı ifade edilmiştir. Bunlara ek olarak bazı okul psikolojik danışmanları da yöneticilerin yapılan konsültasyon çalışmalarını desteklediklerini ancak okulun yeterli imkanlara sahip olmadığını ifade etmiştir. Görüşme yapılan okul psikolojik danışmanlarından 5'i de yöneticilerin, sadece konsültasyon çalışmalarına değil aynı zamanda tüm rehberlik çalışmalarına yeterli desteği vermediklerini ifade etmişlerdir.

Yöneticilerle ilgili bu bulgulara bir bütün olarak bakıldığında konsültasyondan yola çıkarak rehberlik hizmetlerine ilişkin yönetici algılarının ağırlıklı olarak olumlu olduğu ifade edilebilir. Ki bunda da yöneticilere rehberlik anlayışı kazandırmak için sunulan konsültasyon çalışmalarının etkili olduğu düşünülmektedir. Yöneticilere sunulan konsültasyon çalışmalarının yetersiz olduğu kurumlarda ise yeterli düzeyde yönetici desteğinin alınamayacağı ve rehberlik hizmetlerinin etkililiğinin azalacağı düşünülmektedir.

5.1.8. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Öğretmenlerin Desteğine İlişkin Görüşleri

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanları, ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına öğretmenlerin çoğunlukla destek olduklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin ne tür destek sunduklarına ilişkin olarak ise okul psikolojik danışmanları çoğunlukla: (1) yardıma ihtiyaç duyan çocukları tespit ederek ailelerini konsültasyon hizmeti almaları için rehberlik servisine yönlendirdiklerini, (2) çocukla en çok etkileşime giren kişi olarak çocuğa ve aileye ilişkin sahip oldukları bilgileri aktardıklarını, (3) yapılacak konsültasyon çalışmalarına ailelerin katılımını sağlamak üzere aileye ulaşmaya yönelik bilgileri paylaştıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca bir okul psikolojik danışmanı, öğretmenlerin zaman zaman ailelerle yaptığı konsültasyona yönelik çalışmalara kendilerinin de katıldığını ve bu şekilde destek sağladığını ifade etmiştir. Ancak görüşme yapılan beş okul psikolojik danışmanı ise öğretmenlerden ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ilişkin olarak yeterli destek almadıklarını ifade etmişlerdir.

Bu bulgulardan yola çıkılarak ailelerle konsültasyon çalışmalarında öğretmenlerin önemli bir partner ve bilgi kaynağı olduğu düşünülmektedir. Çünkü okulda öğrenci ve aile ile en çok etkileşim kuran ve onlar hakkında en fazla bilgiye sahip olan kişi öğretmenlerdir. Bu nedenle öğretmenlerden yeterli desteğin alınabilmesi oldukça önemlidir ve bu desteğin alınabilmesi için ise öğretmenlerin ortak bir rehberlik anlayışına sahip olması gerektiği ifade edilebilir. Öğretmenlerde rehberlik anlayışını tesisi etmek için ise öğretmenlerle konsültasyon çalışmalarına önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Gültekin ve Arıcıoğlu (2007) yaptıkları araştırmada okul psikolojik danışmanlarına rehberlik hizmetinin yürütülmesinde öğretmenlerden ne kadar destek alıyorsunuz sorusu yöneltilmiş cevap olarak ise %6'sı çok, %48 oldukça, %40'ı biraz ve %6'sı hiç yanıtını vermiştir. Bu bulgu ile araştırmadan elde edilen bulgu arasında okul psikolojik danışmanları tarafından öğretmenlerden büyük oranda destek görüldüğünün ifade edilmesi açısından benzerlik bulunduğu ifade edilebilir.

5.1.9.Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarının Aileler Üzerindeki Yararlarına İlişkin Görüşleri

Araştırma kapsamında okul psikolojik danışmanlarına, ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarının ailelere ne tür yararlarının olduğu sorulmuştur. Buna karşılık olarak okul psikolojik danışmanları yürüttükleri konsültasyon çalışmaları sonucunda, ailelerde davranışlarına ilişkin bir farkındalık ve bilinçlenme meydana geldiğini; istenmeyen davranışlarında istedik yönde değişimler olduğunu; elde edilen bilgi ve davranışlar sonrasında memnuniyet, mutluluk gibi pozitif duyguların deneyimlendiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca konsültasyona katılan ailelerin süreç sonrasında çocuklarına daha çok ilgi ve dikkat göstermeye başladıkları bunun yanı sıra ailelerde rehberlik servisine yönelik olumlu bir tutumun geliştiği ifade edilmiştir.

Bu bulgulardan yola çıkarak ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarının aile içi iletişimin güçlenmesine, ailede pozitif bir atmosferin oluşmasına, ailenin okul psikolojik danışmanını ve rehberlik servisini çocuğunu tanıma ve sorunları çözmede bir kaynak olarak görmesine katkı sağladığından dolayı ailelerle konsültasyon çalışmalarına önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Güven ve Küçükbasmacı (2015) yaptıkları çalışmada ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarının aile içi iletişime, çocukların olumlu davranışlar kazanmasına katkı sağladığını vurgulamışlardır. Yurt dışında yapılan bazı deneysel çalışmalarda (Webster-Stratton,1990; Connell, Sanders & Markie-Dads, 1997; Edward, Sullivan, Walen & Kantor, 2010; Flanagan, Polanchek, Zeleke, Hood & Shaw, 2015) ise ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarının sonucunda ebeveynlik yeterliklerinin arttığı, olumsuz disiplin yöntemlerinin kullanımında ve ebeveynlerin kaygı, stres düzeylerinde azalmalar olduğu, ebeveyn-çocuk etkileşiminin arttığı, olumsuz çocuk davranışlarında azalmalar olduğu ifade edilmiştir. İfade edilen bu araştırmalardan elde edilen bulgular ile yapılan araştırmanın bulguları ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarının ebeveyn ve çocuk üzerinde istedik davranış değişikliğini sağlamaları, aile içi iletişimi güçlendirmeleri gibi olumlu etkilere yol açtığını ifade etmeleri açısından benzerlik gösterdiği söylenebilir.

5.1.10. Okul Psikolojik Danışmanlarının Konsültasyon Çalışmalarına Yönelik Düzenlenecek Hizmet İçi Eğitime İlişkin Görüşleri

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre bir okul psikolojik danışmanı dışında diğer okul psikolojik danışmanları konsültasyon çalışmalarına yönelik düzenlenecek hizmet içi eğitimi gerekli görmektedir. Okul psikolojik danışmanları hizmeti içi eğitimi gerekli görmelerindeki sebepleri ise hizmet içi eğitimin konsültasyona yönelik güncel gelişme ve değişimleri takip etmeyi sağlaması, konsültasyona ilişkin bilgi birikiminin aktarılmasını sağlaması ve konsültasyona ilişkin uzman kişilerin yaptığı çalışmalardan edindikleri deneyimleri aktarmalarını sağlaması olarak ifade etmişlerdir. Görüşme yapılan okul psikolojik danışmanlarına ayrıca konsültasyon hizmetlerine yönelik bir hizmet içi eğitim düzenlenecek olsa bu eğitimin içeriğine ilişkin olarak düşünceleri alınmıştır. Buna göre okul psikolojik danışmanları daha çok konsültasyon sürecinin en önemli öğelerinden olan iletişim ve işbirliği konularına değinilmesi gerektiğini, konsültasyona yönelik çeşitli yaklaşımlara ait konsültasyon modellerine ilişkin bilgilerin verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Bunlara ek olarak okul psikolojik danışmanları hizmet içi eğitimde, konsültasyon çalışmalarını nasıl planlamaları gerektiği, hangi aşamada nelerin yapılması gerektiği, ne gibi yöntemler kullanmaları gerektiği gibi sürece ilişkin bilgilerin paylaşılmasını ve konsültasyon sürecini anlatan vakaların ya da örnek uygulamaların sunulmasını istemişlerdir.

Bu bulgulardan yola çıkarak okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmetine ilişkin bilgi, beceri, deneyim eksikliğinin, meslek hayatındaki hizmet içi eğitimler ile giderilmesi önemli bir ihtiyacın karşılanmasını sağlamakla birlikte, bir bütün olarak rehberlik hizmetlerinin etkililiğini ve verimliliğini artıracakı düşünülmektedir.

Güven ve Küçükbasmacı (2015) yaptıkları çalışmada katılımcı okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon hizmetlerinin daha etkili ve verimli yürütülebilmesi için hizmet içi eğitimi gerekli gördükleri bulgusuna ulaşmışlardır. Ayrıca çalışmada psikolojik danışmanlar, düzenlenecek hizmet içi eğitimde aile danışmanlığı, kişilerarası ilişkiler, okul yöneticisi ve öğretmenlerin rehberlik hizmetleri konusundaki bilgi ve sorumlulukları gibi konuların yer alması gerektiğini ifade etmişlerdir. Güven vd. (2016) tarafından yapılan araştırmada ise okul psikolojik danışmanlarının konsültasyonla ilgili olarak en fazla konsültasyon modelleri ve yöntemleri konusunda daha sonra konsültasyon çalışmalarının planlanması, okul yönetimine, öğretmenlere ve ailelere yönelik konsültasyon çalışmalarına ilişkin konularda hizmetiçi eğitime ihtiyaç duyduklarını ifade etmişlerdir. Bu bulgular,

araştırmadan elde edilen bulgularla okul psikolojik danışmanları tarafından konsültasyon modellerine, konsültasyon sürecinin planlanmasına, iletişime yönelik konularda hizmet içi eğitimin gerekli görülmesi açısından benzerlik göstermektedir.

5.2. Araştırmanın Nicel Bulgularının Yorumlanması ve Tartışılması

Aşağıda okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin ebeveynlerin yeterlik algılarına ait nicel bulguların yorumlanmasına ve bulguların alan yazındaki var olan araştırmalarla karşılaştırılarak tartışılmasına yer verilmiştir.

5.2.1. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Konsültasyon Konularına Göre İncelenmesi

Araştırmada, okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin olarak ebeveynlerin sırasıyla öğrencinin okula uyumunu sağlamak üzere ailelere okul kurallarına ilişkin sunulan oryantasyon hizmetlerinde, öğrencinin kişisel sorunlarına yönelik ailelerle yapılan bireysel görüşme hizmetlerinde ve çocuğun okul başarısında ailenin rolünün önemine ilişkin ailelere sunulan bilgilendirici konsültasyon çalışmalarında en yüksek yeterlik algısına sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca ebeveynlerin, konsültasyon çalışmaları kapsamında en düşük yeterlik algısına sahip olduğu konsültasyon çalışmalarının ise sırasıyla ailelerin çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına dair bilgilendirilmesi, öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi ve merkezi sınavlara hazırlanan öğrencilerin ailelerinin hazırlık sürecine ilişkin bilgilendirici çalışmaların yapılması konularında yürütülen çalışmalar olduğu görülmüştür.

Elde edilen bulgular konsültasyon hizmeti kapsamında yürütülecek velilere yönelik çalışmalarda hangi konulara öncelik verilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu açıdan bakıldığında okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında üst eğitim kurumlarına geçiş sürecinde olan öğrencilerin ailelerine eğitim kurumlarına dair tanıtıcı bilgiler sunmaya, girecekleri sınavlara yönelik öğrencilerin yanı sıra aileleriyle de sınava hazırlık sürecine ilişkin birlikte çalışmaya önem vermeleri gerektiği ifade edilebilir. Ayrıca mesleki rehberliğe yönelik çalışmaların da aileler tarafında yeterli

görülmediği bu konuda ailelerle işbirliği içerisinde öğrenciye daha etkili hizmetler sunmaları gerektiği düşünülmektedir.

Alp (1995) tarafından yapılan velilerin rehberlik hizmetlerinden beklentilerini belirlemeye yönelik çalışmada velilerin “öğrenciye meslek seçiminde gerekli yardım edilmeli” maddesine %98,95 ile, “bir üst öğrenim programına geçişi planlamalarında öğrencilere yardım edilmeli” maddesine %98,16 ile yüksek düzeyde katıldıkları ve bu konulara ilişkin beklenti düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Güven (2007) tarafından yapılan çalışmada da veliler tarafından rehberlik servisinden en yüksek beklentiye sahip olunan konular arasında ilköğretimden sonra çocukların gidebileceği üst okullar konusunda bilgi edinme konusunun yer aldığı bulgusuna ulaşılmıştır. Alp (1995) ve Güven (2007) tarafından yapılan çalışmalarda elde edilen bu bulgular ile yapılan çalışmadan elde edilen bulgular arasında sözü edilen konular üzerinde yapılacak konsültasyon çalışmalarına halen var olan ihtiyacın vurgulanması anlamında benzerliğin olduğu görülmektedir.

Bunlara ek olarak okul kademesine göre velilerin konsültasyon konularına ilişkin yeterli algılarına bakıldığında ilkokul velilerinin, çocuğun okul başarısında ailenin rolüne dair bilgiler verilmesi, ailelerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmesi, öğrencinin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelerle bireysel görüşmelerin düzenlenmesi, öğrencinin okula uyumuna yönelik okul kurallarına ilişkin ailelere bilgiler verilmesi, ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi gibi konsültasyon çalışmalarında en yüksek yeterlik algısına sahip oldukları görülmüştür. İlkokul velilerinin en düşük yeterlik algısına ise merkezi sınavlara, çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına, öğrencilerin mesleki gelişimine, öğrencilerin kitle iletişim araçlarını (internet, tablet, telefon, bilgisayar v.b.) doğru kullanmalarına yönelik yapılan konsültasyon çalışmalarında sahip oldukları bulgusuna ulaşılmıştır.

Elde edilen bulgular okul psikolojik danışmanlarının, ilkokul öğrencilerinin dolayısıyla ilkokul velilerinin bu dönemde yoğun olarak ihtiyaç duydukları konulara yönelik olarak ailelere konsültasyon hizmeti sunduklarını göstermektedir. Öyle ki bir ilkokul öğrencisinin eğitim öğretim hayatına yeni başlayan birisi olarak okul kurumuna ve kurallarına yönelik bilgi edinme ve uyum sağlama gereksiniminin olduğu, bütün eğitim ve öğretim hayatındaki başarısı için bu dönemde çalışma alışkanlığının kazandırılmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu dönemlerde kazanılan davranışların etkili ve kalıcı olması, daha sonraki yaşamı, kişiliği üzerinde büyük etkiye sahip olması nedeniyle çocuk istismarının

önlenmesine ve olumlu davranışların geliştirilmesine yönelik konular da ilkökul döneminde üzerinde durulması gereken önemli konulardandır. Elde edilen bulgular da ilkökul velilerinin bu konularda okul psikolojik danışmanlarının kendilerine yeterli desteği sunduklarını ifade etmeleri, dönem ihtiyaçlarının göz önüne alınarak konsültasyon hizmetlerinin yürütüldüğünü göstermesi açısından önemli olarak görülmektedir. Ayrıca ilkökul velileri tarafından yetersiz olarak algılanan konulara bakıldığında merkezi sistem sınavları ve üst eğitim kurumlarına yönelik yürütülen konsültasyon çalışmaları olduğu görülmektedir ki bu konulara çok yer verilmemesinin nedeninin de ilkökulda herhangi bir merkezi sistem sınavının olmaması ve üst eğitim kurumu anlamında çeşitliliğin bulunmaması olduğu düşünülmektedir. Aileler tarafından yetersiz olarak algılanan diğer konsültasyon çalışmalarından mesleki gelişim ve kitle iletişim araçlarının kullanımı konuları ise ilkökulda üzerinde daha fazla durulması gereken önemli konular olduğu düşünülmektedir.

Ortaokul velilerinin ise ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ilişkin en yüksek yeterlik algısına sahip olduğu konuların öğrencinin kişisel sorunlarına, çocuklarda olumlu davranış geliştirmeye, çocuklarda görülen davranış sorunlarına ilişkin konular olduğu görülmüştür. Ortaokul velilerinin en düşük yeterlik algısına sahip olduğu konsültasyon çalışmalarının da çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına, öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özelliklerine, çocuk istismarı konusuna ilişkin yapılan konsültasyon çalışmalarının olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu bulgulara ilişkin olarak ortaokullarda ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarında yeterlik algısının düşük olduğu konulara öncelik verilmesi gerektiği söylenebilir.

Ortaokul velilerin en yüksek yeterlik algısına sahip olduğu konsültasyon çalışmalarına bakıldığında ortaokul dönemi çocuğunun gelişimsel olarak yaşadığı değişmelere bağlı olarak ortaya çıkan ihtiyaçlarına yönelik konular olduğu görülmektedir. Öyle ki ortaokul döneminde öğrenciler ergenlikle tanışmakta; duygu, düşünce ve fiziksel açıdan değişme ve gelişmeler yaşamaktadır. Bunun sonucunda ortaya çıkan davranış sorunları, bu sorunlu davranışların yerine kazandırılması gereken olumlu davranışlar gibi kişisel rehberlik ihtiyaçları ön plana çıkmaktadır. Elde edilen bulgular da okul psikolojik danışmanlarının ortaokul kademesinde bu ihtiyaçlara dönük olarak ailelere konsültasyon çalışmaları sunulduğunu ve ailelerin en yüksek yeterlik algılarına bu konularda sahip oldukları

görülmektedir. Ortaokul velilerinin sahip oldukları en düşük yeterlik algılarının ise ortaokul döneminde öğrenci ve ailelerin eğitsel olarak en fazla ihtiyaç duyduğu merkezi sistem sınavları ve üst eğitim kurumlarına ilişkin sunulan konsültasyon çalışmalarına ilişkin olduğu görülmektedir. Bu konu öğrencilerin iyi bir gelecek kurmalarında önemli bir aşama olan lise öğrenimini ilgilendirdiğinden aileler tarafından önemsenmektedir. Okul psikolojik danışmanları bu nedenle bu konularda ailelere dönük olarak daha etkili çalışmalar yapması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca ortaokul velileri tarafında en düşük yeterlik algısına sahip olan konular arasında gelişim dönemi özellikleri ve istismar konuları da yer almaktadır. Aileler bu dönemde ergenlik dönemine giren çocuklarını daha iyi anlayabilmek ve ortaya çıkacak sorunlara daha etkili çözümler bulabilmek, aileden daha çok arkadaş çevresinin etkilerine açık olan çocuklarının istismar edilmesini önlemek amacıyla bu konularda kendilerine sunulacak konsültasyon çalışmalarına da ihtiyaç duymaktadırlar. Bu anlamda okul psikolojik danışmanları bu konularda ailelere daha yeterli konsültasyon çalışmaları sunmaları gerektiği düşünülmektedir.

5.2.2. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Ebeveynlerin Yakınlık Derecesine Göre İncelenmesi

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin ailelerin yeterlik algıları ailelere sunulan etkili ana-baba olma; sınav kaygısı ve sınav sürecinde sağlıklı, doğru davranma; öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özellikleri ve çocuklarda olumlu davranış geliştirme konularındaki konsültasyon çalışmalarında ebeveynlerin yakınlık derecesine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Bu farklılıkların ise anneler lehine olduğu görülmüştür. Yani yukarıda ifade edilen konularda ailelere yönelik yürütülen konsültasyon çalışmalarını anneler babalara kıyasla daha yeterli olarak algılamaktadırlar.

Elde edilen bu bulguya ilişkin olarak annelerin babalara kıyasla okulda yürütülen rehberlik çalışmalarına katılımının daha yüksek olmasının annelerin yapılan çalışmalardan haberdar olmasını sağladığı ve bunun sonucunda da yeterlik algılarının babalara kıyasla daha yüksek olduğu düşünülmektedir.

Alp (1995) ise yapmış olduğu çalışmada cinsiyete göre, velilerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklenti düzeyleri arasındaki farkın önemsiz olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alp (1995)'in bulgusu ile yapılan araştırmadan elde edilen bulgu arasındaki

farkın zaman içerisinde ebeveynler arasında gerçekleşen rol farklılıklarından kaynaklanabileceği ve daha gerçekçi sonuçlara ulaşılmasında ise bu konuda yapılacak araştırmaların yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

5.2.3. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Eğitim Düzeyine Göre İncelenmesi

Araştırmadan elde edilen bulgulara bakıldığında ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ilişkin ailelerin yeterlik algılarının bazı konularda ebeveynlerin eğitim düzeyine göre anlamlı bir düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özellikleri ve çocuklarda görülen davranış sorunlarına (şiddet, yalan söyleme v.b.) ilişkin konularda ailelere sunulan konsültasyon hizmetlerinde en yüksek yeterlik algısına ilköğretim düzeyindeki ebeveynlerin sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu iki konu haricindeki diğer on üç konuda sunulan konsültasyon hizmetlerine ilişkin en yüksek yeterlik algısına ise ortaokul eğitim düzeyindeki ebeveynlerin sahip olduğu görülmüştür. Farklılaşmanın olduğu toplam on beş maddenin 6'sında lise eğitim düzeyindeki; 3'ünde lisans eğitim düzeyindeki ve geriye kalan 6'sında da lisansüstü eğitim düzeyindeki ebeveynlerin en düşük yeterlik algısına sahip oldukları bulgulanmıştır.

Elde edilen bu bulgulara göre ebeveynlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe, sunulan konsültasyon hizmetlerini yetersiz olarak algılama eğilimlerinin arttığı söylenilebilir. Bunda ise eğitim düzeylerinin yükselmesinin bireylerin değerlendirme ölçütlerinin gelişmesinde etkili olduğu düşünülmektedir.

Alp (1995) tarafından yapılan çalışmada ise ailelerin rehberlik servisinden beklenti ortalamalarının, ebeveynlerin eğitim seviyesi yükseldikçe arttığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu bulgunun, yapılan araştırmadan elde edilen ebeveynlerin eğitim düzeylerinin bir farklılaşma kaynağı olduğu bulgusuna benzerlik gösterdiği görülmektedir.

5.2.4. Ailelerin Okulda Yürütülen Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Yeterlik Algılarının Okul Kademesine Göre İncelenmesi

Araştırma kapsamında okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin ebeveynlerin yeterlik algılarının çocuklarının gittiği ilköğretim ve ortaokul kademesine göre anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığına bakıldığında etkili ana-

baba olma, çocuk istismarı, çocuklarda olumlu davranış geliştirme konularında yürütülen konsültasyon çalışmalarında bir farklılaşmanın olduğu ve bu farklılaşmanın da çocuğu ilkokula giden veliler lehine olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yani söz konusu konularda yürütülen konsültasyon çalışmaları, çocukları ilkokula giden veliler tarafından çocukları ortaokula giden velilere kıyasla daha yeterli olarak algılanmaktadır.

Bu bulgudan yola çıkarak ilkokullarda etkili ana-baba olma, çocuk istismarı, çocuklarda olumlu davranış geliştirme konularında ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ortaokullara kıyasla daha çok ağırlık verildiği söylenebilir.

Alp (1995) tarafından yapılan çalışmada ise çocuğunu genel ve meslek lisesine gönderen velilerin psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklentilerinin özel liseye gönderen velilere kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Güven (2007) ise yaptığı çalışmada ilkokul velilerinin, okuldaki PDR uygulamaları konusundaki bilgilenme beklentilerinin ortaokul velilerinden daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgular, yapılan araştırmadan elde edilen bulgu ile veli algılarında çocuklarını gönderdikleri eğitim kurumlarına göre anlamlı farklılığın olması bakımından benzerlik göstermektedir.

5.3. Araştırmadan Elde Edilen Nitel ve Nicel Bulguların Karşılaştırılması

Yapılan karma yöntem araştırması sonucunda ulaşılan nitel ve nicel bulguların karşılaştırılmasındaki amaç okul psikolojik danışmanlarının ailelere yönelik sunduklarını ifade ettikleri konsültasyon hizmetleri ile sunulan konsültasyon hizmetlerini alan ailelerin bu çalışmaları ne derece yeterli buldukları arasındaki tutarlılığı ortaya koymaktır.

Genel anlamda bakıldığında ailelerin en yüksek yeterlik algısına sahip oldukları konsültasyon çalışmalarının başında öğrencinin okula uyumuna yönelik olarak yapılan oryantasyon çalışmalarına ilişkin ailelere sunulan konsültasyon hizmetlerinin geldiği görülmektedir. Araştırmanın nitel boyutuna bakıldığında ise okul psikolojik danışmanlarının oryantasyon hizmetine yönelik olarak ailelere sunduklarını ifade ettikleri hizmetin, sundukları diğer konsültasyon hizmetleri arasında ön sıralarda yer aldığı, önemli bir ağırlığa sahip olduğu görülmektedir. Bu anlamda bu iki nitel ve nicel bulgu arasında bir tutarlılığın olduğu söylenebilir.

Ailelerin en yüksek yeterlik algısına sahip olduğu ikinci konu ise öğrencilerin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelere sunulan konsültasyon çalışmalarının olduğu

görülmektedir. Nitel bulgularla karşılaştırıldığında ise okul psikolojik danışmanlarının ailelere sunduklarını ifade ettikleri ergenlik dönemine, aile içi iletişime, davranış problemlerine, teknoloji kullanımına, arkadaşlık ilişkilerine, çocuk istismarına yönelik konsültasyon çalışmaları kişisel-sosyal rehberlik içerisine girdiğinden kişisel sorunlara ilişkin yeterince çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu açıdan da okul psikolojik danışmanları tarafından verilen konsültasyon hizmetleri ile aileler tarafından bu hizmetlere ilişkin algılanan yeterliğin de tutarlılık gösterdiği söylenebilir.

Araştırmanın nicel boyutuna göre aileler tarafından üçüncü olarak en yüksek yeterli olarak algılanan konsültasyon çalışması ise okul başarısında ailenin rolüne ilişkin verilen konsültasyon çalışmaları olduğu görülmektedir. Okul psikolojik danışmanlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara ise okul psikolojik danışmanlarının verimli ders çalışmaya , merkezi sistem sınavlarına, sınav kaygısına yönelik olarak eğitsel rehberliğe ilişkin ailelerle konsültasyon çalışmaları yaptıkları bulgulanmıştır. Bu hususta yapılan çalışmaların ailelere çocuklarının başarısına ilişkin rollerinin neler olduğu ve ne yapmaları gerektiği yönünde bilgi ve farkındalık kazandırdığı düşünülmektedir. Bu nedenle de nitel ve nicel kısımlarda elde edilen bulguların tutarlılık gösterdiği ifade edilebilir.

Aileler tarafından en yetersiz olarak algılanan konsültasyon hizmetlerine bakıldığında ise en başta ailelere çocuklarının gidebileceği üst eğitim kurumlarına ilişkin yapılan bilgilendirici konsültasyon çalışmalarının geldiği görülmektedir. Nitel kısımdaki bulgulara bakıldığında ise okul psikolojik danışmanlarının ailelere yönelik yapmış oldukları konsültasyon çalışmalarında en az yer verdikleri konulardan birinin de üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına ilişkin ailelere yapılan bilgilendirici çalışmalar olduğu anlaşılmaktadır. Bu karşılaştırmadan hareketle iki nitel ve nicel bulgunun birbirini desteklediği söylenebilir.

Yapılan araştırmada aileler tarafından en düşük yeterlik algısına sahip olunan ikinci konunun öğrencinin mesleki gelişimine dönük olarak ailelere sunulan konsültasyon çalışmalarının olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Okul psikolojik danışmanlarının ailelere sunduklarını ifade ettikleri konsültasyon çalışmalarına bakıldığında ise bu konuda araştırma kapsamında görüşme yapılan hiç bir psikolojik danışmanın konsültasyon çalışması yürütmediği görülmektedir. Bu anlamda da araştırma bulgularının birbiriyle tutarlı olduğu söylenebilir.

Araştırmanın nicel boyutunda aileler tarafından üçüncü sırada en yetersiz olarak algılanan konsültasyon çalışmasının ise ailelere çocuğunun gireceği merkezi sistem sınavlarına ve hazırlık sürecine ilişkin sunulan konsültasyon hizmetlerinin olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ancak nitel bulgulara bakıldığında ise merkezi sistem sınavlarına yönelik ailelere sunulan konsültasyonun, okul psikolojik danışmanlarının en çok sunduklarını ifade ettikleri konsültasyon konuları arasında yer aldığı görülmektedir. Bu farklılığa ilişkin olarak ise okul psikolojik danışmanları tarafından ailelere sunulan merkezi sistem sınavlarına ve hazırlık sürecine ilişkin konsültasyon hizmetlerinin aileler tarafından çok etkili bulunmadığı, ailelerin beklentilerini karşılamadığı ya da aileler tarafından yeterli katılımın sağlanmaması dolayısıyla yetersiz olarak algılandığı söylenebilir.

Yürütülen çalışma, ilkökul ve ortaokul kademelerine göre de okul psikolojik danışmanları ve veliler arasında karşılaştırma yapmaya olanak sağlamaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre ilkökul velilerinin en yüksek yeterlik algısına okul başarısında ailenin rolüne ilişkin sunulan konsültasyon hizmetlerinde sahip oldukları görülmektedir. Nitel bulgulara bakıldığında ise ilkökul psikolojik danışmanlarının ailelere en fazla sundukları konsültasyon çalışmaları arasında verimli ders çalışmaya, sınav kaygısı oryantasyon gibi öğrencinin okul başarısında velinin rolüne ilişkin konuların geldiği görülmektedir. Bu anlamda nitel ve nicel bulguların birbiriyle uyumlu olduğu söylenebilir.

İlkokul velileri tarafından ikinci sırada yüksek düzeyde yeterli olarak algılanan konsültasyon çalışmalarının çocuk istismarına yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. İlkokul psikolojik danışmanlarının ifadelerine bakıldığında ise ortaokula kıyasla ilkökulda çocuk istismarına ilişkin aileleri bilgilendirici çalışmaların daha fazla yürütüldüğü anlaşılmaktadır. Bu konuya ilişkin de veliler ve okul psikolojik danışmanları arasında tutarlılığın olduğu söylenebilir.

İlkokul velilerinin üçüncü olarak en yüksek yeterlik algısına sahip olduğu konsültasyon çalışmalarının ise öğrencinin kişisel sorunlarına ilişkin, oryantasyon çalışmalarına ilişkin ve olumlu davranış kazandırmaya ilişkin ailelere sunulan konsültasyon çalışmaları olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. İlkokul psikolojik danışmanlarının ailelere sunduklarını ifade ettikleri konsültasyon çalışmaları arasında oryantasyonun; kişisel sorunlara ilişkin olarak aile içi iletişim, ebeveyn tutumları, davranış problemleri ve çocuk istismarının; istendik davranış kazandırma yöntemlerinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu anlamda nitel ve nicel bulguların tutarlılık gösterdiği ifade edilebilir.

İlkokul velileri tarafından en düşük yeterlik algısına sahip olunan konsültasyon çalışmalarının merkezi sınavlara ve üst eğitim kurumlarına ilişkin sunulan konsültasyon çalışmaları olduğu ortaya çıkmıştır. İlkokul psikolojik danışmanları ile yapılan

görüşmelerden elde edilen bulgularla karşılaştırıldığında hiçbir ilkökul psikolojik danışmanının bu konulara ilişkin ailelere konsültasyon hizmeti sunmadığı görülmüştür. Bu konuya ilişkin olarak da bir tutarlılığın olduğu söylenebilir. Ayrıca ilkökulda öğrencilerin ortaokullara merkezi sınavlara girerek yerleşmesi gibi bir durum söz konusu olmadığı için danışmanların bu konuda herhangi bir konsültasyon çalışması yapmadıkları söylenebilir. Üst eğitim kurumlarına ve giriş koşullarına yönelik olarak ailelere dönük konsültasyon çalışmalarının olamaması öğrencilerin gidebilecekleri ortaokullarda bir çeşitliliğin olmamasından kaynaklanıyor olabilir.

İlkokul velileri tarafından en düşük yeterlik algısına sahip olunan konulardan ikincisi ise öğrencinin mesleki gelişimine ilişkin ailelerle yapılan konsültasyon çalışmalarıdır. Ki bu konuya ilişkin olarak araştırma kapsamındaki hiçbir ilkökul psikolojik danışmanının konsültasyon çalışması yürütmediği görülmektedir. Bu anlamda nitel ve nicel araştırma sonuçları arasında da bir tutarlılığın olduğu ifade edilebilir.

Araştırmadan elde edilen nicel bulgulara göre ailelerin yüksek düzeyde yetersiz olarak algıladığı üçüncü konu ise ailelere çocukların kitle iletişim araçlarını nasıl kullanmaları gerektiğine ilişkin verilen konsültasyon hizmetleridir. Ancak bu konuya ilişkin ilkökul psikolojik danışmanlarının çalışmalar yaptıklarını ifade etmelerine karşın aileler tarafından yetersiz bulunduğu görülmüştür. Bunun sebebinin ise etkili bir konsültasyon yapılamaması ya da ebeveynler tarafından yeterli katılımın sağlanmaması olarak ifade edilebilir.

Ortaokul velilerinin algılarına bakıldığında ise en yüksek yeterlik algısına sahip olunan konunun öğrencinin kişisel sorunlarına ilişkin ailelere sunulan konsültasyon çalışmaları olduğu görülmüştür. Nitel bulgulara bakıldığında ise ilkökula kıyasla ortaokulda öğrencilerin kişisel sorunlarına ilişkin ailelere sunulan konsültasyon çalışmalarının daha fazla olduğu görülmektedir. Bu anlamda nicel ve nitel bulgular arasında bir uyumun olduğu söylenebilir. Ortaokulda bu konuya daha fazla ağırlık verilmesinde öğrencilerin hayatlarının en fırtınalı ve stresli dönemleri olan ergenliği yaşamaları etken olarak düşünülmektedir.

Ortaokul velilerinin en yüksek yeterlik algısına sahip oldukları diğer konsültasyon konusu öğrencide görülen davranış problemlerine ilişkin ailelerle yapılan konsültasyon çalışmalarıdır. Yukarıda ifade edildiği gibi ortaokul döneminde ergenliğe geçiş başlamakta ve bu pek çok sorunun kaynağı olabilmektedir. Ortaokul psikolojik danışmanları da bu konuya ilişkin çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir. Velilere ve okul psikoloji danışmanları arasında bu konuya ilişkin de bir tutarlılığın olduğu ifade edilebilir.

Ortaokul velilerinin sahip oldukları en düşük yeterlik algılarının başında ise öğrencilerin gidebilecekleri üst eğitim kurumlarına ve öğrencilerin gelişim dönemlerine ilişkin ailelere sunulan konsültasyon hizmetinin geldiği görülmüştür. Nitel bulgularla karşılaştırıldığında bu konulara ilişkin olarak ailelere konsültasyon çalışmalarının ilkokul psikolojik danışmanlarına kıyasla ortaokul psikolojik danışmanları tarafından yapıldığı görülmektedir. Bu anlamda nitel ve nicel bulgular arasında bir farklılık olduğu orta çıkmaktadır. Bunun sebebinin ise bu konularda yapılan konsültasyon çalışmalarının aileleri tatmin etmediği, aileler üzerinde etkili olmadığı, bu konulara yönelik sunulan hizmetlere ilişkin ailelerin beklentilerinin farklı olduğu söylenebilir.

Ortaokul velilerinin yüksek düzeyde yetersiz olarak algıladıkları diğer bir konu ise çocuk istismarına ilişkin olarak ailelere sunulan konsültasyon çalışmalarına ilişkindir. Ortaokul psikolojik danışmanları ile yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara bakıldığında ise çocuk istismarına yönelik çalışmaların ilkokula kıyasla ortaokullarda daha az yürütüldüğü görülmüştür. Bu anlamda araştırmanın hem nitel hem de nicel kısımlarının birbiriyle tutarlı olduğu görülmüştür.

BÖLÜM 6

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlara ve konu ile ilgili önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Bu araştırmada, ilkokul ve ortaokulda görev yapan okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmaları incelenmiştir. Araştırma karma yöntemde yakınsayıcı paralel desende (cocurrent triangulation design) gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın nitel kısmında, okul psikolojik danışmanlarının ailelere yönelik konsültasyon çalışmalarını nasıl yürüttüklerine ilişkin olarak okul psikolojik danışmanlarına “Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Görüşme Formu” nda yer alan görüşme sorularına göre yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Araştırmanın nicel kısmında ise okul psikolojik danışmanlarının sundukları konsültasyon hizmetlerine ilişkin ailelerin yeterlik algılarını belirlemek için ebeveynlere “Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi” uygulanmıştır.

Araştırmanın nitel kısmından elde edilen sonuçlar şu şekildedir:

1. Araştırmaya katılan okul psikolojik danışmanlarının tamamının rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan konsültasyon çalışmalarının önemli ve gerekli olduğu yönünde bir bakış açısına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
2. Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının doğrudan konsültasyona yönelik bir ders almadıkları ancak bazı derslerde bir konu olarak konsültasyona değinildiği bu nedenle de aldıkları eğitimleri yetersiz buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

3. Okul psikolojik danışmanlarının hiçbirinin meslek sürecinde konsültasyona yönelik hizmet içi eğitim almadıkları sonucuna ulaşılmıştır.
4. Okul psikolojik danışmanlarının çoğunluğunun bilgi eksikliği nedeniyle ailelerle konsültasyon sürecine ilişkin konsültasyon modellerinden hiçbirini takip etmediği, bazılarının sorunlara yönelik eklektik bir tarzı benimsediği, bir kısmının da davranışçı ve adleryen konsültasyon modellerini kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.
5. Okul psikolojik danışmanlarının ailelerle konsültasyon çalışmalarını yürütürken kullandıkları yöntemlere ilişkin olarak ise çoğunlukla bireysel görüşmelerin, seminer çalışmalarının, ev ziyaretlerinin ve grup çalışmalarının kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.
6. Araştırmada okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında üzerinde çalıştıkları konuların yoğunlukla ebeveyn tutumları, ergenlik dönemi ve özellikleri, verimli ders çalışma yöntemleri, aile içi iletişim, davranış problemleri, merkezi sistem sınavları gibi konular olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
7. İlkokul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında ise öncelikli olarak ebeveyn tutumları, oryantasyon, verimli ders çalışma yöntemleri, aile içi iletişim, davranış problemleri gibi konular üzerinde çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.
8. Ortaokul psikolojik danışmanlarının ise ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında öncelikli olarak ergenlik dönemi ve özellikleri, merkezi sistem sınavları, verimli ders çalışma yöntemleri, arkadaşlık ilişkileri gibi konular üzerinde çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.
9. Okul psikolojik danışmanlarının çoğunluğunun ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına okul yönetiminin fiziksel mekan, moral ve motivasyon, çalışmalara katılım, ailelere ulaşma ve materyal anlamında yeterli desteği sunduğu kanısına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.
10. Ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına öğretmenlerin sağladığı desteğe ilişkin olarak ise öğretmenlerin okul psikolojik danışmalarına çoğunlukla yönlendirme, bilgi aktarımı, ailelere ulaşma, çalışmalara katılım anlamında destek sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.
11. Okul psikolojik danışmanları tarafından yürütülen konsültasyon çalışmalarının ailelere farkındalık ve bilinçlenme, istenmeyen davranışlarında değişiklik; pozitif

duyguların deneyimlenmesi, çocuklara yönelik ilgi ve dikkat artışı bunun yanı sıra rehberlik servisine yönelik olumlu bir tutum gelişimi anlamında yararlarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

12. Okul psikolojik danışmanları tarafından konsültasyona yönelik güncel gelişme ve değişimleri takip etmek, konsültasyona ilişkin bilgi birikimine ulaşmak ve konsültasyona ilişkin uzman kişilerin yaptığı çalışmalardan edindikleri deneyimlere ilişkin bilgi sahibi olmak için konsültasyona ilişkin düzenlenecek bir hizmet içi eğitime ihtiyaç duyulduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırmanın ailelerle yürütülen nicel kısmından elde edilen sonuçlar ise şu şekildedir:

1. Okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin olarak ebeveynlerin sırasıyla öğrencinin okula uyumunu sağlamak üzere ailelere okul kurallarına ilişkin sunulan oryantasyon hizmetleriyle, öğrencinin kişisel sorunlarına yönelik ailelerle yapılan bireysel görüşme hizmetleriyle ve çocuğun okul başarısında ailenin rolünün önemiyle ilgili ailelere sunulan konsültasyon çalışmalarında en yüksek yeterlik algısına sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca konsültasyon çalışmaları kapsamında ebeveynlerin en düşük yeterlik algısına sahip olduğu konuların ise sırasıyla ailelerin çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına dair bilgilendirilmesine, öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olma konusunda ailelerin bilgilendirilmesine ve merkezi sınavlara hazırlanan öğrencilerin ailelerinin hazırlık sürecine ilişkin bilgilendirilmesine ilişkin konsültasyon konuları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
2. Okul kademelerine göre bakıldığında ise ilkokul velilerinin, çocuğun okul başarısında ailenin rolüne dair bilgiler verilmesi, ailelerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmesi, öğrencinin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelerle bireysel görüşmelerin düzenlenmesi, öğrencinin okula uyumuna yönelik okul kurallarına ilişkin ailelere bilgiler verilmesi, ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi gibi konsültasyon çalışmalarında en yüksek yeterlik algısına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. İlkokul velilerinin en düşük yeterlik algısına ise merkezi sınavlara, çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına, öğrencilerin mesleki gelişimine, öğrencilerin kitle iletişim araçlarını (internet, tablet, telefon, bilgisayar v.b.) doğru kullanmalarına yönelik yapılan konsültasyon çalışmalarında sahip oldukları ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Ortaokul velilerinin ise ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ilişkin en yüksek yeterlik algısına sahip olduğu konuların öğrencinin kişisel sorunlarına, çocuklarda olumlu davranış geliştirmeye, çocuklarda görülen davranış sorunlarına ilişkin konular olduğu görülmüştür. Ortaokul velilerinin en düşük yeterlik algısına sahip olduğu konsültasyon çalışmalarının da çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına, öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özelliklerine, çocuk istismarı konusuna ilişkin yapılan konsültasyon çalışmalarının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3. Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç ise okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına ilişkin ailelerin yeterlik algılarının bazı maddelerde ebeveynlerin yakınlık derecesine göre anlamlı farklılık gösterdiği yönündedir. Bu farklılıkların tamamının ise anneler lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
4. Araştırmada ebeveynlerin eğitim düzeyleri yükseldikçe, sunulan konsültasyon hizmetlerini yetersiz olarak algılama eğilimlerinin arttığı sonucuna varılmıştır.
5. Ayrıca yapılan araştırmada ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ilişkin ebeveynlerin yeterlik algılarının çocuklarının gittiği ilkököl ve ortaokul kademelerine göre bazı konsültasyon çalışmalarında farklılaşmanın olduğu ve bu farklılaşmanın da çocuğu ilkököl giden veliler lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın nitel ve nicel boyutlarından elde edilen bulgular üzerinde yapılan karşılaştırmalara ilişkin olarak ise okul psikolojik danışmanlarının sunduklarını ifade ettikleri konsültasyon hizmetleri ile ailelerin sunulan bu hizmetlere ilişkin yeterlik algılarının büyük oranda birbiriyle tutarlı olduğu sonucuna varılmıştır.

6.2. Öneriler

Aşağıda araştırmanın sonuçlarına dayalı olarak politika yapıcılara, okul psikolojik danışmanlarına ve araştırmacılara yönelik önerilere yer verilmiştir.

6.2.1. Politika Yapıcılara ve Yöneticilere Yönelik Öneriler

- Okul psikolojik danışmanlarına konsültasyona ilişkin Milli Eğitim Bakanlığı'nın koordinasyonunda, RAM'lar ve üniversiteler tarafından içeriğinde konsültasyon

modellerini, kişilerarası iletişimi, konsültasyon sürecinin yapılandırılmasını, örnek konsültasyon uygulama ve vakalarını içeren hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.

- Üniversitelerin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı'nın lisans ve lisansüstü programlarına doğrudan konsültasyona yönelik olan dersler konulabilir ve eğitimler uygulamalarla zenginleştirilebilir.

6.2.2. Okul Psikolojik Danışmanlarına Yönelik Öneriler

- Okul psikolojik danışmanları tarafından, ailelerin yetersiz olarak algıladıkları üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına, öğrencilerin mesleki gelişimine, merkezi sınavlara ve hazırlık süreçlerine yönelik konularda ailelere konsültasyon hizmetleri sunulabilir.
- Okul psikolojik danışmanları tarafından, ihtiyaç duyulan konuların yanında ilkökul velileri tarafından yetersiz olarak algılanan öğrencilerin mesleki gelişimine, öğrencilerin kitle iletişim araçlarını (internet, tablet, telefon, bilgisayar v.b.) doğru kullanmalarına yönelik konulardaki ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ilkökullarda öncelik verilebilir.
- Okul psikolojik danışmanları tarafından, ihtiyaç duyulan konuların yanında ortaokul velileri tarafından yetersiz olarak algılanan öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özelliklerine, çocuk istismarına yönelik konulardaki ailelerle yürütülen konsültasyon çalışmalarına ortaokullarda öncelik verilebilir.
- Okul psikolojik danışmanları tarafından, ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarına annelerin yanı sıra babaların katılımını da artırmaya yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri konsültasyon çalışmalarında çoğunlukla desteklerine ihtiyaç duydukları öğretmen ve yöneticilerin ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmaları ve ailelere sunulan hizmetlerin etkililiği ve verimliliğinin artırılabilmesi için öğretmen ve yöneticilere yönelik konsültasyon çalışmaları düzenlenebilir.
- Okul psikolojik danışmanları, ailelere yönelik konsültasyon çalışmalarında teknolojinin ve internetin sunduğu imkanlardan da yararlanarak web tabanlı çalışmalar yürütebilirler.

6.2.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Okullarda ebeveynlerle yapılacak konsültasyon çalışmalarının etkililiğini inceleyen deneysel araştırmalar yapılabilir.
- İlkokul ve ortaokulun yanı sıra okul öncesinde ya da ortaöğretimde de ailelerle yürütölen konsültasyon çalışmaları incelenebilir.
- Farklı bölgelerdeki okullarda da benzer bir araştırma yürütölebilir.
- Yapılacak çalışmalarda okul psikolojik danışmanlarının öğrenci ile ilgili diğerkişiler olan öğretmenlerle, yöneticilerle, diğerkurumlardaki psikolojik danışmanlarla yaptıkları konsültasyon çalışmaları incelenebilir.
- Konsültasyona yönelik yapılacak çalışmalar daha fazla sayıda okul psikolojik danışmanını kapsayacak şekilde tasarlanabilir.

KAYNAKLAR

- Agresta, J. (2004). Professional role perceptions of school social workers, psychologists and counselors. *Children and Schools*, 26(3), 151-164.
- Akbaş, S. (2001). *Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin yürütülmesinde oluşturulan işbirliğinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Akkök, F. (1999). Ailelerin Eğitim Sürecine Katılımı. Y. Kuzgun (Ed.), *İlköğretimde rehberlik içinde* (s.257-265). Ankara: Nobel.
- Akman, Y. (1994, Nisan). *Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik servislerinde verilen konsültasyon hizmetlerinin yeri ve önemi*. 1. Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Akman, Y. (2002). Okullardaki konsültasyon çalışmaları ve ruh sağlığı konsültasyon modeli. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(18), 7-13.
- Alp, D. (1995). *Velilerin orta öğrenimdeki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinden beklentileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Amatea, E., Daniels, H., Brigman, N., & Vandiver, F. (2004). Strengthening counselor-teacher-family connections: The family-school collaborative consultation project. *Professional School Counseling*, 8(1), 47-56.
- American Counseling Association. (2014). *ACA code of ethics*. American Counseling Association.
- American School Counselor Association. (2004). *The ASCA national model: A framework for school counseling programs*. American School Counselor Association

- Atcı, A. (2004). *İlköğretim I. kademe öğretmenlerinin sınıf içi problem davranışlara yönelik müdahalelerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Atıcı, M. (2006). İlköğretim öğrencilerinin davranış problemleriyle baş etme konusunda öğretmen-psikolojik danışman işbirliğine ilişkin görüşlerin karşılaştırılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25) , 55-65.
- Auster, E. R., Feeney-Kettler, K.A., & Kratochwill, T.R. (2006). Conjoint behavioral consultation: Application to the school-based treatment of anxiety disorders. *Education and Treatment of Children*, 29, 243-256.
- Babcock, N.L., & Pryzwansky, W.B. (1983). Models of consultation: Preferences of educational professionals at five stages of service. *Journal of School Psychology*, 21, 359-366.
- Baker, S. B. (2000). *School counseling for the twenty-first century*. New Jersey: Prentice Hall.
- Bramlett, R.K., & Murphy, J.J. (1998). School psychology perspectives on consultation: Key contributions to the field. *Journal of Educational and Psychology Consultation*, 9, 29-55.
- Braucht, S., & Weime, B. (1992). The school counselor as consultant on self –esteem: An example. *Elementary School Guidance and Counseling*, 26, 229-236.
- Brigman, G., Mullis, F., Webb, L., & White, J. (2005). *School counselor consultation*. New Jersey: John Wiley & Sons.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş. (2014). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Can, G. (2002). Bir kurum ve bir sistem olarak aile. A. Sibel Türküm (Ed.), *Anne baba eğitimi içinde* (s. 1-22). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Caplan, G. (1970). *The theory and practice of mental health consultation*. New York: Basic Books.

- Caplan, G., Caplan, R.B., & Erchul, W. P. (1994). Caplanian mental health consultation: Historical background and current status. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 46, 2-12.
- Caplan, G. (1995). Types of mental health consultation. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 6(1), 7-21.
- Colton, D.L. & Sheridan, S.M. (1998). Conjoint behavioral consultation and social skills training: Enhancing the play behaviors of boys with attention deficit hyperactivity disorder. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 9(1), 3-28.
- Connell, S., Sanders, M.R., & Markie-Dadds, C. (1997). Self-directed behavioral family intervention for parents of oppositional children in rural and remote areas. *Behavior Modification*, 21(4), 379-408.
- Conoley, J.C., & Conoley, C.W. (1990). Staff consultative work in schools. N. Jones & N. Frederickson (Eds.), *Refocusing educational psychology* içinde (s. 84-103). London: Falmer.
- Conroy, E., & Mayer, S. (1994). Strategies for consulting with parents. *Elementary School Guidance & Counseling*, 29, 60-66.
- Council for the Accreditation of Counseling and Related Educational Programs. (1997). *CACREP accreditation standards and procedures manual*. Council for the Accreditation of Counseling and Related Educational Programs.
- Cresswell, J.W., & Plano-Clark, V. L. (2015). *Karma Yöntem Araştırmaları Tasarımı ve Yürütülmesi*. (Y. Dede & S.B. Demir, Çev.). Ankara: Anı.
- Crothers, L.M., Hughes, T.L., & Morine, K.A. (2008). *Theory and cases in school-based consultation*. New York: Taylor & Francis.
- Curtis, M. J., & Stollar, S. A. (1995). Best practices in system-level consultation and organizational change. A. Thomas & J. Grimes (Ed.), *Best practices in school psychology* içinde (s. 51-58). Washington, DC: National Association of School Psychologists.
- Davis, K. M. (2005). School-based consultation. C. S. Sink (Ed.), *Contemporary school counseling: Theory, research and practice* içinde (s. 297-326). Boston: Lahaska.

- Dinkmeyer, D. (1968). The counselor as consultant: Rationale and procedures. *Elementary School Guidance and Counseling*, 3, 187-194.
- Dinkmeyer, D., & Carlson, J. (2006). *Consultation: Creating school-based interventions*. New York: Taylor & Francis.
- Doll, B., & Kratochwill, T. (2010). Treatment of parent-adolescent conflict through behavioral technology training: a case study. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 3(4), 281-300.
- Dollarhide, C.T. & Saginak, K.A. (2003). *School counseling in the secondary school: A comprehensive process and program*. Boston: Allyn & Bacon.
- Dougherty, A.M. (1992). School consultation in the 1990s. *Elementary school guidance and counseling*, 26, 163-164.
- Dougherty, A.M. (2000). *Psychological consultation and collaboration in school and community settings*. Belmont, CA: Wadsworth.
- Edwards, N.A., Sullivan, J.M., Meany-Walen, K., & Kantor, K.R. (2010). Child parent relationship training: Parents' perceptions of process and outcome. *International Journal of Play Therapy*, 19(3), 159-173.
- Engin, C. (1996). Veli ve öğretmen algılamalarına göre ilkokul rehberlik uzmanının rolü ve işlevi. 3.Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Erchul, W.P. (1993). Selected interpersonal perspectives in consultation research. *School Psychology Quarterly*, 8, 38-49.
- Erchul, W. P., & Martens, B.K. (2010). *School consultation: Conceptual and empirical bases of practice*. New York: Springer.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2008). *How to design and evaluate research in education*. New York: McGraw-Hill.
- Gallessich, J. (1980). Consultation. U. Delworth, G. R. Hanson, & Associates (Ed.), *Student services: A handbook for the profession içinde* (s. 313-330). San Francisco: Jossey-Bass.

- Galloway, J., & Sheridan, S. M. (1994). Implementing scientific practices through case studies: Examples using home-school interventions and consultation. *Journal of School Psychology*, 32, 385-413.
- Garbacz, S. A., & McIntyre, L. L. (2015). Conjoint Behavioral Consultation for Children With Autism Spectrum Disorder. *School Psychology Quarterly*, baskıda.
- Genç, S. Z. (2005). İlköğretim birinci kademedeki okul-aile işbirliği ile ilgili öğretmen ve veli görüşleri. *Türk Eğitim Dergisi*, 3(2), 227-243.
- Gibbs, J. T. (1980). The interpersonal orientation in mental health consultation: Toward a model of ethnic variations in consultation. *Journal of Community Psychology*, 8, 195-207.
- Greene, L., Kamps, D., Wyble J., & Ellis, C. (1999). Home-based consultation for parents of young children with behavioral problems. *Child & Family Behavior Therapy*, 21(2), 19-45.
- Gültekin, F., & Arıcıoğlu, A. (2007). Okullarda konsültasyon hizmetleri: Türkiye'deki durum. F. Korkut-Owen, R. Özyürek & D. W. Owen (Ed.), *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik: Meslekleşme sürecindeki ilerlemeler içinde* (s. 251-269). Ankara: Nobel.
- Güven, M. (2007). İlköğretimde çocuğu olan velilerin çocuklarının okullarındaki psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine ilişkin algı ve beklentileri. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 9(18), 108-122.
- Güven, M. & Küçükbasmacı, Y. (2015). *Okul psikolojik danışmanlarının okuldaki konsültasyon hizmetleriyle ilgili görüşleri*. 24. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde Sunulmuş Bildiri, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Güven, M., Kılıç, S., Hayran, Y., & Büyüksevindik, B. (2016). Okul psikolojik danışmanlarının hizmet içi eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 308-322.
- Harrison, T. C. (2004). *Consultation for contemporary helping professionals*. Boston: Pearson Education.
- Hawryluk, M. K. & Swallowood, D. L. (1986). Assessing and addressing consultee variables in school-based behavioral consultation. *School Psychology Review*, 15(4), 519-528.

- Huhn, R., & Zimpfer, D. G. (1984). The role of middle and junior high school counselors in parent education. *School Counselor*, 31, 357-365.
- Johns, K. M. (1992). Lowering beginning teacher anxiety about parent-teacher conferences through role-playing. *School Counselor*, 40, 146-152.
- Kandır, A. (2001). Çocuk gelişiminde okul öncesi eğitim kurumlarının yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, 102-104.
- Karakuş, S. (2008). *İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların sınıf öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenleriyle yaptıkları konsültasyon çalışmalarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Kepçeoğlu, M. (1994). *Psikolojik danışma ve rehberlik*. Ankara, Özerler.
- Kong, J. (2011). Development and validation of the multicultural school-based consultation competency scale. Doctoral Dissertation, The City University of New York Institute of Educational Sciences, New York.
- Korkut-Owen, F., & Owen, D. W. (2008). Okul psikolojik danışmanlarının rol ve işlevleri: Yöneticiler ve psikolojik danışmanların görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 207-221.
- Kurpius, D. J., & Lewis, J. E. (1988). Introduction to consultation: An intervention for advocacy and outreach. D. J. Kurpius & D. Brown (Ed.), *Handbook of consultation: An intervention for advocacy and outreach* içinde (s. 1-4). Alexandria, VA: American Association for Counseling and Development.
- Kuzgun, Y. (2008). *Rehberlik ve psikolojik danışma*. Ankara: Nobel.
- Margolis, H. (1990). Helping implement co-operative learning. *School Psychology International*, 11, 309-318.
- McFarland, W. P. (1992). Counselors teaching peaceful conflict resolution. *Journal of Counseling and Development*, 71, 18-21.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Muro, J.J. & Kottman, T. (1995). *Guidance and counseling in the elementary and middle schools: a practical approach*. Dubuque: Wcb Brown & Benchmark.

- Myrick, R.D. (1997). *Developmental guidance and counseling: A practical approach*. Minneapolis: Educational Media.
- Nazlı, S. (2003). Öğretmenlerin kapsamlı/gelişimsel rehberlik ve psikolojik danışma programlarını algılamaları ve değerlendirmeleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(10), 131-145.
- Nazlı, S. (2007). Psikolojik danışmanların değişen rollerini algılayışları. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(18), 1-17.
- Osborne, C., & Alfano, J. (2011). An evaluation of consultation sessions for foster carers and adoptive parents. *Educational Psychology in Practice*, 27(4), 395-413.
- Öztoprak, S. (1991). *Rehberlik hizmetlerinin tanıtılmasının veli beklentilerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Parsons, R. D., & Kahn, W. J. (2005). *The school counselor as consultant: An integrated model for school-based consultation*. Belmont: Thomson.
- Riley, R. W. (1996). Improving America's schools. *School Psychology Review*, 25, 477-484.
- Ritchie, M. H. (1982). Parental consultation: Practical considerations. *School Counselor*, 29, 402-410.
- Safran, S. P. (1991). The communication process and school-based consultation: What does the research say? *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 2, 343-370.
- Schmidt, J. J. (1999). *Counseling in school*. Boston: Allyn & Bacon.
- Seçer, İ. (2015). *SPSS ve LISREL ile pratik veri analizi*. Ankara: Anı.
- Sheridan, S. M., & Kratochwill, T. R. (1992). Behavioral parent-teacher consultation: Conceptual and research considerations. *Journal of School Psychology*, 30, 117-139.
- Sheridan, S. M., & Colton, D. L. (1994). Conjoint behavioral consultation: A review and case study. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 5, 211-228.
- Sheridan, S. M. & Kratochwill, T. R. (2007). *Conjoint Behavioral Consultation*. New York: Springer.

- Sheridan, S. M., Bovaird, J. A., Glover, T. A., Andrew-Garbacz, S., Witte, A., & Kwon, K. (2012). A randomized trial examining the effects of conjoint behavioral consultation and the mediating role of the parent-teacher relationship. *School Psychology Review*, 41(1), 23-46.
- Sommers-Flanagan, J., Polanchek, S., Zeleke, W. A., Hood, M. H. E., & Shaw, S. L. (2015). Effectiveness of solution-focused consultations on parent stress and competence. *The Family Journal: Counseling and Therapy for Couples and Families*, 23(1), 49-55.
- Strother, J., & Jacobs, E. (1986). Parent consultation: A practical approach. *The School Counselor*, 33(4), 292-296.
- Thompson, R. (1992). *School counseling renewal: Strategies for the twenty-first century*. Indiana: Accelerated Development.
- Ünal, H. (2006). *Davranım bozukluğu tanısı alan ilköğretim öğrencilerine okullarda sunulan danışmanlık hizmetlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Watson, T. S. & Robinson, S. L. (1996). Direct behavioral consultation: An alternative to traditional behavioral consultation. *School Psychology Quarterly*, 11, 267-278.
- Webster-Stratton, C. (1990). Enhancing the effectiveness of self-administered videotape parent training for families with conduct-problem children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 18(5), 479-492.
- White, J. & Mullis F. (1998). A systems approach to school counselor consultation. *Education*. 119 (2), 242-252.
- Wilkinson, L. A. (2005). Bridging the research-to-practice gap in school-based consultation: An example using case studies. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 16, 175-200.
- Yaycı, L. (2014). Okullarda psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri. M. Güven (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (s. 69-86). Ankara: Anı.
- Yılmaz, M. T. (2008). Okullarda rehberlik servisleri-hizmetleri. M. E. Deniz & A. Erözkan (Ed.), *Psikolojik danışma ve rehberlik içinde* (s. 53-93). Ankara: Maya Akademi.

Yüksel-Şahin, F. (2008). Ortaöğretimdeki öğrenci görüşlerine göre psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(2), 1-26.

Zins, J. E. (1993). Enhancing consultee problem-solving skills in consultation. *Journal of Counseling and Development*, 72(2), 185-190.

EKLER

Ek-1. Uygulama İçin Valilikten Alınan İzin Belgesi

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.6000789
Konu : Araştırma İzni

31.05.2016

GAZİ ÜNİVERSİTESİNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 2012/13 nolu Genelgesi.
b) 24/05/2016 tarihli ve 18214 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Abdullah Mücahit ASLAN'ın "**Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmaları**" konulu araştırma kapsamında uygulama talebi Müdürlüğümüzce uygun görülmüş ve uygulamanın yapılacağı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bilgi verilmiştir.

Görüşme formunun (4 sayfa) araştırmacı tarafından uygulama yapılacak sayıda çoğaltılması ve çalışmanın bitiminde bir örneğinin (cd ortamında) Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme (1) Şubesine gönderilmesini arz ederim.

Müberra OĞUZ
Müdür a.
Şube Müdürü

Elektronik İmza ile
Açılı ile Ayrılır.

31.05.2016

İmza: MÜDÜR
Şef

Kayıt Yoluyla Başkari Öğretmen Evi arkası Beşevler ANKARA
e-posta: istatistik@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için
Tel: (0 312) 221 02 17/135

Bu evrak güvenli elektronik imza ile atılmaktadır. <http://evraksizgizli.meb.gov.tr> adresinden 78a6-c913-324e-bcb8-572f kodu ile kayıt edilebilir.

Ek-2. Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon Çalışmalarına İlişkin Görüşme Formu

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ AİLELERLE YÜRÜTTÜKLERİ KONSÜLTASYON ÇALIŞMALARINA İLİŞKİN GÖRÜŞME FORMU

Değerli Okul Psikolojik Danışmanı;

Bu görüşmenin amacı “Okul Psikolojik Danışmanlarının Ailelerle Yürüttükleri Konsültasyon (Müşavirlik) Çalışmaları” na ilişkin görüşlerinizi saptamaktır. Elde edilen bilgiler Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı’nda yürütülmekte olan yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Bu görüşme kapsamında okul psikolojik danışmanlarının ailelerle nasıl ve ne tür konsültasyon (müşavirlik) çalışmaları yürüttüklerine dair hususlar görüşülecektir. Bu araştırmada elde edilecek sonuçların konsültasyona (müşavirlik) ilişkin bilgi birikimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Görüşme sürecinde konuşulanlar gizli kalacak ve araştırma sonuçları rapor edilirken şahsınız ve görev yaptığınız kurum rapora yansıtılmayacaktır. Görüşme ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınacaktır. Kayda izin vermemeniz halinde görüşme yazı ile kayıt edilecektir. Görüşmenin yaklaşık otuz dakika sürmesi beklenmektedir. Çalışmanın değeri ve başarısı sizin katkınıza bağlıdır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

Arş. Gör. Abdullah Mücahit ASLAN

Tez Danışmanı

Yüksek Lisans Öğrencisi

A. Kişisel Bilgiler

1. Cinsiyetiniz: ()K ()E

2. Hizmet Süreniz: ()1-5 yıl ()6-10 yıl ()11-15 yıl ()16-20 yıl ()21 yıl ve üstü

3. Çalıştığınız Okul Kademesi: ()İlkokul ()Ortaokul

4. Okulunuzda Çalışan Psikolojik Danışman Sayısı:

5. Mezun Olunan Bölüm / Anabilim Dalı:

6. Eğitim Düzeyiniz: ()Lisans ()Yüksek Lisans ()Doktora

B. Görüşme Soruları

1. Rehberlik hizmetleri içerisinde yer alan konsültasyon (müşavirlik) hizmetlerinin yeri ve önemine ilişkin görüşleriniz nelerdir?
2. Lisans ya da lisansüstü eğitim sürecinde okullarda konsültasyon (müşavirlik) hizmetine ilişkin bir ders ya da eğitim aldınız mı? Aldıysanız hangi hususlarda yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?
3. Öğretmenlik mesleği sürecinde okullarda konsültasyon (müşavirlik) hizmetine ilişkin herhangi bir hizmet içi eğitim aldınız mı? Aldıysanız hangi hususlarda yararlı olduğunu düşünüyorsunuz?
4. Ailelerle yürüttüğünüz konsültasyon (müşavirlik) çalışmalarında konsültasyona ilişkin davranışsal konsültasyon modeli, ruh sağlığı konsültasyon modeli gibi modellerden yararlanmakta mısınız? Yararlanıyorsanız hangi modelden yararlanmaktasınız? Eğer herhangi bir modelden yararlanmadan konsültasyon (müşavirlik) çalışmaları yapıyorsanız siz nasıl bir yol izliyorsunuz?
5. Okulunuzda ailelerle konsültasyon çalışmaları yürütürken kullandığınız yöntemler nelerdir?
6. Okulunuzda ailelere yönelik hangi konularda konsültasyon (müşavirlik) çalışmaları yürütmektesiniz?
7. Ailelerle yürüttüğünüz konsültasyon (müşavirlik) çalışmalarına ilişkin okul yönetiminin desteğini alıyor musunuz? Size nasıl destek sağladıklarını açıklar mısınız?
8. Ailelerle yürüttüğünüz konsültasyon (müşavirlik) çalışmalarına ilişkin öğretmenlerin desteğini alıyor musunuz? Size nasıl destek sağladıklarını açıklar mısınız?
9. Ailelerle yürüttüğünüz konsültasyon (müşavirlik) çalışmalarının ailelere ne tür faydalarının olduğunu düşünüyorsunuz?
10. Konsültasyon (müşavirlik) hizmetlerinin daha etkili ve verimli olabilmesi amacıyla hizmet içi eğitim verilmesi gerektiğini düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız böyle bir eğitimin içeriğiyle ilgili neler söyleyebilirsiniz ?
11. Konu ile ilgili belirtmek istediğiniz başka görüş ve önerileriniz varsa belirtiniz?

Ek-3. Ailelerle Yürütülen Konsültasyon Hizmetlerini Değerlendirme Anketi

AİLELERLE YÜRÜTÜLEN KONSÜLTASYON HİZMETLERİNİ DEĞERLENDİRME ANKETİ

Sayın veli,

Bu araştırmada; “okul psikolojik danışmanlarının ve rehberlik servisinin ailelerle yürüttüğü çalışmalar” hakkında bilgi toplamak amaçlanmıştır ve böylece sizlere daha etkili rehberlik hizmetleri sunulması sağlanacaktır. Elde edilen bilgiler bilimsel amaçlara göre değerlendirilecektir. Ankete adınızı yazmanıza gerek yoktur. Verdiğiniz cevaplar üçüncü şahıs ya da kurumlarla paylaşılmayıp gizli kalacaktır.

Araştırmanın geçerliği açısından lütfen bütün soruları okuyunuz ve mutlaka her soruyu cevaplandırınız. Size göre en doğru olan seçeneği işaretlemeye dikkat ediniz. Gösterdiğiniz ilgi ve işbirliği için teşekkür ederiz.

Arş. Gör. Abdullah Mücahit ASLAN

Gazi Üniversitesi

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

I. KİŞİSEL BİLGİLER

1-Yaşınız: () 20-30 () 31- 40 () 41-50 () 51-60 () 61 ve Üzeri

2-Velisi Bulunduğunuz Öğrenciye Yakınlık Dereceniz: () Annesi () Babası () Diğer (.....)

3-Eğitim Düzeyiniz: () İlkokul () Ortaokul () Lise () Lisans () Lisans Üstü

4-Velisi Bulunduğunuz Öğrencinin Okul Kademesi : () İlkokul () Ortaokul

II. OKUL REHBERLİK SERVİSİNİN VELİLERE YÖNELİK GERÇEKLEŞTİRDİĞİ ÇALIŞMALAR

Aşağıdaki ifadeleri rehberlik servisinin size sunduğu hizmetler çerçevesinde değerlendiriniz. Rehberlik servisinin bu konulardaki çalışmalarını ne derece yeterli bulduğunuzu ilgili seçeneği işaretleyerek belirtiniz. Bunlara ek olarak almış olduğunuz rehberlik hizmeti varsa boş bırakılan yerlere yazınız.

		Yeterli Buluyorum	Kısmen Yeterli Buluyorum	Yetersiz Buluyorum
1	Rehberlik servisinin işleyişi ve amaçları konusunda velilerin bilgilendirilmesi			
2	Öğrencinin okula uyumuna yönelik okul kurallarına ilişkin ailelere bilgiler verilmesi			
3	Ailelere etkili ana-baba olma konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması			
4	Çocuğun okul başarısında ailenin rolüne dair bilgiler verilmesi			
5	Sınav kaygısı ve sınav sürecinde sağlıklı, doğru davranma hususunda ailelerin bilgilendirilmesi			
6	Öğrencilerin gelişim dönemi (çocukluk, ergenlik v.b.) özellikleriyle ilgili ailelere bilgi verilmesi			
7	Merkezi sınavlara (TEOG v.b.) hazırlanan öğrencilerin ailelerini bilgilendirici çalışmalar yapılması			

		Yeterli Buluyorum	Kısmen Yeterli Buluyorum	Yetersiz Buluyorum
8	Ailelerin çocuklarının gidebilecekleri üst eğitim kurumları ve giriş koşullarına ilişkin bilgilendirilmesi			
9	Öğrencinin kişisel sorunları ile ilgili konularda ailelerle bireysel görüşmelerin düzenlenmesi			
10	Çocuğa verimli ders çalışma alışkanlığı kazandırma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi			
11	Ailelerin çocuk istismarı konusunda bilgilendirilmesi			
12	Ailelerin çocuklarda olumlu davranış geliştirme konusunda bilgilendirilmesi			
13	Çocuklarda görülen davranış sorunlarına (şiddet, yalan söyleme, v.b.) ilişkin ailelerin bilgilendirilmesi			
14	Öğrencilerin serbest zamanlarını nasıl değerlendirmeleri gerektiği konusunda ailelerin bilgilendirilmesi			
15	Öğrencilerin mesleki gelişimine yardımcı olma konusunda ailelerin bilgilendirilmesi			
16	Öğrencilerin kitle iletişim araçlarını (internet, tablet, telefon, bilgisayar v.b.) doğru kullanmaları konusunda ailelerin bilgilendirmesi			
17	Ailelerin madde bağımlılığının önlenmesine ilişkin konularda bilgilendirilmesi			
18	Ailelerin öğrencilerin arkadaşlık ilişkileriyle ilgili konularda bilgilendirilmesi			
19	Çocuğun özel ihtiyaçları ve problemleri ile ilgili olarak ailelerin yardım alabilecekleri diğer kurum ve kuruluşlar (hastane, rehberlik ve araştırma merkezi v.b) hakkında bilgilendirilmesi			
20	Ailelere çocukla iletişim konusunda bilgilendirici çalışmalar yapılması			
				
				
				

Ek-4. Ön Bilgi Toplama Formu

OKUL PSİKOLOJİK DANIŞMANLARININ AİLELERLE YÜRÜTTÜKLERİ KONSÜLTASYON ÇALIŞMALARININ İNCELENMESİ

(Ön Bilgi Toplama Formu)

Sayın veli,

Bu araştırmada “**okul psikolojik danışmanlarının ailelerle yürüttükleri rehberlik çalışmaları**” hakkında bilgi toplamak amaçlanmıştır. Elde edilen bilgiler konuya ilişkin anket formunun geliştirilmesinde kullanılacaktır. Elde edilen bilgiler bilimsel amaçlara göre topluca değerlendirilecektir. Bu nedenle **adınızı yazmanıza gerek yoktur**. Araştırmanın geçerliği açısından lütfen bütün soruları okuyunuz ve mutlaka her soruyu cevaplandırınız. Çalışmanın başarısı sizin katılımınıza bağlıdır. Katkılarınız için teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Mehmet GÜVEN

Abdullah Mücahit ASLAN

Tez Danışmanı

Yüksek Lisans Tez Öğrencisi

1-) Okul rehberlik servisi velilere yönelik çalışmalar yapmakta mıdır? Yapılmakta ise ne gibi çalışmalar olduğunu yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2-) Okul rehberlik servisinin ailelere yönelik hizmetlerinin (seminerler, toplantılar, görüşmeler v.b.) yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Nedenini kısaca ifade ediniz?

.....

.....

.....

.....

.....

3-) Veli olarak okul rehberlik servisinin sizlere hangi konularda yardımcı olmasını istersiniz? Maddeler halinde yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

GAZİ GELECEKTİR..